

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

PRANEŠIMAS APIE KONVERGENCIJĄ 2006 M. GEGUŽĖ

BCE ECB EZB EKT EKP

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

Visuose 2006 m.
ECB leidiniuose
naudojamas
5 eurų banknoto
motyvas

PRANEŠIMAS APIE KONVERGENCIJĄ 2006 M. GEGUŽĖ

© Europos centrinis bankas, 2006 m.

Adresas

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main
Germany

Pašto adresas

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main
Germany

Telefonas

+49 69 1344 0

Internetas

<http://www.ecb.int>

Faksas

+49 69 1344 6000

Teleksas

411 144 ecb d

Visos teisės saugomos.

*Leidžiama perspausdinti švietimo ir
nekomerciniams tikslais, jei nurodomas
šaltinis.*

*Paskutiniai šiame leidinyje panaudoti
statistikos duomenys pateikti 2006 m.
balandžio 28 d.*

ISSN 1725-941X

ISSN 1725-9622 (online)

TURINYS

ĮVADAS IR ŠALIŲ VERTINIMO SANTRAUKOS	3	NCB NEPRIKLAUSOMUMAS	
ĮVADAS	0	3.1 Centrinio banko nepriklausomumas	0
ŠALIŲ VERTINIMO SANTRAUKOS	0	3.1.1 Funkcinis nepriklausomumas	0
1 SKYRIUS		3.1.2 Institucinis nepriklausomumas	0
EKONOMINĖS KONVERGENCIJOS VERTINIMAS		3.1.3 Asmeninis nepriklausomumas	0
1 ANALIZĖS PAGRINDAS	0	3.1.4 Finansinis nepriklausomumas	0
2 ŠALIŲ NAGRINĖJIMAS		3.2 Konfidencialumas	0
2.1 Lietuva	0	4 DRAUDIMAS DĖL PINIGINIO FINANSAVIMO IR PRIVILEGIJOS NAUDOTIS FINANSŲ ĮSTAIGOMIS	
2.1.1 Kainų raida	0	4.1 Draudimas dėl piniginių finansavimo	0
2.1.2 Fiskalinė raida	0	4.2 Privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimas	0
2.1.3 Valiutų kurso pokyčiai	0	5 VIENODA ŽODŽIO „EURO“ RAŠYBA	0
2.1.4 Ilgalaikių palūkanų normų raida	0	6 NCB TEISINĖ INTEGRACIJA Į EUROSISTEMĄ	
2.1.5 Lentelių ir paveikslų sąrašas	0	6.1 Ekonominės politikos tikslai	0
2.2 Slovėnija	0	6.2 Uždaviniai	0
2.2.1 Kainų raida	0	6.3 Finansinės nuostatos	0
2.2.2 Fiskalinė raida	0	6.4 Valiutos kurso politika	0
2.2.3 Valiutų kurso pokyčiai	0	6.5 Tarptautinis bendradarbiavimas	0
2.2.4 Ilgalaikių palūkanų normų raida	0	6.6 Kita	0
2.2.5 Lentelių ir paveikslų sąrašas	0	7 ŠALIŲ ĮVERTINIMAI	
PRIEDAS		7.1 Lietuva	0
KONVERGENCIJOS RODIKLIŲ STATISTIKOS		7.2 Slovėnija	0
METODIKA	0	ŽODYNĖLIS	0
2 SKYRIUS			
NACIONALINĖS TEISĖS AKTŲ IR SUTARTIES SUDERINAMUMAS			
1 ĮVADAS			
1.1 Bendros pastabos	0		
1.2 Valstybės narės, kurioms taikoma išlyga, ir teisinė konvergencija	0		
1.3 Teisės įvertinimo struktūra	0		
2 SUDERINIMO APIMTIS			
2.1 Suderinimo sritys	0		
2.2 „Suderinamumas“ ir „suvienodinimas“	0		

SANTRUMPOS

ŠALYS

BE	Belgija	HU	Vengrija
CZ	Čekija	MT	Malta
DK	Danija	NL	Nyderlandai
DE	Vokietija	AT	Austrija
EE	Estija	PL	Lenkija
GR	Graikija	PT	Portugalija
ES	Ispanija	SI	Slovėnija
FR	Prancūzija	SK	Slovakija
IE	Airija	FI	Suomija
IT	Italija	SE	Švedija
CY	Kipras	UK	Jungtinė Karalystė
LV	Latvija	JP	Japonija
LT	Lietuva	US	Jungtinės Amerikos Valstijos
LU	Liuksemburgas		

KITOS

BVP	bendrasis vidaus produktas
c.i.f.	kaina, draudimas ir frachtas (<i>cost, insurance and freight at the importer's border</i>)
ECB	Europos centrinis bankas
ECBS	Europos centrinių bankų sistema
EEE	Europos ekonominė erdvė
EK	efektyvusis kursas
EPI	Europos pinigų institutas
EPS	ekonominė ir pinigų sąjunga
ES	Europos Sąjunga
ESS95	Europos sąskaitų sistema 1995 m.
EUR	euro
f.o.b.	franko laivo denis (<i>free on board at the exporter's border</i>)
GKI	gamintojų kainų indeksas
MBV5	TVF Mokėjimų balanso vadovas (5 leidimas)
NCB	nacionalinis centrinis bankas
PFI	pinigų finansinės institucijos
SVKI	suderintas vartotojų kainų indeksas
TAB	Tarptautinių atsiskaitymų bankas
TDO	Tarptautinė darbo organizacija
TVF	Tarptautinis valiutos fondas
VDSAP	vienetinės darbo sąnaudos apdirbamojoje pramonėje
VKI	vartotojų kainų indeksas

Remiantis Bendrijos praktika, ES valstybės narės šioje ataskaitoje išvardytos abėcėlės tvarka pagal šalių pavadinimus nacionalinėmis kalbomis.

**ĮVADAS IR ŠALIŲ
VERTINIMO
SANTRAUKOS**

ĮVADAS

1999 m. sausio 1 d. vienuolikoje valstybių narių ir 2001 m. sausio 1 d. Graikijoje buvo įvestas euro. 2004 m. gegužės 1 d. dešimčiai naujų valstybių narių įstojus į Europos Sąjungą (ES), trylika valstybių narių vis dar nėra visateisės ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) dalyvės. Šis pranešimas apie konvergenciją parengtas 2006 m. kovo 2 d. Slovėnijai ir 2006 m. kovo 16 d. Lietuvai pateikus prašymus dėl šalies įvertinimo. Rengdamas šį pranešimą, ECB vykdo Europos Bendrijos steigimo sutarties (toliau – Sutartis) 122 straipsnio 2 dalies ir 121 straipsnio 1 dalies reikalavimus ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, prašymu pranešti Europos Sąjungos Tarybai (ES Taryba) „apie valstybių narių pažangą vykdant savo išipareigojimus, siekiant ekonominės ir pinigų sąjungos“. Tokie įgaliojimai taip pat suteikti Europos Komisijai, todėl tuo pačiu metu ES Tarybai pateikiami du pranešimai.

Europos centrinis bankas (ECB) naudojami sistema, kuri buvo taikyta ankstesniuose ECB ir Europos pinigų instituto (EPI) pateiktuose pranešimuose apie konvergenciją, kad ištirtų, ar šios dvi šalys pasiekė tvarios ekonominės konvergencijos aukštą lygį, užtikrintų nacionalinių teisės aktų ir Sutarties suderinamumą ir nustatytų, kaip jos laikosi teisės aktų reikalavimų, kuriuos turi įvykdyti nacionaliniai centriniai bankai (NCB), siekdami tapti neatskiriama Eurosistemos dalimi.

Konvergencijos proceso analizė labai priklauso nuo naudojamos statistikos kokybės ir vientisumo. Statistikos, ypač valdžios finansų statistikos, sudarymui ir pateikimui neturi daryti įtakos politiniai veiksniai. Valstybės narės raginamos jų statistikos kokybei ir vientisumui teikti prioritetą, užtikrinti, kad renkant tokią statistiką būtų naudojama tinkama patikrų ir balansų sistema, ir taikyti minimalius standartus statistikos srityje. Tokie standartai turėtų įtvirtinti nacionalinių statistikos institucijų nepriklausomumą, vientisumą ir atskaitomumą bei padėti skatinti pasitikėjimą fiskalinės statistikos kokybe (žr. 1 skyriaus statistinį priedą).

Šį pranešimą apie konvergenciją sudaro du skyriai. Pirmame skyriuje aprašomi esminiai ekonominės konvergencijos analizės aspektai ir rezultatai. Antrame skyriuje nagrinėjama, kaip Lietuvos ir Slovėnijos nacionaliniai teisės aktai, žinoma, ir jų NCB įstatymai, atitinka Sutarties 108 ir 109 straipsnius bei Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statutą.

ŠALIŲ VERTINIMO SANTRAUKOS

LIETUVA

Nagrinėjamu laikotarpiu vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Lietuvoje sudarė 2,7%, t. y. ji buvo tik šiek tiek didesnė negu Sutartyje nustatytas kontrolinis dydis. Tačiau, remiantis naujausia informacija, tikimasi, kad vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais pamažu didės.

Vertinant ilgesnį laikotarpį, vartotojų kainų didėjimas Lietuvoje pastarųjų penkerių metų didžiąją dalį buvo santykinai nedidelis. Jį palaikė pinigų politika, orientuota į kainų stabilumo užtikrinimą, taikant valiutų valdybos modelį, kuris leido įtvirtinti infliacijos lūkesčius. Maža infliacija buvo pasiekta nepaisant santykinai labai augančio realiojo BVP. Tačiau daugiausia žemas infliacijos lygis Lietuvoje rodė Lietuvos valiutos kurso strategiją ir su ja susijusią nominaliojo efektyviojo kurso raidą. Iš pradžių, kai taikant valiutų valdybos modelį litas buvo susietas su JAV doleriu, importo kainas mažino labai padidėjusi JAV dolerio vertė. 2002 m. litas buvo susietas su euru. Po to importo kainas mažino labai padidėjusi euro vertė kitų valiutų atžvilgiu iki 2004 m. Defliacijos laikotarpį nuo 2002 m. iki 2004 m. pirmosios pusės daugiausia lėmė išoriniai veiksniai ir padidėjusi konkurencija kai kuriose vidaus rinkose. Nuo 2001 m. realiojo BVP augimas buvo gana didelis, daugiausia skatinamas vidinės paklausos, kuri prisidėjo prie nedarbo mažėjimo. Pastaraisiais metais sparčiai kilo atlygis vienam darbuotojui. Nors iki 2004 m. vienetinių darbo sąnaudų augimą ribojo spartus darbo našumo didėjimas, 2005 m. vienetinių darbo sąnaudų augimas padidėjo iki 3,8%. Vertinant pastarojo meto tendencijas, vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, 2005 m. pasiekė 2,7%. 2006 m. sausio mėn. metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, pakilo iki 3,5%, o kovo mėn. krito iki 3,1%.

Lietuvoje artimiausiais metais yra keleriopa infliacijos didėjimo rizika. Pirmiausia dujų kainų, kurias mokėjo namų ūkiai iki 2005 m., lygis vis dar sudarė tik apie 50% vidutinio euro

zonos kainų lygio, o akcizas kurui, tabakui ir alkoholiui vis dar nesuvienodintas su ES lygiu. Tabako produktams taikomo akcizo suvienodinimas per laikotarpį iki 2010 m. padidins infliaciją iš viso 2 procentiniais punktais. Antra, labai sparti gamybos plėtra, skatinama smarkaus kredito augimo ir mažų palūkanų normų, ir atsirandanti įtampa darbo rinkoje rodo vienetinių darbo sąnaudų ir vidaus kainų didėjimo riziką apskritai. Nors manoma, kad laukiamas energijos kainų, netiesioginių mokesčių ir administruojamų kainų didėjimas pasireikš tik izoliuotais vienkartiniais kainų šokais, tokių šokų derinys esant labai sparčiam augimui ir sudėtingesnėms sąlygoms darbo rinkoje rodo antrinių poveikių riziką ir kartu – didesnę ir galbūt ilgiau trunkantį infliacijos didėjimą. Be to, tikėtina, kad vijimosi (konvergencijos) procesas turės įtakos infliacijai ateinančiais metais, nors tiksliai įvertinti jo poveikį yra sunku.

2005 m. Lietuvoje fiskalinis deficitas sudarė 0,5% BVP, t. y. jis buvo gerokai mažesnis už kontrolinį dydį. Lietuva neturi perviršinio deficito. Europos Komisija prognozuoja, kad 2006 m. deficitas truputį padidės – iki 0,6% BVP. 2005 m. valdžios skolos santykis sumažėjo iki 18,7% BVP, prognozuojama, kad 2006 m. jis padidės iki 18,9%, taigi ir toliau bus gerokai mažesnis negu 60% kontrolinis dydis. Konvergencijos programoje nustatytas vidutinės trukmės tikslas yra 1% BVP deficitas. Kalbant apie kitus fiskalinius veiksnius, 2004 m. ir 2005 m. deficito santykis nebuvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį.

Pagal ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos naujausias prognozes laikotarpiu iki 2050 m. tikimasi nedidelio išlaidų, susijusių su gyventojų senėjimu, grynojo padidėjimo, kuris sudarys 1,4 procentinio punkto BVP. Tai iš dalies rodo anksčiau įgyvendintų pensijų reformų įtaką. Tačiau būtinas budrus stebėjimas, kadangi faktinė demografinė, ekonominė ir finansinė raida gali būti mažiau palanki, negu numatoma prognozėse.

Lietuvos litas VKM II dalyvauja maždaug 22 mėnesius, t. y. mažiau negu dvejus metus iki ECB įvertinimo. Nagrinėjamo laikotarpio metu iki Lietuvos prisijungimo prie VKM II lito kursas buvo stabilus ir atitiko vėlesnį VKM II centrinių kursą euro atžvilgiu. Lietuva prie VKM II prisijungė su esamu valiutų valdybos modeliu, kaip vienašaliu išipareigojimu, ECB nesuteikdama jokių papildomų išipareigojimų. Nuo prisijungimo prie VKM II lito kursas tebėra centrinio pariteto lygio. Lietuva savo iniciatyva nesumažino savo valiutos centrinio kurso euro atžvilgiu. Nors valiutų valdybos režimas rodo, kad Lietuvos bankas reguliariai veikė užsienio valiutos rinkose, užsienio valiutos sandorių, kuriuos jis sudarė su Lietuvos komerciniais bankais, grynosios apimtys buvo nedidelės. Realusis valiutos kursas, tiek dvišalis euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, yra šiek tiek didesnis negu jo istoriniai vidurkiai. Tačiau šiuos matus reikia vertinti atsargiai, kadangi nagrinėjamo laikotarpiu Lietuvoje vyko perėjimo prie rinkos ekonomikos procesas, kuris komplikuoja bet koki realiojo valiutos kurso raidos istorinį įvertinimą. Nepaisant to, 2005 m. bendras einamosios ir kapitalo sąskaitos deficitas buvo santykinai didelis ir sudarė 5,6% BVP. Tiesioginių užsienio investicijų grynosios įplaukos padengė šiek tiek mažiau negu pusę šio deficito.

Vidutinės ilgalaikių palūkanų normos nagrinėjamo laikotarpiu buvo 3,7%, t. y. gerokai mažesnės negu palūkanų normų kriterijaus kontrolinis dydis. Jos toliau artėjo prie vidutinio obligacijų pajamingumo euro zonoje lygio, o tai rodė valiutų valdybos modelio patikimumą ir rinkos pasitikėjimą bendra Lietuvos ekonomine ir fiskaline raida.

Apskritai kalbant, norint užtikrinti tvarios konvergencijos aukštą lygį, Lietuvai bus svarbu tinkamai įgyvendinti sugriežtintą fiskalinę politiką siekiant padėti sumažinti paklausos sukkelto infliacinio spaudimo atsiradimo riziką. Griežta fiskalinė politika taip pat palaikys fiskalinę konsolidaciją. Be to, šiuo metu spartus kredito augimas ir didelis einamosios sąskaitos deficitas turi būti atidžiai stebimi, kadangi jie gali rodyti nesubalansuotumą atsiradimą. Taip

pat, bus svarbu toliau stiprinti konkurenciją produktų rinkose, tęsti reguliuojamų sektorių liberalizavimą, įgyvendinti tinkamą darbo užmokesčio politiką, atitinkančią darbo našumo augimą ir pokyčius konkuruojančiose šalyse, ir toliau gerinti darbo rinkų funkcionavimą. Tokios priemonės padės palaikyti kainų stabilumui palankią aplinką ir skatins konkurencingumą bei užimtumą.

2006 m. balandžio 25 d. Lietuvos Konstitucija ir Lietuvos banko įstatymas buvo paskutinį kartą pakeisti, o kiti įstatymai (Pinigų išleidimo įstatymas, Piniginių vienetų pavadinimo bei jų dydžių pakeitimo įstatymas, Pinigų įstatymas, Lito patikimumo įstatymas) buvo panaikinti. Po šių neseniai atliktų pakeitimų Lietuvos Konstitucija ir Lietuvos banko įstatymas atitinka Sutarties ir Statuto reikalavimus dėl ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo.

SLOVĖNIJA

Nagrinėjamo laikotarpiu vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Slovėnijoje sudarė 2,3%, t. y. ji buvo mažesnė negu Sutartyje nustatytas kainų stabilumo kriterijaus kontrolinis dydis. Remiantis naujausia informacija, tikimasi, kad vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais išliks stabili.

Vertinant ilgesnį laikotarpį, maža infliacija Slovėnijoje fiksuojama palyginti neseniai. Vartotojų kainų didėjimas Slovėnijoje nuo 1995 m. iki 2005 m. gerokai sumažėjo. Ši tendencija susijusi su keliais svarbiais politiniais sprendimais. Iš jų svarbiausi buvo naujos pinigų politikos sistemos įvedimas 2001 m., kurios pagrindinis tikslas – išlaikyti kainų stabilumą, ir prisijungimas prie VKM II 2004 m. birželio mėn. Per laikotarpį nuo prisijungimo prie VKM II *Banka Slovenije* naudojo užsienio valiutos apsikeitimo sandorius, kad užtikrintų stabilų euro ir tolaro kursą kartu išlaikydama aukštesnes negu euro zonos vidaus palūkanų normas. Ši politika, pasireiškus dideliu trumpalaikių palūkanų normų skirtumu, palyginti su euro zona, palengvino disinflacijos

procesą. Infliacijos raidą per nagrinėjamo laikotarpio didžiąją dalį reikia vertinti atsižvelgiant į gana didelį realiojo BVP augimą ir pakankamai stabilią darbo rinką. Atlygio vienam darbuotojui augimo tempas buvo santykinai didelis, nors ir lėtėjo nuo 2000 m., o vienetinių darbo sąnaudų augimas nuo 2001 m. iš lėto mažėjo. Vertinant pastarojo meto tendencijas, vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, 2005 m. pasiekė 2,5%. 2006 m. sausio mėn. metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, buvo 2,6%, o kovo mėn. krito iki 2,0%.

Žvelgiant į ateitį ir vertinant numatomus veiksmus, sudarysiančius spaudimą infliacijai Slovėnijoje, manoma, kad tabako akcizo suvienodinimas, kuris bus įvykdytas trimis etapais iki 2008 m., infliaciją, apskaičiuotą SVKI pagrindu, iš viso padidins apie 0,5 procentinio punkto. Be to, galimas PVM tarifo padidinimas, numatytas biudžete nuo 2007 m. sausio 1 d., gali tiesiogiai padidinti infliaciją 2007 m. apie 0,7 procentinio punkto. Yra keleriopa infliacijos didėjimo rizika. Pirmiausia rizika susijusi su santykinai didele vidaus paklausa, ypač dėl didėjančio kredito augimo ir tolesnės palūkanų normų konvergencijos. Antra, rizika susijusi su administruojamų kainų padidinimais ir išnykstančiu anksčiau didėjusios konkurencijos poveikiu, mažinančiu infliaciją. Dar yra rizika, susijusi su darbo užmokesčio augimu ir potencialiais antriniais poveikiais, susijusiais su pastaruju metu padidėjusiomis energijos kainomis. Be to, tikėtina, kad vijimosi (konvergencijos) procesas turės įtakos infliacijai ateinančiais metais, nors tiksliai įvertinti jo poveikį yra sunku.

2005 m. Slovėnijoje fiskalinis deficitas sudarė 1,8% BVP, t. y. jis buvo gerokai mažesnis negu kontrolinis dydis. Slovėnijoje nėra perviršinio deficito. Europos Komisija prognozuoja, kad 2006 m. deficitas šiek tiek padidės ir sudarys 1,9% BVP. 2005 m. valdžios skolos ir BVP santykis sumažėjo iki 29,1%, prognozuojama, kad 2006 m. jis padidės iki 29,9%, taigi ir toliau bus gerokai mažesnis negu 60% kontrolinis dydis. Remiantis konvergencijos programoje

prognozuojamais fiskaliniais balansais, Slovėnijoje reikalingas tolesnis konsolidavimas, kad būtų pasiektas vidutinės trukmės tikslas, kuris konvergencijos programoje nustatytas kaip deficitas, sudarantis 1% BVP. Kalbant apie kitus fiskalinius veiksmus, 2004 m. ir 2005 m. deficito santykis nebuvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį.

Pagal naujausias ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos prognozes, laikotarpiu iki 2050 m. tikimasi, kad išlaidos, susijusios su gyventojų senėjimu, Slovėnijoje gerokai padidės ir sudarys 9,7 procentinio punkto BVP. Pradėti lengvinti šią našta būtina kuo anksčiau. Gyventojų senėjimo našta pakelti būtų lengviau, jeigu iki prognozuojamo demografinės situacijos pablogėjimo būtų sukurta pakankama veiklos erdvė valstybės finansų srityje.

Slovėnijos tolaras VKM II dalyvauja maždaug 22 mėnesius, t. y. mažiau negu dvejus metus iki ECB įvertinimo. Nagrinėjamo laikotarpio metu iki Slovėnijos prisijungimo prie VKM II tolaro kursas euro atžvilgiu iš lėto mažėjo. Slovėnija prisijungė prie VKM II nustačiusi 239,64 tolaro už vieną eurą kursą, kuris prisijungimo metu buvo lygus rinkos kursui. Prisijungus prie VKM II, tolaro kurso (euro atžvilgiu) nuvertinimo politikos buvo atsisakyta. Dalyvaudama VKM II, Slovėnija savo iniciatyva nesumažino savo valiutos centrinio kurso euro atžvilgiu ir jai pavyko išlaikyti tolaro kursą, artimą centriniam paritetui, kartu išlaikant didesnes negu euro zonos trumpalaikes palūkanų normas. *Banka Slovenije* užtikrino labai mažus tolaro kurso svyravimus naudodamas užsienio valiutos apsikeitimo sandorius. Siekiant sumažinti susikaupusią apsikeitimo sandorių sumą, kartais būdavo vykdomi vienakrypčiai užsienio valiutos pirkimai, o tai rodė, kad bendrai nemaži gryniesi užsienio valiutos pirkimai buvo vykdomi siekiant sumažinti potencialų spaudimą valiutai. Realusis tolaro keitimo kursas, tiek dvišalis euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, 2006 m. balandžio mėn. buvo artimas istoriniams vidurkiams, skaičiuojamiems nuo 1996 m. sausio mėn. ir nuo euro įvedimo. Kalbant apie kitą išorinę raidą, per praėjusius

dešimt metų Slovėnijos bendros einamosios ir kapitalo sąskaitos pozicija buvo gana subalansuota.

Vidutinis ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 3,8%, t. y. gerokai mažesnis negu palūkanų normos kriterijaus orientacinis dydis. Slovėnijos ilgalaikės palūkanų normos tolygiai artėjo prie vidutinio obligacijų pajamingumo euro zonoje, o tai rodo pasitikėjimą *Banka Slovenije* vykdoma pinigų bei valiutos kurso politika ir bendra ekonomine bei fiskaline Slovėnijos raida.

Apskritai kalbant, norint užtikrinti tvarios konvergencijos aukštą lygį, Slovėnijai bus svarbu vykdyti tvirtą fiskalinę konsolidaciją, kuri taip pat sumažintų galimą paklausos spaudimą ekonomikoje, ir sušvelninti darbo užmokesčio politiką, atitinkančią darbo našumo augimą ir pokyčius konkuruojančiose šalyse. Taip pat būtina toliau vykdyti struktūrines reformas. Kainų stabilumui palankią aplinką padės kurti didesnis darbo rinkos lankstumas atsisakant indeksavimo ir tolesnis ekonomikos liberalizavimas, leisiantis didėti konkurencijai produktų rinkose.

Neseniai priėmus *Banka Slovenije* įstatymo pataisas, *Banka Slovenije* įstatymas atitinka Sutarties ir Statuto reikalavimus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajam etapui.

1 SKYRIUS

**EKONOMINĖS
KONVERGENCIJOS
VERTINIMAS**

1 ANALIZĖS PAGRINDAS

Lietuvos ir Slovėnijos – dviejų valstybių narių, paprašiusių įvertinti šalies situaciją, ekonominės konvergencijos analizei ECB naudoja bendrą analizės sistemą, pagal kurią nagrinėjama kiekviena šalis. Pirma, ši bendra sistema grindžiama Sutarties nuostatomis ir kaip jas ECB pritaiko kainų, fiskalinio balanso ir skolos santykio, valiutos kurso ir ilgalaikių palūkanų normų bei kitų veiksnių raidai. Antra, taikant šią sistemą, vadovujamasi daugeliu papildomų praeitį ir ateities lūkesčius apibūdinančių ekonominių rodiklių, kurie laikomi naudingais konvergencijos tvarumo detalesnei analizei. Toliau pateiktuose 1–4 intarpuose trumpai primenamos Sutarties nuostatos ir nurodomos metodinės detalės, kaip ECB jas taiko.

Siekiant užtikrinti tęstinumą ir vienodą traktavimą, šis pranešimas parengtas remiantis anksčiau EPI ir ECB paskelbtų pranešimų principais. Taikydamas konvergencijos kriterijus, ECB naudoja keletą pagrindinių principų. Pirma, atskiri kriterijai aiškinami tiksliai ir taikomi griežtai. Šio principo loginis pagrindas yra tai, jog svarbiausias kriterijų tikslas – užtikrinti, kad euro zonoje gali dalyvauti tik tos valstybės narės, kurių ekonominės sąlygos yra palankios palaikyti kainų stabilumą ir euro zonos gyvybingumą. Antra, konvergencijos kriterijai – tai aiškūs integruoti reikalavimai, kurie visi turi būti įgyvendinti. Sutartyje šie kriterijai yra lygiaverčiai ir netaikomi hierarchiniu principu. Trečia, konvergencijos kriterijai turi būti įgyvendinti vadovaujantis tikrais duomenimis. Ketvirta, konvergencijos kriterijai turi būti taikomi nuosekliai, skaidriai ir paprastai. Be to,

dar kartą pabrėžiama, kad konvergencijos kriterijus būtina atitikti ne tik tam tikru konkrečiu metu, bet ir ilgą laiką. Todėl, analizuojant kiekvieną šalį, detalai išnagrinėjamas jos konvergencijos tvarumas.

Todėl atitinkamų šalių raida apžvelgiama įvertinant praeities, dažniausiai paskutinių dešimties metų, duomenis. Tai padeda geriau nustatyti, koku mastu einamieji pasiekimai yra išties struktūrinių pokyčių rezultatas, o tai savo ruožtu leidžia geriau įvertinti ekonominės konvergencijos tvarumą. Drauge reikia deramai įvertinti tą faktą, kad daugelio naujų valstybių narių pereinamasis laikotarpis gali turėti didelės reikšmės jų praeities duomenims. Be to, kiek reikia atsižvelgiama ir į ateities perspektyvą. Todėl ypatingas dėmesys kreipiamas į tai, kad palankios ekonomikos raidos tvarumas iš esmės priklauso nuo tinkamų ir ilgalaikių ekonominės politikos priemonių, naudojamų sprendžiant esamas ir būsimas problemas. Apskritai pabrėžiama, kad, norint užtikrinti ekonominės konvergencijos tvarumą, reikalinga ne tik gera pradžia, bet ir tolesnė ekonominė politika po euro įvedimo.

Ši bendra sistema taikoma atskirai abiem vertinamoms valstybėms narėms. Remiantis Sutarties 121 straipsniu, kiekvienos valstybės narės rezultatais pagrįsta analizė turėtų būti vertinama atskirai.

1 intarpe pateikiamos kainų raidą reglamentuojančios Sutarties nuostatos ir kaip jas pritaiko ECB.

1 intarpas

KAINŲ RAIDA

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies pirmoje įtraukoje reikalaujama:

„didelio kainų stabilumo; ar jis pasiektas, sprendžiama pagal infliacijos lygį, artimą tam, kurį yra pasiekusios ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios“.

Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje, 1 straipsnyje nustatyta, kad:

„Šios Sutarties 121 straipsnio 1 dalies pirmoje įtraukoje paminėtas kainų stabilumo kriterijus reiškia, kad valstybės narės kainų raida ir infliacijos lygio vidurkis per vienus metus iki tikrinimo neturi būti 1½ procentinio punkto didesni už tą lygį, kurį yra pasiekusios ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios. Infliacija apskaičiuojama vartotojų kainų indekso pagrindu ir taikant palyginimo principą. Taip pat atsižvelgiama į skirtumus nacionaliniuose apibrėžimuose.“

2 Sutarties nuostatų taikymas

Šiame pranešime ECB taiko Sutarties nuostatas taip, kaip nurodyta toliau:

- Pirmą, dėl „infliacijos vidurkio per vienus metus iki tikrinimo“ reikia paminėti, kad šis infliacijos lygis apskaičiuojamas pagal tai, kiek padidėjo 12 pastarųjų mėnesių SVKI vidurkis, palyginti su praėjusio 12 mėnesių laikotarpio vidurkiu. Šiame pranešime infliacijos lygio nagrinėjimo laikotarpis – nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn.
- Antra, sąvoka „ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios“, kuri vartojama apibrėžti kontrolinį dydį, taikoma apskaičiuojant šių trijų ES valstybių, kuriose infliacijos lygis yra mažiausias, nesvertinį aritmetinį infliacijos lygio vidurkį: Švedijos (0,9%), Suomijos (1,0%) ir Lenkijos (1,5%). Iš čia vidutinis infliacijos lygis yra 1,1%, o pridėjus 1½ procentinio punkto, gaunamas kontrolinis infliacijos rodiklis – 2,6%.

Infliacija apskaičiuota pagal SVKI, sukurtą konvergencijai įvertinti, remiantis palyginamuoju kainų stabilumo rodikliu (žr. 1 skyriaus statistikos priedą). Palyginimui vidutinis euro zonos infliacijos lygis pateikiamas šio pranešimo statistinėje dalyje.

Siekiant detaliau išanalizuoti kainų raidos tvarumą, vidutinė SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija per 12 mėnesių nagrinėjamą laikotarpį nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn. vertinama pagal tai, kaip per paskutinius dešimt metų kito valstybių narių ekonominė veikla kainų stabilumo požiūriu. Taigi dėmesys

kreipiamas į pinigų politikos kryptį, ypač į tai, ar pinigų politikos institucijos visų pirma siekia įgyvendinti ir palaikyti kainų stabilumą, taip pat į tai, ar ekonominės politikos kitos sritys prisideda prie šio tikslo įgyvendinimo. Be to, įvertinamas ir makroekonominės aplinkos poveikis siekiant kainų stabilumo. Kainų raida

analizuojama atsižvelgiant į pasiūlos ir paklausos sąlygas ir sutelkiant dėmesį, be kita ko, į veiksnius, kurie daro poveikį vienatinėms darbo sąnaudoms ir importo kainoms. Taip pat atsižvelgiama į kitus svarbius kainų indeksus, kaip antai: SVKI, neįskaitant neperdirbtų maisto produktų ir energijos, nacionalinis VKI, VKI, neįskaitant grynujų netiesioginių mokesčių pokyčių, privataus vartojimo defliatorius, BVP defliatorius ir gamintojo kainos. Vertinant ateities perspektyvos požiūriu, pateikiama

artimiausio mėto infliacijos galimos raidos apžvalga, į kurią įtraukiamos ir pagrindinių tarptautinių organizacijų bei rinkos dalyvių prognozės. Be to, aptariami struktūriniai aspektai, kurie yra svarbūs norint išlaikyti kainų stabilumui palankią aplinką po euro įvedimo.

Fiskalinę raidą reglamentuojančios Sutarties nuostatos ir kaip jas pritaiko ECB bei susiję procedūriniai klausimai aprašomi 2 intarpe.

2 intarpas

FISKALINĖ RAIDA

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies antroje įtraukoje reikalaujama:

„valstybės finansinės padėties tvarumas; ar jis pasiektas, sprendžiama pagal bendrojo šalies biudžeto be perviršinio deficito, kuris nustatomas pagal 104 straipsnio 6 dalį, padėtį“.

Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnyje, 2 straipsnis nustato, kad šis kriterijus:

„reiškia, kad tyrimo metu valstybė narė nėra Tarybos sprendimo pagal šios Sutarties 104 straipsnio 6 dalį dėl perviršinio deficito buvimo atitinkamoje valstybėje narėje objektas.“

104 straipsnyje numatyta perviršinio deficito nustatymo tvarka. Vadovaujantis 104 straipsnio 2 ir 3 dalimis, Europos Komisija parengia pranešimą, jei valstybė narė neatitinka biudžetinės drausmės reikalavimų, ypač jei:

- a) planuojamo arba faktinio valdžios biudžeto deficito santykis su BVP yra didesnis už kontrolinį dydį (Protokole dėl perviršinio deficito procedūros numatyta, kad šis dydis yra 3% BVP), išskyrus atvejus, kai:
 - šis santykis labai ir nuolat mažėjo ir pasiekė lygį, artimą kontroliniam dydžiui, arba
 - kontrolinio dydžio perviršis yra tik išimtinis ir laikinas, o santykis išlieka artimas kontroliniam dydžiui;
- b) valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP yra didesnis už kontrolinį dydį (Protokole dėl perviršinio deficito procedūros numatyta, kad šis dydis turi sudaryti 60% BVP), išskyrus atvejus, kai šis santykis pakankamai mažėja ir patenkinamai sparčiai artėja prie kontrolinio dydžio.

Be to, Komisijos parengtame pranešime turi būti atsižvelgiama, ar valdžios sektoriaus deficitai yra didesnis už valstybės investicijų išlaidas, be to, įvertinami ir kiti svarbūs veiksniai, įskaitant valstybės narės vidutinės trukmės ekonomikos ir biudžeto būklę. Komisija taip pat gali parengti pranešimą, jei ji mano, kad valstybėje narėje yra perviršinio deficito pavojus, nors pagal tuos kriterijus reikalavimai ir vykdomi. Ekonomikos ir finansų komitetas parengia nuomonę apie Komisijos pranešimą. Galiausiai, sutinkamai su 104 straipsnio 6 dalimi, ES Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija ir apsvačiusi suinteresuotos valstybės narės norimus pareikšti pastabas bei nuodugniai jas įvertinusi, kvalifikuotąją balsų daugumą nusprendžia, ar valstybėje narėje yra susidaręs perviršinis deficitas.

2 Sutarties nuostatų taikymas

Konvergencijos nagrinėjimui ECB pateikia savo požiūrį apie fiskalinę raidą. Tvarumui įvertinti ECB analizuoja pagrindinius fiskalinės raidos rodiklius nuo 1996 m. iki 2005 m., atsižvelgia į valdžios sektoriaus finansų perspektyvas ir problemas bei atkreipia dėmesį į deficito ir skolos raidos ryšį.

Kalbant apie 104 straipsnį, reikia paminėti, kad ECB, priešingai nei Komisija, neįvykdo jokio oficialaus vaidmens taikant perviršinio deficito procedūrą. ECB tik dar kartą informuoja, ar šaliai taikytina perviršinio deficito procedūra.

Atsižvelgdamas į Sutarties nuostatą, kad skolos santykis, didesnis kaip 60% BVP, turėtų pakankamai mažėti ir patenkinamai sparčiai artėti prie kontrolinio dydžio, ECB analizuoja skolos santykio praeities ir esamas tendencijas.

Fiskalinės raidos įvertinimas grindžiamas duomenimis, surinktais iš nacionalinių sąskaitų pagal Europos sąskaitų sistemą 1995 m. (žr. 1 skyriaus statistikos priedą). Daugelį šių pranešimą įtrauktų duomenų Komisija pateikė 2006 m. balandžio mėn. Jame įtraukti duomenys apie valdžios finansų pozicijas nuo 1996 m. iki 2005 m. ir Komisijos prognozės 2006 m.

Kalbant apie valstybės finansų tvarumą, nagrinėjant 2005 m. rezultatus apžvelgiami juos palyginant su valstybių narių rezultatais per paskutiniuosius dešimt metų. Iš pradžių analizuojama valdžios sektoriaus skolos santykio raida per šį laikotarpį ir ją nulemiantys veiksniai, t. y. skirtumas tarp nominaliojo BVP augimo ir palūkanų normų, pirminis balansas bei deficito ir skolos koregavimas. Dėl tokio požiūrio galima tolesnė informacija apie tai, kaip makroekonominė aplinka, o ypač augimo ir palūkanų normų derinys, paveikė skolos raidą. Taip pat ji gali suteikti daugiau informacijos apie fiskalinės konsolidacijos priemonių naudą pirminiam balansui ir specialių veiksnių įtaką, kurią rodo deficito ir skolos koregavimas. Be to, analizuojama valdžios sektoriaus skolos

struktūra, kreipiant ypatingą dėmesį į trumpalaikės skolos dalis ir skolą užsienio valiuta bei jų raidą. Palyginant šias dalis su esamu skolos santykio lygiu, pabrėžiamas fiskalinių balansų jautrumas valiutų kursų ir palūkanų normų pokyčiams.

Toliau nagrinėjama deficito santykio raida. Šiame etape verta prisiminti, kad daugelis įvairių svarbių veiksnių turi įtakos šalies metinio deficito santykio pokyčiams. Šie veiksniai yra skirstomi į „ciklinius veiksnius“, kuriais remiantis atvaizduojama deficito reakcija į ekonomikos ciklo pokyčius, ir į „neciklinius veiksnius“, kurie dažnai naudojami struktūriniais ar ilgalaikiams fiskalinės politikos koregavimams parodyti. Tačiau tai nereiškia, kad, remiantis tokiais šiame

pranešime skaičiais išreikštais necikliniais veiksniais, galima visiškai atvaizduoti struktūrinį fiskalinių pozicijų pokytį, nes jiems įtakos taip pat turi trumpalaikį poveikį biudžeto balansui darančios politinės priemonės ir specialūs veiksniai. Taip pat detaliau išnagrinėtos valdžios išlaidų ir pajamų tendencijos, bendrais bruožais apžvelgtos konsolidacijos galimybės.

Kalbant apie ateities perspektyvą, aptariami nacionalinio biudžeto planai ir Europos Komisijos prognozės 2006 m. atsižvelgiant į konvergencijos programoje numatytą vidutinio

laikotarpio strategiją. Joje aptariamas ir numatomas vidutinio laikotarpio tikslų, nustatytų Stabilumo ir augimo pakte, įgyvendinimo įvertinimas. Taip pat ypatingas dėmesys kreipiamas į biudžeto pozicijų tvarumo ilgalaikes problemas, ypač į neindividualizuotų valstybės pensijų sistemų klausimus, susijusius su demografiniais pokyčiais ir valstybės teikiamomis garantijomis.

Sutarties nuostatos, reglamentuojančios valiutų kursų ir kaip jas pritaiko ECB, bendrais bruožais aprašoma 3 intarpe.

3 intarpas

VALIUTŲ KURSŲ POKYČIAI

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje reikalaujama:

„laikytis Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizmo nustatytų normalių svyravimo ribų bent dvejus metus išvengiant nuvertėjimo bet kokios kitos valstybės narės valiutos atžvilgiu“.

Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje, 3 straipsnyje nustatyta, kad:

„kriterijus dėl dalyvavimo Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizme, paminėtame Sutarties 121 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje, reiškia, kad valstybė narė ne mažiau kaip dvejus metus iki vertinimo be jokios didelės įtampos laikėsi Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizme numatytų normalių kurso svyravimo ribų. Ypač svarbu, kad valstybė narė per šį laikotarpį nenuvertintų savo valiutos centrinio kurso kitos valstybės narės valiutos atžvilgiu savo iniciatyva.“

2 Sutarties nuostatų taikymas

Kalbant apie valiutų kursų stabilumą, ECB nagrinėja, ar iki konvergencijos nagrinėjimo šalis be didelių sunkumų, ypač nenuvertindama valiutos euro atžvilgiu, bent dvejus metus dalyvavo VKM II (kuris nuo 1999 m. sausio 1 d. pakeitė VKM). Jei dalyvavimo laikotarpis yra trumpesnis, valiutų kursų pokyčiai apibūdinami taikant dvejų metų orientacinį laikotarpį kaip ir ankstesniuose pranešimuose.

Vertinant valiutos kurso stabilumą euro atžvilgiu, žiūrima, ar valiutos kursas yra artimas centriniam kursui VKM II, kartu atsižvelgiama į veiksnius, dėl kurių kursas galėjo sustiprėti. Tokio požiūrio buvo laikomasi ir anksčiau. Šiuo požiūriu valiutos kurso svyravimo ribų dydis VKM II nedaro įtakos valiutos kurso stabilumo kriterijaus įvertinimui.

Be to, „didelių sunkumų“ nebuvimo klausimas paprastai analizuojamas: 1) patikrinant valiutų kursų nukrypimus nuo VKM II centrinio kurso euro atžvilgiu; 2) naudojant tokius rodiklius, kaip trumpalaikių palūkanų normų skirtumai euro atžvilgiu ir jų pokyčiai; 3) įvertinant užsienio valiutos intervencijų vaidmenį.

Visi dvišaliai valiutų kursai per nagrinėjamą laikotarpį nuo 2004 m. gegužės mėn. iki 2006 m. balandžio mėn. laikomi ECB oficialiais orientaciniais kursais (žr. 1 skyriaus statistikos priedą).

Ir Lietuva, ir Slovėnija dalyvauja VKM II nuo 2004 m. birželio 28 d., t. y. mažiau negu dvejus metus iki ECB atliekamo patikrinimo. Jų valiutų kursų pokyčiai euro atžvilgiu parodyti nuo 2004 m. balandžio 29 d. iki 2006 m. balandžio 28 d.

Be to, kad Pranešime pateikiami duomenys apie nominalųjį valiutos kursą euro atžvilgiu, čia taip pat trumpai apžvelgiami su esamo valiutos kurso tvarumu susiję rodikliai. Jie gaunami remiantis realiojo dvišalio ir efektyviojo kursų pokyčiais,

mokėjimų balanso einamąja, kapitalo ir finansų sąskaitomis ir šalies grynąja tarptautinių investicijų pozicija ilgesniu laikotarpiu. Atsižvelgiant į rinkų integraciją, analizuojama ir euro zonos užimama dalis visoje šalies užsienio prekyboje.

Sutarties nuostatos, reglamentuojančios ilgalaikių palūkanų normų raidą ir kaip jas pritaiko ECB, bendrais bruožais aprašoma 4 intarpe.

4 intarpas

ILGALAIKIŲ PALŪKANŲ NORMŲ RAIDA

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies ketvirtoje įtraukoje reikalaujama:

„valstybės narės pasiekto konvergencijos ir jos dalyvavimo Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizme patvarumo, kuri atspindi ilgalaikės palūkanos“.

Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje, 4 straipsnyje nustatyta, kad:

„Šios Sutarties 121 straipsnio 1 dalies ketvirtoje įtraukoje paminėtas palūkanų normų konvergencijos kriterijus reiškia, kad per vienus metus iki vertinimo valstybės narės vidutinės nominaliosios ilgalaikės palūkanos neturi būti daugiau kaip 2 procentiniais punktais didesnės už tą lygį, kuri pasiekė ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios. Apskaičiuojamos ilgalaikių vyriausybės obligacijų ar atitinkamų vertybinių popierių palūkanų normos atsižvelgiant į skirtumus nacionaliniuose apibrėžimuose.“

2 Sutarties nuostatų taikymas

Šiame pranešime ECB Sutarties nuostatas pritaiko taip, kaip nurodyta toliau:

- Pirma, dėl „vidutinių nominaliųjų ilgalaikių palūkanų normų“, stebimų „vienus metus iki vertinimo“, reikia paminėti, kad šios ilgalaikės palūkanų normos apskaičiuojamos kaip

aritmetinis 12 paskutinių mėnesių, kurių duomenys yra įtraukti į SVKI, vidurkis. Šio rodiklio nagrinėjimo laikotarpis pranešime – nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn.

- Antra, teiginys „ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios“, vartojamas apibrėžti kontrolinį dydį, taikomas panaudojant tų pačių trijų šalių, kaip ir apskaičiuojant kainų stabilumo kriterijaus kontrolinį dydį, nesvertinį aritmetinį ilgalaikių palūkanų normų vidurkį (žr. 1 intarpa). Per šiame pranešime nagrinėjamą laikotarpį ilgalaikės palūkanų normos šiose trijose šalyse buvo 3,3% (Švedijoje), 3,3% (Suomijoje) ir 5,0% (Lenkijoje), o jų vidutinės palūkanos sudarė 3,9%, prie kurių pridėjus 2 procentinius punktus kontrolinis dydis yra 5,9%.

Palūkanų normos buvo apskaičiuojamos pagal turimas suderintas ilgalaikes palūkanų normas, sudarytas konvergencijai įvertinti (žr. 1 skyriaus statistikos priedą).

Kaip jau buvo minėta, Sutartyje aiškiai nurodoma siekti „konvergencijos tvarumo“, kuri atspindi ilgalaikės palūkanų normos. Todėl nagrinėjamo laikotarpio – nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn. – raida vertinama atsižvelgiant į ilgalaikes palūkanų normas per paskutinius dešimt metų (ar per laikotarpį, kurio duomenys turimi) ir į pagrindinius veiksnius, nulemiančius skirtumus vidutinių ilgalaikių palūkanų normų euro zonoje atžvilgiu.

Galiausiai pagal Sutarties 121 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad šiame pranešime būtų apibūdinta keletas kitų svarbių veiksnių, kaip antai: „ekiu raida, rinkų integracijos rezultatai, mokėjimų balanso einamosios sąskaitos būklė, vienetinių darbo sąnaudų raida ir kiti kainų indeksai“. Šie veiksniai apžvelgiami kitame skyriuje pagal atskirus anksčiau minėtus kriterijus. Kadangi nuo 1999 m. sausio 1 d. įvestas euro, ekiu raida specialiai neaptariama.

Statistinius duomenis, naudojamus konvergencijos kriterijų taikymui, pateikė Europos Komisija (žr. 1 skyriaus statistikos priedą ir lenteles bei paveikslus), bendradarbiaudama su ECB ilgalaikių palūkanų normų atveju. Konvergencijos duomenys apie kainų ir ilgalaikių palūkanų normų pokyčius yra pateikti iki 2006 m. kovo mėn. – tai paskutinis mėnuo, kurio duomenys buvo gauti nustatant SVKI. Šiame pranešime nagrinėjamų valiutų kursų laikotarpis pasibaigia 2006 m. balandžio 28 d. Duomenys apie fiskalines pozicijas apima

laikotarpį iki 2005 m. Taip pat atsižvelgta į įvairiuose šaltiniuose pateikiamas prognozes kartu su naujausiomis abiejų valstybių narių konvergencijos programomis ir kitą konvergencijos tvarumo nagrinėjimui, atsižvelgiant į ateities perspektyvą, svarbią informaciją.

Paskutiniai šiame pranešime apie konvergenciją panaudoti statistikos duomenys pateikti 2006 m. balandžio 28 d.

2 ŠALIŲ NAGRINĖJIMAS

2.1 LIETUVA

2.1.1 KAINŲ RAIDA

Nagrinėjama laikotarpiu nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn. vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Lietuvoje buvo 2,7%, t. y. tik šiek tiek didesnė negu kainų stabilumo kriterijaus 2,6% kontrolinis dydis (žr. 1 lentelę). Vis dėlto remiantis naujausia informacija, tikimasi, kad vidutinė 12 mėnesių infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais pamažu didės.

Vertinant ilgesnį laikotarpį, infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio antroje pusėje labai sumažėjo – nuo maždaug 25% 1996 m. iki 1,5% 1999 m. Vidutinė infliacija išliko šiame žemame lygyje iki 2002 m. vidurio, kada ji tapo neigiama dėl įvairių specifinių veiksnių: dėl esminių reformų – mažesnės kainos telekomunikacijų sektoriuje ir nemažas vienetinių darbo sąnaudų bei importo kainų sumažėjimas. Infliacija vėl tapo teigiama 2004 m. viduryje, o 2005 m. dar labiau padidėjo – iki 2,7% (žr. 1 pav.). Disinfliacijos procesas po 1996 m. susijęs su keliais svarbiais politiniais sprendimais, iš kurių svarbiausias buvo pinigų politikos orientavimas į kainų stabilumą, kuris yra pagrindinis tikslas, numatytas centrinio banko įstatyme. 1994 m. Lietuva įsivedė valiutų valdybos modelį, litą pirmiausia susiejo su JAV doleriu, o 2002 m. – su euru, kuris įtvirtino infliacijos lūkesčius. Maža infliacija Lietuvoje šio amžiaus pirmojo dešimtmečio pradžioje labiausiai atspindėjo Lietuvos valiutos kurso strategiją ir su ja susijusią nominaliojo efektyviojo kurso raidą. Labai stiprėjęs JAV dolerio kursas kelių kitų valiutų atžvilgiu 1999 m. ir 2000 m. turėjo didelę įtaką importo kainų Lietuvoje mažėjimui. 2002 m. litas buvo susietas su euru. Po to, importo kainas mažino iki 2004 m. stiprėjęs euru kursas kitų valiutų atžvilgiu. Defliacijos procesą taip pat palaikė fiskalinė politika, reformos, skirtos didinti konkurenciją produktų rinkoje, spartėjanti finansų rinkos liberalizacija ir darbo rinkos reformos. Defliaciją laikotarpiu nuo 2002 m. iki 2004 m. pirmosios pusės daugiausia

lėmė išoriniai veiksniai ir padidėjusi konkurencija kai kuriose vidaus rinkose.

Infliacijos sumažėjimas praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio pabaigoje buvo pasiektas nepaisant santykinai stipraus realiojo BVP augimo. Po Rusijos krizės poveikio Lietuvos eksportui realiojo BVP augimas 1999 m. tapo neigiamas, ir tai mažino infliaciją (žr. 2 lentelę). Lietuvos ekonomika greitai atsigavo po Rusijos krizės ir nuo 2001 m. vėl pasiekė santykinai didelį augimo lygį, kurį daugiausia skatino vidaus paklausa. Stiprus ekonominis augimas kartu su padidėjusia emigracija padėjo gerokai sumažinti nedarbą – nuo 16,5% 2001 m. iki 8,2% 2005 m. Dėl to atlygio vienam darbuotojui augimas padidėjo nuo 3,8% 2001 m. iki 8,7% 2005 m. Atspindėdamas darbo užmokesčio ir darbo našumo raidą, vienetinių darbo sąnaudų augimas nuo 2000 m. iki 2001 m. buvo neigiamas. Per kelerius paskutinius metus jis vėl tapo teigiamas ir padidėjo nuo 1,0% 2004 m. iki 3,8% 2005 m. Importo kainos nagrinėjama laikotarpiu buvo nestabilios, jų kaita labiausiai buvo susijusi su valiutos kurso ir naftos kainų raida, tačiau jų augimo tempas laikotarpiu nuo 2001 m. iki 2004 m. ir toliau buvo neigiamas. Importo defliatorius 2005 m. padidėjo iki 8,2%, daugiausia dėl padidėjusių energijos kainų, ir prisidėjo prie infliacinio spaudimo. Skirtingai nuo bendros infliacijos, apskaičiuotos SVKI pagrindu, infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, neįskaitant neperdirbtų maisto produktų ir energijos, pastaraisiais metais buvo mažesnė ir stabilesnė (žr. 2 lentelę).

Vertinant pastarojo meto tendencijas, vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, 2005 m. pasiekė 2,7%. 2006 m. sausio mėn. metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, pakilo iki 3,5%, o kovo mėn. krito iki 3,1% (žr. 3a lentelę). 2005 m. infliaciją labiausiai didino energija, maisto produktai ir paslaugos. Palyginti su ankstesniais metais, 2005 m. paslaugų sektoriaus įtaka bendrai infliacijai padidėjo daugiausia – beveik 1 procentiniu punktu. Lietuvos bankas prognozuoja, kad iš viso netiesioginių mokesčių ir administruojamų kainų pokyčiai 2005 m. infliaciją padidino 0,8

procentinio punkto. Infliacijos padidėjimas 2006 m. pradžioje daugiausia atspindėjo didėjančias paslaugų ir pramonės prekių, neįskaitant energijos, kainas. Dabartinė infliacija turi būti vertinama labai dinamiškų ekonominių sąlygų kontekste. 2005 m. ketvirtąjį ketvirtį metinis realiojo BVP augimo tempas padidėjo iki 8,7%, o 2005 m. vidutinis augimo tempas buvo 7,5%. BVP augimą skatina vidaus paklausa, iš dalies rodydama mažas palūkanų normas ir stiprų kredito augimą, o neigiamas grynojo eksporto poveikis pradėjo palaipsniui mažėti, rodydamas žymų eksporto padidėjimą. Bendros paklausos ir migracijos srautų didėjimas taip pat turėjo įtakos darbo rinkai, kur daug vidaus gamintojų pristigo darbo jėgos, ypač kvalifikuotų darbuotojų, todėl mažėjo nedarbas.

Vertinant ateities perspektyvas, 2006 m. pradžioje padidinta importuojamų dujų kaina per metus infliaciją laipsniškai iš viso tiesiogiai padidins apie 0,4 procentinio punkto. Yra keleriopa infliacijos didėjimo rizika. Pirmiausia dujų kaina, kurią namų ūkiai Lietuvoje mokėjo 2005 m., vis dar sudarė tiksliai 50% vidutinės euro zonos kainos.¹ Todėl galima tikėtis tolesnio energijos kainų koregavimo. Antra, akcizo kurui, tabakui ir alkoholiui suvienodinimas su ES lygiais dar nebaigtas. Būtent akcizo tabako gaminiais suvienodinimas, kuris turi būti įvykdytas iki 2010 m. sausio 1 d., per kelerius kitus metus, pradėdant 2007 m., infliaciją iš viso padidins apie 2 procentiniais punktais. Be to, šiuo metu labai stiprus BVP augimas, skatinamas smarkaus kredito augimo ir mažų palūkanų normų, ir atsirandanti įtampa darbo rinkoje rodo vienetinių darbo sąnaudų ir vidaus kainų tolesnio didėjimo riziką apskritai. Nors manoma, kad laukiamas energijos kainų, netiesioginių mokesčių ir administruojamų kainų didėjimas pasireikš tik vienkartiniais kainų šokais, tokių šokų derinys esant labai sparčiam augimui ir sudėtingesnėms sąlygoms darbo rinkoje rodo antrinių poveikių riziką ir kartu – didesnę ir galbūt ilgiau trunkantį infliacijos didėjimą. Vertinant tolesnę ateitį, tikėtina, kad vijimosi (konvergencijos) procesas taip pat turės poveikį infliacijai artimiausiais metais, atsižvelgiant į vis dar santykinai nedidelį BVP vienam gyventojui

ir kainų lygį Lietuvoje, palyginti su euro zona (žr. 2 lentelę). Tačiau tiksliai įvertinti šio vijimosi (konvergencijos) proceso poveikį infliacijai yra sunku.

Norint užtikrinti tvariam kainų stabilumui palankią aplinką Lietuvoje, be kitų dalykų, būtina įgyvendinti tinkamai sugriežtintą fiskalinę politiką, kuri padėtų sumažinti paklausos skatinamą infliacinį spaudimą. Taip pat bus svarbu griežtinti nacionalinę politiką stiprinant konkurenciją produktų rinkose ir toliau liberalizuoti reguliuojamus sektorius. Taip pat reikės patobulinti darbo rinkų funkcionavimą atsižvelgiant į tai, kad ir toliau didelis nedarbo lygis Lietuvoje yra susijęs su regioninių ir konkrečių ūkio sektorių darbo rinkų problemomis. Darbo užmokesčio didėjimas turi atitikti darbo našumo augimą ir atspindėti pokyčius konkuruojančiose šalyse.

2.1.2 FISKALINĖ RAIDA

Nagrinėjama 2005 m. valdžios sektoriaus biudžeto balanso deficitą buvo 0,5% BVP, t. y. gerokai mažesnis negu 3% kontrolinis dydis. Valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis buvo 18,7%, t. y. gerokai mažesnis už 60% kontrolinį dydį (žr. 4 lentelę). Palyginti su ankstesniais metais, fiskalinis deficitas sumažėjo 1,0 procentinio punkto, o valdžios sektoriaus skolos santykis sumažėjo 0,8 procentinio punkto. Europos Komisija prognozuoja, kad 2006 m. deficito santykis šiek tiek padidės iki 0,6%, o valdžios sektoriaus skolos santykis bus 18,9%. 2004 m. ir 2005 m. deficitas nebuvo didesnis už valstybės investicijų išlaidų ir BVP santykį. Lietuva neturi paviršinio deficito.

Palyginti su 1996–2005 m., valdžios sektoriaus skolos santykis iš viso padidėjo 4,2 procentinio punkto (žr. 2a pav. ir 5 lentelę). Iš pradžių jis didėjo nuosekliai, nuo 14,5% 1996 m. iki 16,8% 1998 m., bet labai išaugo iki 23,0% 1999 m. 2000 m. padidėjęs iki 23,6%, vėliau šis santykis

¹ Dujų importo kaina priklauso nuo ilgalaikių susitarimų su vieninteliu pagrindiniu dujų tiekėju.

nuosekliai mažėjo iki 18,7% 2005 m. Kaip smulkiau parodyta 2b paveiksle, iki 2000 m. valdžios sektoriaus skolos didėjimui įtakos turėjo pirminiai deficitai, ypač 1997 m. Deficito ir skolos sureguliuavimas, rodantis privatizavimo pajamas ir valdžios sektoriaus skolos užsienio valiuta vertinimo uždirbį, buvo svarbiausias veiksnys, turėjęs įtakos skolos santykio sumažinimui nuo 2000 m. iki 2004 m. (žr. 6 lentelę). Galima teigti, kad praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio viduryje ir šio amžiaus pirmojo dešimtmečio pradžioje stebėta kaita rodė glaudų ryšį tarp pirminių deficitų ir nepalankios skolos dinamikos nepriklausomai nuo pradinio skolos lygio, kuris Lietuvos atveju buvo palyginti mažas. Galima pastebėti, kad valdžios sektoriaus trumpalaikio termino skolos dalis nuo 1997 m. iki 2003 m. nuolat mažėjo. 2004 m. ir 2005 m. ši dalis bendrai padidėjo 5,7 procentinio punkto. Trumpalaikio termino skolos dalis yra žymi, bet, atsižvelgiant į skolos santykio lygį, fiskalinis balansas yra santykinai neįtakus palūkanų normų pokyčiams. Nors valdžios sektoriaus skolos užsienio valiuta dalis yra didelė, per 95% šios skolos sudaro skola eurais – Lietuvos valiutų valdybos modelio bazine valiuta. Todėl valiutų kursų pokyčiai, išskyrus euro ir lito kursą, fiskaliniam balansui įtakos neturi.

Nuo 1996 m. deficito ir BVP santykyje buvo pastebėta iš pradžių nepastovaus, o vėliau biudžeto gerėjančio įvykdymo tendencija (žr. 3a pav. ir 7 lentelę). Nuo 3,6% lygio 1996 m. deficito santykis su BVP padidėjo iki 11,4% 1997 m. Šis padidėjimas daugiausia paaiškinamas konfiskuoto turto gražinimo ir kompensavimo už nuostolius, patirtus perėjimo nuo rublio prie lito metu, fiksavimo pokyčiu. Vėliau deficitas sumažėjo iki 3,0% 1998 m. ir 2,9% 1999 m., o 2000 m. padidėjo iki 3,6%. Vėlesniais metais jis pamažu sumažėjo iki 1,2% 2003 m., padidėjo iki 1,5% 2004 m. ir vėl sumažėjo iki 0,5% 2005 m. Kaip smulkiau parodyta 3b paveiksle, Europos Komisijos įverčiai rodo, kad ciklišku veiksniu poveikis fiskalinio balanso pokyčiumi pastaraisiais metais buvo palyginti nedidelis. Necikliški valdžios sektoriaus biudžeto balanso pokyčiai

vidutiniškai turėjo beveik neutralų poveikį balansui. Turimi duomenys rodo, kad laikinos priemonės neturėjo reikšmingo poveikio deficitui 2004 m. ir 2005 m.

Nagrinėjant kitų fiskalinių rodiklių tendencijas, 4 paveiksle ir 7 lentelėje galima pastebėti, kad valdžios sektoriaus visų išlaidų santykis padidėjo daugiau negu iki 50% 1997 m., bet stabilizavosi apie 40% lygyje nuo 1998 m. iki 2000 m. Po 2000 m. šis santykis sumažėjo dėl išlaidų sumažinimo visose pagrindinėse kategorijose BVP atžvilgiu ir 2003 m. pasiekė 33,2%. 2004 m. jis beveik nepakito ir buvo 33,4%, o 2005 m. – 33,7%. Visą įvertinus, išlaidų santykis 2005 m. buvo 4,2 procentinio punkto mažesnis negu 1996 m. Valstybės išlaidos, palyginti su BVP, stipriai padidėjo 1997 m., vėliau mažėjo, o 2005 m. vėl padidėjo. Apskritai kalbant, nuo 1996 m. iki 2005 m. jos sumažėjo 1,2 procentinio punkto.

Lietuvos vidutinės trukmės fiskalinės politikos strategija, numatyta 2005 m. gruodžio mėn. 2006–2009 m. konvergencijos programoje, skiriasi nuo 4 lentelėje pateiktų Komisijos prognozių ir 2006 m. numato 1,4% BVP biudžeto deficitą, palyginti su 1,5% BVP 2005 m., ir 19,9% BVP valdžios sektoriaus skola. Prognozuojama, kad visų pajamų ir išlaidų santykiai beveik nepakis, palyginti su 2005 m. duomenimis, pateiktais programoje. Šiuo metu nėra žinių apie priemones, turinčias reikšmingą laikiną poveikį, 2006 m. biudžete. Prognozuojama, kad 2007 m. deficito santykis sumažės iki 1,3%, o valdžios sektoriaus skolos santykis ir toliau bus beveik toks pats kaip ir 2006 m. Stabilumo ir augimo pakte nustatytas vidutinės trukmės tikslas konvergencijos programoje nustatytas kaip deficitas, sudarantis 1% BVP.

Kalbant apie galimą valdžios sektoriaus skolos santykio raidą ateityje, dabartinės tendencijos rodo, kad ateityje valdžios sektoriaus skola didės, tačiau bus mažesnė negu 60% BVP.

Kaip nurodyta 8 lentelėje, tikimasi nemažo gyventojų senėjimo. Pagal naujausias ES

Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos prognozes,² tikimasi, kad laikotarpiu iki 2050 m. valstybės išlaidų, susijusių su gyventojų senėjimu, grynas padidėjimas Lietuvoje bus nedidelis ir sudarys 1,4 procentinio punkto BVP. Tai iš dalies rodo anksčiau įgyvendintų pensijų reformų įtaką. Tačiau būtinas budrus stebėjimas, kadangi demografinė, ekonominė ir finansinė raida gali būti mažiau palanki, negu numatoma prognozėse.

Kalbant apie fiskalinius iššūkius, atsižvelgiant į Lietuvos didelį einamosios sąskaitos deficitą ir didėjantį kredito augimą bei siekiant pažaboti infliacinį spaudimą, reikalinga tinkamai sugriežtinta fiskalinė politika bendrai paklausai suvaldyti. Kalbant apie struktūrinę dalį, naudojimas biudžeto koregavimu finansuoti papildomas išlaidas kelia susirūpinimą dėl biudžeto įgyvendinimo griežtumo.

2.1.3 VALIUTŲ KURSO POKYČIAI

Lietuvos litas VKM II dalyvauja nuo 2004 m. birželio 28 d., t. y. maždaug 22 mėnesius iš dvejų metų laikotarpio nuo 2004 m. gegužės mėn. iki 2006 m. balandžio mėn. (žr. 9a lentelę). Po atidaus Lietuvos valiutų valdybos tinkamumo ir tvarumo įvertinimo įstojimo į VKM II metu Lietuva prisijungė prie valiutų kurso mechanizmo su savo valiutų valdybos modeliu, kaip vienašaliu įsipareigojimu, ECB nesuteikdama jokių papildomų įsipareigojimų. Buvo nustatytos standartinės $\pm 15\%$ svyravimo ribos centrinio kurso, kuris yra 3,45280 lito už vieną eurą, atžvilgiu.

Nagrinėjamo laikotarpio metu iki Lietuvos dalyvavimo VKM II lito kursas buvo stabilus ir atitiko vėlesnį VKM II centrinių kursą euro atžvilgiu. Nuo dalyvavimo VKM II pradžios litas ir toliau buvo stabilus ir nenukrypo nuo savo centrinio kurso euro atžvilgiu. Tai rodė nepasikeitusią Lietuvos valiutų kurso politiką taikant valiutų valdybos modelį (žr. 9a lentelę ir 5 pav.). Dalyvaudama VKM II, Lietuva savo iniciatyva nenuvertino savo valiutos centrinio kurso euro atžvilgiu. Nors valiutų valdybos

režimas iš esmės reiškė, kad Lietuvos bankas reguliariai veikė užsienio valiutų rinkose, užsienio valiutos sandorių, kuriuos jis sudarė su Lietuvos komerciniais bankais, grynosios apimtys buvo nedidelės. Trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su 3 mėn. EURIBOR palūkanų norma, nagrinėjamo laikotarpiu sumažėjo – nuo 0,6 procentinio punkto trijų mėnesių laikotarpį, besibaigiantį 2004 m. liepos mėn., iki nereikšmingų lygių trijų mėnesių laikotarpį, besibaigiantį 2006 m. balandžio mėn. (žr. 9b lentelę).

Vertinant ilgesnį laikotarpį, 2006 m. balandžio mėn. lito realusis keitimo kursas – būtent efektyvusis kursas – buvo šiek tiek didesnis negu istorinis vidurkis, skaičiuojamas nuo 1996 m. sausio mėn., tačiau artimas jo vidurkiui nuo euro įvedimo (žr. 10 lentelę). Vis dėlto šiuos matus reikia vertinti atsargiai, kadangi nagrinėjamo laikotarpiu Lietuvoje vyko perėjimo prie rinkos ekonomikos procesas, kuris komplikuoja bet kokią realiojo valiutos kurso raidos istorinį įvertinimą. Kalbant apie kitą išorinę raidą, Lietuvoje nuolat buvo didelis bendros einamosios ir kapitalo sąskaitos deficitas, kuris 1998 m. padidėjo iki 11,7% BVP, 2002 m. sumažėjo iki 4,7%, o 2005 m. vėl padidėjo iki 5,6% (žr. 11 lentelę). Nors tokio dydžio deficitas gali rodyti problemas, susijusias su kainų konkurencingumu, jis taip pat gali rodyti, kad tokioje ekonomikoje kaip Lietuva vyksta vijimosi (konvergencijos) procesas. Per paskutinius dešimt metų tiesioginių užsienio investicijų (TUI) grynosios įplaukos padengė šiek tiek mažiau negu pusę šio deficito. 2005 m. investicijų portfelio balansas rodė, kad užsienyje buvo investuojama daugiau negu šalies viduje, o prieš tai ilgą laiką daugiau buvo investuojama šalies viduje. Kadangi pastaraisiais metais papildomo finansavimo poreikius patenkino įplaukos iš „kitas investicijas“, pirmiausia bankų paskolų forma, Lietuvos bendroji šalies skola padidėjo. Lietuvos grynas tarptautinių investicijų balansas buvo neigiamas,

² „Gyventojų senėjimo įtaka valstybės išlaidoms: prognozės dėl ES25 valstybių narių pensijų, sveikatos priežiūros, ilgalaikės globos, švietimo ir nedarbo pervedimų (2004–2050 m.)“, Ekonominės politikos komitetas ir Europos Komisija (2006 m.).

jis nuo 1996 m. iki 1999 m. didėjo, o paskui stabilizavosi apie 35% BVP lygyje.

Lietuva yra mažos ir atviros ekonomikos šalis, jos užsienio prekybos (prekėmis bei paslaugomis) ir BVP santykis, naujausiaisturimais duomenimis, buvo 58,3% eksporto atveju ir 65,3% importo atveju. 2005 m. prekių eksportas į euro zoną ir į ES sudarė atitinkamai 28,5% ir 65,3% viso eksporto. Atitinkami importo duomenys 2005 m. buvo 32,3% ir 59,0% viso importo.

2.1.4 ILGALAIKIŲ PALŪKANŲ NORMŲ RAIDĀ

Nagrinėjamu laikotarpiu nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn. ilgalaikių palūkanų normos Lietuvoje vidutiniškai buvo 3,7%, t. y. gerokai mažesnės negu palūkanų normų kriterijaus 5,9% kontrolinis dydis (žr. 12 lentelę).

Ilgalaikių palūkanų normos mažėjo nuo 2001 m. (žr. 6a pav.).³ Mažėjimas buvo ypač ryškus iki 2002 m. pradžios, o vėliau šiek tiek sulėtėjo. Lietuvos ilgalaikių palūkanų normų skirtumas, palyginti su euro zonos vidurkiu, taip pat mažėjo santykinai sparčiai ir išliko nedidelis 2002 m. valiutų valdybą susiejus su euru (žr. 6b pav.). 2006 m. kovo mėn. šios dvi normos buvo vienodos. Pagrindiniai veiksniai, nulėmę ilgalaikių palūkanų normų skirtumo mažėjimą, buvo teigiama Lietuvos ekonomikos raida ir Lietuvos pažanga pereinant prie rinkos ekonomikos. Šiam ilgalaikių palūkanų normų skirtumo mažėjimo procesui taip pat buvo naudingi rinkos lūkesčiai dėl Lietuvos ankstyvo dalyvavimo VKM II ir nuo 2004 m. birželio mėn. Lietuvos sklandus faktinis dalyvavimas mechanizme su esančiu valiutų valdybos modeliu. Palūkanų normų konvergencijos procesą taip pat palaikė euro įvedimo lūkesčiai. Apskritai tai, kad skirtumas tarp Lietuvos ir euro zonos ilgalaikių palūkanų normų sumažėjo iki žemo lygio, rodo valiutų valdybos modelio patikimumą ir rinkos pasitikėjimą bendra ekonomine ir fiskaline Lietuvos raida.

3 2001 m. yra pirmieji metai, kurių Lietuvos ilgalaikių palūkanų normų duomenys yra turimi.

2.1.5 LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

LIETUVA

1 KAINŲ RAIDA

- 1 lentelė: Infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu
- 1 pav.: Kainų raida
- 2 lentelė: Infliacijos matai ir su ja susiję rodikliai
- 3 lentelė: Pastarojo meto infliacijos tendencijos ir prognozės
- a) Pastarojo meto SVKI tendencijos
- b) Infliacijos prognozės

2 FISKALINĖ RAIDA

- 4 lentelė: Valdžios sektoriaus fiskalinė pozicija
- 2 pav.: Bendra valdžios sektoriaus skola
- a) Lygiai
- b) Metiniai pokyčiai ir nulemiantys veiksniai
- 5 lentelė: Bendra valdžios sektoriaus skola – struktūrinės savybės
- 3 pav.: Valdžios sektoriaus perteklius (+)/deficitas (–)
- a) Lygiai
- b) Metiniai pokyčiai ir nulemiantys veiksniai
- 6 lentelė: Valdžios sektoriaus deficito ir skolos suderinimas
- 4 pav.: Valdžios sektoriaus išlaidos ir pajamos
- 7 lentelė: Valdžios sektoriaus biudžeto pozicija
- 8 lentelė: Fiskalinės naštos, susijusios su gyventojų senėjimu, prognozės

3 VALIUTŲ KURSO POKYČIAI

- 9 lentelė a) Valiutų kurso stabilumas
b) Valiutų kurso spaudimo Lietuvos litui pagrindiniai rodikliai
- 5 pav.: Lietuvos litas: nuokrypis nuo VKM II centrinio kurso
- 10 lentelė: Lietuvos litas: realiojo valiutos kurso raida
- 11 lentelė: Išorės raida

4 ILGALAIKIŲ PALŪKANŲ NORMŲ RAIDA

- 12 lentelė: Ilgalaikių palūkanų normos
- 6 pav.: a) Ilgalaikių palūkanų norma (IPN)
b) IPN ir infliacijos, apskaičiuotos SVKI pagrindu, skirtumai, palyginti su euro zona

1 KAINŲ RAIDA

1 lentelė. Infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu

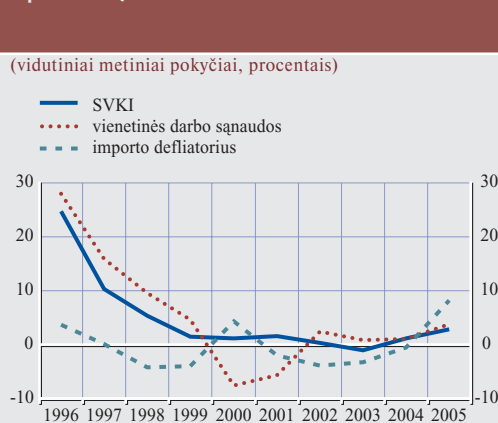
(metiniai pokyčiai, procentais)					Nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn.
2005	2006				
12	01	02	03		
Inflacija, apskaičiuota					
SVKI pagrindu	3,0	3,5	3,4	3,1	2,7
Kontrolinis dydis ¹⁾	-	-	-	-	2,6
Euro zona ²⁾	2,2	2,4	2,3	2,2	2,3

Šaltinis: Europos Komisija (Eurostat).

1) Laikotarpio nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn. apskaičiavimas pagrįstas Lenkijos, Suomijos ir Švedijos metinio SVKI pokyčio (procentais) nesvertiniu aritmetiniu vidurkiu pridėdamas prie jo 1,5 procentinio punkto.

2) Euro zonos duomenys pateikti tikta informacijai.

1 pav. Kainų raida

Šaltiniai: Europos Komisija (Eurostat) ir nacionaliniai duomenys.

2 lentelė. Infliacijos matai ir su ja susiję rodikliai

(metiniai pokyčiai, procentais, nebent nurodyta kitaip)										
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Infliacijos rodikliai										
SVKI	24,7	10,3	5,4	1,5	1,1	1,6	0,3	-1,1	1,2	2,7
SVKI, neįskaitant neperdirbtų maisto produktų ir energijos	-	10,3	4,5	1,7	-1,1	0,1	0,6	0,7	0,7	1,3
VKI	24,6	8,9	5,1	0,8	1,0	1,3	0,3	-1,2	1,2	2,7
VKI, neįskaitant netiesioginių mokesčių pokyčių	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Privataus vartojimo defliatorius	18,2	9,5	5,4	-0,4	-1,5	2,4	-0,1	-2,7	1,1	3,3
BVP defliatorius	20,6	14,0	5,0	-0,6	1,8	-0,5	0,2	-1,1	2,8	5,9
Gamintojų kainos ¹⁾	-	-	-0,5	1,0	10,2	-0,6	-0,7	-0,7	2,4	5,9
Susiję rodikliai										
Realiojo BVP padidėjimas	4,7	7,0	7,3	-1,7	3,9	6,4	6,8	10,5	7,0	7,5
BVP vienam gyventojui PGS ²⁾ (euro zona = 100)	31,8	33,5	35,3	34,1	35,1	36,9	38,9	42,2	44,8	.
Palyginamasis kainų lygis (euro zona = 100)	33,7	41,4	43,9	45,4	51,7	52,8	54,0	53,4	53,2	.
Produkcijos atotrūkis ³⁾	-6,3	-3,0	0,0	-5,2	-4,9	-2,5	-1,6	2,1	2,1	2,2
Nedarbo lygis (%) ⁴⁾	-	14,1	13,2	13,7	16,4	16,5	13,5	12,4	11,4	8,2
Vienitinės darbo sąnaudos šalies ūkyje	28,0	15,9	6,8	1,9	-6,5	-5,7	2,4	0,8	1,0	3,8
Atlygis vienam darbuotojui, visa ekonomika	32,7	23,3	15,5	2,5	1,3	3,8	5,1	8,9	8,2	8,7
Darbo našumas šalies ūkyje	3,7	6,4	8,1	0,5	8,3	10,1	2,7	8,0	7,1	4,7
Prekių ir paslaugų importo defliatorius	3,7	0,1	-4,2	-4,0	4,3	-2,0	-3,9	-3,3	-0,5	8,2
Nominalusis efektyvusis valiutos kursas ⁵⁾	3,2	11,3	3,3	2,9	10,8	3,2	4,6	4,9	1,5	-0,8
P pinigų kiekis (P3) ⁶⁾	-3,6	35,7	13,6	7,2	16,1	21,9	17,0	20,1	27,5	30,6
Skolinimasis iš bankų ⁶⁾	-10,1	9,5	21,4	9,7	-3,2	24,8	29,4	56,2	40,6	63,5
Akcijų kainos (OMX Vilnius indeksas) ⁶⁾	-	-	-	-	-	-18,5	12,2	105,8	68,2	52,9
Gyvenamojo būsto kainos	-	-	-	-	-9,6	23,6	9,8	17,8	9,6	50,2

Šaltiniai: Europos Komisija (Eurostat), nacionaliniai duomenys (VKI, gyvenamosios paskirties turto kainos) ir Europos Komisija (produkcijos atotrūkis).

1) Visos pramonės, neįskaitant statybos, produkcijos, parduotos vidaus rinkoje.

2) PGS – perkamosios galios standartai.

3) Procentais, palyginti su potencialiu BVP. Teigiamas ženklas reiškia, kad faktinis BVP yra didesnis už potencialų BVP.

4) Apibrėžimas atitinka TDO gaires.

5) Teigiamas (neigiamas) ženklas reiškia valiutos stiprėjimą (nuvertėjimą).

6) Metinis laikotarpio pabaigos duomenų padidėjimas, apskaičiuotas ECB.

3 lentelė. Pastarojo mėto infliacijos tendencijos ir prognozės

(metiniai pokyčiai, procentais)

a) Pastarojo mėto SVKI tendencijos

	2005		2006		
	11	12	01	02	03
SVKI					
Metinis pokytis, procentais	2,9	3,0	3,5	3,4	3,1
Metinis paskutinių 3 mėn. vidurkio pokytis, palyginti su ankstesniais 3 mėn.; į metinį perskaičiuotas augimo tempas; dėl sezoniško pakoreguotas	5,5	4,5	3,4	3,2	3,1
Paskutinių 6 mėn. vidurkio pokytis, palyginti su ankstesniais 6 mėn.; į metinį perskaičiuotas augimo tempas; dėl sezoniško pakoreguotas	3,1	3,5	3,9	4,1	3,9

Šaltiniai: Europos Komisija (Eurostat) ir ECB apskaičiavimai.

b) Infliacijos prognozės

	2006	2007
SVKI, Europos Komisija (2006 m. pavasaris)	3,5	3,3
VKI, EBPO (2005 m. gruodžio mėn.) ¹⁾	-	-
VKI, TVF (2006 m. balandžio mėn.)	3,2	2,7
VKI, <i>Consensus Economics</i> (2006 m. kovo mėn.)	2,6	2,3

Šaltiniai: Europos Komisija, EBPO, TVF ir *Consensus Economics*.

1) Lietuva nėra EBPO narė.

2 FISKALINĖ RAIDA

4 lentelė. Valdžios sektoriaus fiskalinė pozicija

(procentais, palyginti su BVP)

	2004	2005	2006 ¹⁾
Valdžios sektoriaus perteklius (+)/deficitas (–)	-1,5	-0,5	-0,6
<i>Kontrolinis dydis</i>	-3,0	-3,0	-3,0
Perteklius/deficitas, atėmus vyriausybės investicijų išlaidas ²⁾	2,0	3,0	2,9
Bendra valdžios sektoriaus skola	19,5	18,7	18,9
<i>Kontrolinis dydis</i>	60,0	60,0	60,0

Šaltiniai: Europos Komisija ir ECB apskaičiavimai.

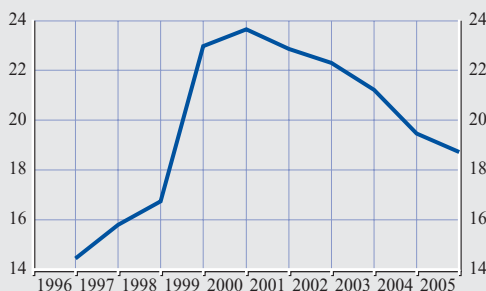
1) Europos Komisijos prognozės.

2) Teigiamas ženklas rodo, kad valdžios deficitas yra mažesnis už investicijų išlaidas.

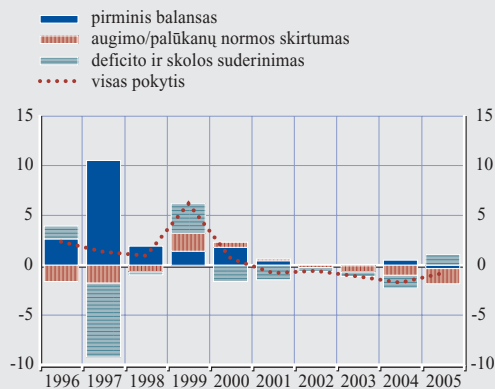
2 pav. Bendra valdžios sektoriaus skola

(procentais, palyginti su BVP)

a) Lygiai

b) Metiniai pokyčiai ir nulemiantys veiksniai

Šaltiniai: Europos Komisija ir ECB.

Pastaba: 2b pav. neigiama reikšmė rodo atitinkamo veiksnio poveikį skolos santykio sumažėjimui, o teigiama reikšmė rodo poveikį jo padidėjimui.

5 lentelė. Bendra valdžios sektoriaus skola – struktūrinės savybės

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Visa skola (procentais, palyginti su BVP)	14,5	15,8	16,8	23,0	23,6	22,9	22,3	21,2	19,5	18,7
Struktūra pagal valiutą (%, palyginti su visa skola)										
Nacionaline valiuta	30,5	37,3	36,4	23,4	25,9	26,1	33,4	35,2	29,4	29,5
Užsienio valiutomis	69,5	62,7	63,6	76,6	74,1	73,9	66,6	64,8	70,6	70,5
Eurais ¹⁾	9,0	9,0	19,6	33,5	40,6	44,5	53,8	54,6	62,5	68,6
Kitomis užsienio valiutomis	60,4	53,8	44,0	43,1	33,5	29,4	12,8	10,2	8,1	1,9
Šalies nuosavybė (% , palyginti su visa skola)	23,2	39,6	38,9	27,4	32,1	35,3	40,0	39,8	39,5	40,0
Vidutinis likutinis terminas (metais)	5,2	6,0	5,5	5,2	5,0	4,8	5,2	4,1	4,3	4,8
Struktūra pagal terminą ²⁾ (%, palyginti su visa skola)										
Trumpalaikis (iki 1 m. imtinai)	24,0	29,1	24,2	15,4	11,3	6,8	5,3	5,0	5,6	10,7
Vidutinis ir ilgalaikis (daugiau negu 1 m.)	76,0	70,9	75,8	84,6	88,7	93,2	94,7	95,0	94,4	89,3

Šaltiniai: ECBS ir Europos Komisija.

Pastaba: metų pabaigos duomenys. Skirtumai tarp bendrų sumų ir jų sudedamųjų dalių sumų atsiranda dėl apvalinimo.

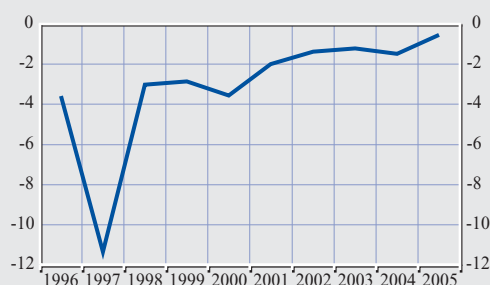
1) Apima skolą, išreikštą eurais ir iki 1999 m. ekiu arba viena iš valstybių narių, kurios įvedė eurą, valiutomis.

2) Pradinis terminas.

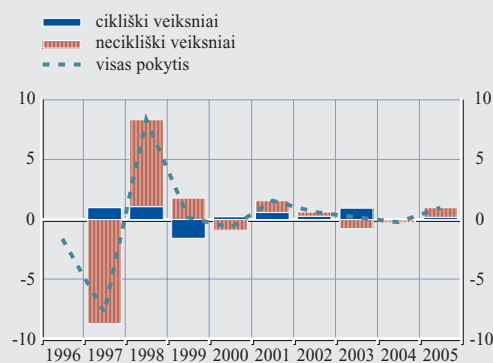
3 pav. Valdžios sektoriaus perteklius (+)/deficitas (-)

(procentais, palyginti su BVP)

a) Lygiai

b) Metiniai pokyčiai ir nulemiantys veiksniai

Šaltiniai: Europos Komisija ir ECB apskaičiavimai.

Pastaba: 3b pav. neigiama reikšmė rodo poveikį deficitui padidėjimui, o teigiama reikšmė rodo poveikį jo sumažėjimui.

6 lentelė. Valdžios sektoriaus deficito ir skolos suderinimas

(procentais, palyginti su BVP)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Valdžios sektoriaus skolos pokytis	4,9	4,0	2,7	5,8	1,9	0,5	0,9	0,8	0,2	1,6
Valdžios sektoriaus perteklius (+)/deficitas (-)	-3,6	-11,4	-3,0	-2,9	-3,6	-2,0	-1,4	-1,2	-1,5	-0,5
Deficito ir skolos suderinimas	1,3	-7,4	-0,3	3,0	-1,6	-1,4	-0,4	-0,4	-1,3	1,1
Grynasis finansinio turto įsigijimas (+)/grynasis finansinio turto pardavimas (-)	1,4	2,3	-1,8	-0,1	0,0	-0,8	0,8	-0,8	-0,7	0,4
Grynieji pinigai ir indėliai	0,1	1,6	1,4	-2,2	0,5	0,2	1,2	0,9	-0,1	0,3
Paskolos ir vertybiniai popieriai, išskyrus akcijas	1,0	1,0	1,7	2,8	1,0	0,1	0,0	-0,1	-0,3	-0,2
Akcijos ir kita nuosavybė	0,0	-0,1	-5,0	-1,0	-1,7	-1,0	-0,6	-1,6	-0,6	-0,3
Privatizavimas	0,0	-0,1	-5,0	-1,0	-1,7	-1,0	-0,6	-1,6	-0,6	-0,3
Nuosavybės įdėjiniai	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kita	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kitas finansinis turtas	0,3	-0,2	0,0	0,3	0,3	0,0	0,2	0,1	0,4	0,6
Valdžios sektoriaus skolos vertinimo pokyčiai	0,0	-0,3	0,2	-0,4	-0,6	-0,7	-1,0	-0,5	0,0	0,0
Užsienio valiutos laikymo uždirbis (-)/netektys (+)	0,5	0,0	0,2	-0,4	-0,6	-0,7	-1,0	-0,4	-0,1	0,1
Kiti vertinimo poveikiai ¹⁾	-0,6	-0,3	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	-0,1	0,0	-0,1
Kiti valdžios sektoriaus skolos pokyčiai ²⁾	0,0	-9,5	1,4	3,4	-0,9	0,0	-0,2	0,9	-0,6	0,7

Šaltiniai: ECB ir Europos Komisija.

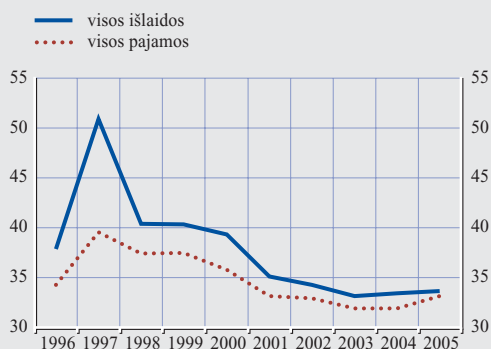
Pastaba: skirtumai tarp bendrų sumų ir jų sudedamųjų dalių sumų atsiranda dėl apvalinimo.

1) Apima skirtumą tarp valdžios sektoriaus skolos nominaliosios ir rinkos vertės išleidimo metu.

2) Kitų mokėtinų sąskaitų sandoriai (valdžios išsipareigojimai), sektorių perklasifikavimai ir statistinės paklaidos. Šis straipsnis taip pat gali apimti tam tikrus skolos prisiėmimo atvejus.

4 pav. Valdžios sektoriaus išlaidos ir pajamos

(procentais, palyginti su BVP)

Šaltinis: ECBS.

7 lentelė. Valdžios sektoriaus biudžeto pozicija

(procentais, palyginti su BVP)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Visos pajamos	34,3	39,6	37,4	37,5	35,8	33,1	32,9	31,9	31,9	33,1
Einamosios pajamos	34,3	39,5	37,4	37,4	35,7	33,1	32,4	31,5	31,5	32,4
Tiesioginiai mokesčiai	8,3	9,0	9,1	9,2	8,4	7,8	7,5	8,0	8,7	9,1
Netiesioginiai mokesčiai	11,9	14,6	14,0	13,8	12,6	12,2	12,4	11,8	11,1	11,2
Socialinio draudimo įmokos	8,0	8,6	9,1	9,3	9,4	9,0	8,7	8,6	8,7	8,6
Kitos einamosios pajamos	6,2	7,3	5,1	5,0	5,4	4,1	3,8	3,2	2,9	3,5
Kapitalo pajamos	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,5	0,4	0,5	0,8
Visos išlaidos	37,9	50,9	40,4	40,3	39,3	35,1	34,3	33,2	33,4	33,7
Einamosios išlaidos	32,7	35,4	36,7	36,8	34,7	32,2	30,8	29,7	29,6	30,0
Atlygis darbuotojams	10,9	11,4	12,8	13,5	12,7	11,7	11,4	10,8	10,8	10,4
Socialinės išmokos, išskyrus natūra	8,9	9,3	10,0	11,4	10,7	10,6	9,3	9,1	9,1	9,0
Mokėtinos palūkanos	0,9	0,8	1,1	1,4	1,7	1,5	1,3	1,2	0,9	0,8
Iš jų: apskaitimo sandorių ir susitarimų dėl išankstinio palūkanų normos sandorio poveikis	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kitos einamosios išlaidos	12,0	13,9	12,8	10,4	9,6	8,5	8,8	8,5	8,8	9,7
Kapitalo išlaidos	5,1	15,5	3,8	3,6	4,6	2,9	3,5	3,4	3,8	3,7
Perteklius (+)/deficitas (-)	-3,6	-11,4	-3,0	-2,9	-3,6	-2,0	-1,4	-1,2	-1,5	-0,5
Pradinis balansas	-2,7	-10,5	-1,9	-1,5	-1,8	-0,5	-0,1	0,0	-0,5	0,3
Perteklius/deficitas, atėmus valdžios investicijų išlaidas	-1,1	-9,0	-0,5	-0,3	-1,2	0,2	1,5	1,8	2,0	3,0

Šaltiniai: ECBS ir Europos Komisija.

Pastaba: skirtumai tarp bendrų sumų ir jų sudedamųjų dalių sumų atsiranda dėl apvalinimo. Mokėtinos palūkanos pateikiamos pagal perversinio deficito nustatymo procedūrą. Straipsnis „apsikeitimo sandorių ir susitarimų dėl išankstinio palūkanų normos sandorio poveikis“ yra lygus skirtumui tarp palūkanų (arba deficito/pertekliaus) pagal perversinio deficito nustatymo procedūros apibrėžimą ir ESS95 apibrėžimą. Žr. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2558/2001 dėl atsiskaitymų pagal apskaitimo sandorių ir susitarimų dėl išankstinio palūkanų normos sandorio perklasifikavimo.

8 lentelė. Fiskalinės naštos, susijusios su gyventojų senėjimu, prognozės

(procentais)

	2004	2010	2020	2030	2040	2050
Senų žmonių priklausomybės santykis (65 m. ir senesnių gyventojų skaičius, palyginti su 15–64 m. gyventojų skaičiumi)	22,3	23,4	26,0	33,4	39,3	44,9
Valstybės išlaidų, susijusių su gyventojų senėjimu, pokytis (% palyginti su BVP), palyginti su 2004 m.	-	-0,7	-0,9	0,3	0,8	1,4

Šaltinis: Europos Komisija (2006 m.), „Gyventojų senėjimo įtaka valstybės išlaidoms: prognozės dėl ES25 valstybių narių pensijų, sveikatos priežiūros, ilgalaikės globos, švietimo ir nedarbo pervedimų (2004–2050 m.)“. Ataskaitą parengė Ekonominės politikos komitetas ir Europos Komisija (Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas (DG ECFIN)).

3 VALIUTŲ KURSO POKYČIAI

9 lentelė. a) Valiutų kurso stabilumas

Dalyvavimas valiutų kurso mechanizme (VKM II)		Taip
Dalyvauja nuo		2004 m. birželio 28 d.
Dvišalio centrinio kurso nuvertinimas šalies iniciatyva		Ne
Maksimalūs nuokrypiai virš kurso ir žemiau kurso ¹⁾	Maksimalus nuokrypis virš kurso	Maksimalus nuokrypis žemiau kurso
<i>Nuo 2004 m. birželio 28 d. iki 2006 m. balandžio 28 d.</i>		
Euro	0,0	0,0

Šaltinis: ECB.

1) Maksimalūs nuokrypiai nuo VKM II centrinio kurso, procentais. Dienos duomenų 10 dienų slenkantis vidurkis (darbo dienų dažnumu).

b) Valiutų kurso spaudimo Lietuvos litui pagrindiniai rodikliai

(trijų mėnesių laikotarpio, besibaigiančio nurodytą mėnesį, vidurkis)

	2004		01	2005			2006	
	07	10		04	07	10	01	04
Valiutos kurso kintamumas ¹⁾	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Trumpalaikių palūkanų normų skirtumas ²⁾	0,6	0,6	0,5	0,4	0,2	0,2	0,1	0,0

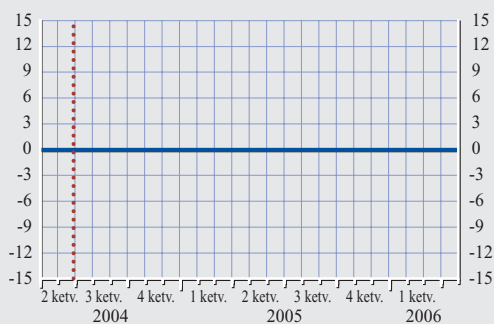
Šaltiniai: Nacionaliniai duomenys ir ECB apskaičiavimai.

1) Valiutų kurso euro atžvilgiu dienos pokyčių (procentais) mėnesinis standartinis nuokrypis, perskaičiuotas į metinį.

2) 3 mėn. tarpbankinių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumas (procentiniais punktais).

5 pav. Lietuvos litas: nuokrypis nuo VKM II centrinio kurso

(dienos duomenys; nuokrypis, procentais; nuo 2004 m. gegužės 1 d. iki 2006 m. balandžio 28 d.)

Šaltinis: ECB.

Pastaba: vertikali linija rodo prisijungimo prie VKM II datą (2004 m. birželio 28 d.). Teigiamas/neigiamas nuokrypis nuo centrinio pariteto rodo, kad valiuta yra stiprioje/silpnoje svyravimo ribų pusėje. Lietuvos lito svyravimo ribos yra $\pm 15\%$. Nuokrypiai iki 2004 m. birželio 28 d. rodo Lietuvos lito centrinių kursą, nustatytą prisijungus prie VKM II.

10 lentelė. Lietuvos litas: realiojo valiutos kurso raida

(mėnesio duomenys; nuokrypiai, procentais; 2006 m. balandžio mėn. palyginamas su įvairiais kontroliniais laikotarpiais)

	Vidurkis nuo 1996 m. sausio mėn. iki 2006 m. balandžio mėn.	Vidurkis nuo 1999 m. sausio mėn. iki 2006 m. balandžio mėn.
Realusis dvišalis kursas euro atžvilgiu ¹⁾	9,5	1,8
<i>Straipsniai palyginimui:</i>		
Nominalusis efektyvusis kursas ²⁾	13,8	6,5
Realusis efektyvusis kursas ^{1), 2)}	11,3	4,4

Šaltinis: ECB.

Pastaba: teigiamas ženklas rodo vertės padidėjimą, o neigiamas ženklas – sumažėjimą.

1) SVKI ir VKI raidos pagrindu.

2) Efektyvusis kursas euro zonos, ne euro zonos valstybių narių ir dešimties pagrindinių prekybos partnerių atžvilgiu.

11 lentelė. Išorės raida

(procentais, palyginti su BVP, nebent nurodyta kitaip)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Einamosios sąskaitos ir kapitalo sąskaitos balansas	-8,9	-9,9	-11,7	-11,0	-5,9	-4,7	-4,7	-6,4	-6,4	-5,6
Bendrasis tiesioginių investicijų ir investicijų portfelio balansas ¹⁾	4,2	5,3	8,1	9,1	5,6	5,8	5,1	2,3	3,2	1,1
Tiesioginių investicijų balansas	1,9	3,3	8,3	4,4	3,3	3,6	5,0	0,8	2,3	2,6
Investicijų portfelio balansas	2,3	2,0	-0,2	4,7	2,3	2,2	0,1	1,5	0,9	-1,5
Grynasis tarptautinių investicijų balansas	-13,9	-18,5	-22,5	-34,3	-35,0	-34,6	-32,9	-33,4	-34,7	-35,4
Prekių ir paslaugų eksportas ²⁾	52,2	53,1	45,7	39,1	44,6	49,8	52,8	51,3	52,2	58,3
Prekių ir paslaugų importas ²⁾	61,8	63,4	57,2	49,2	50,9	55,2	58,3	57,0	59,2	65,3
Prekių ir paslaugų eksportas į euro zoną ^{3), 4)}	29,7	27,4	30,4	36,4	32,0	26,7	25,7	27,5	30,4	28,5
Prekių ir paslaugų importas iš euro zonos ^{3), 4)}	31,8	34,7	36,8	35,3	32,3	34,7	35,4	34,7	35,6	32,3
<i>Straipsniai palyginimui:</i>										
Prekių eksportas ES25 viduje ^{3), 4)}	54,5	50,8	58,8	73,5	74,6	73,4	69,2	62,5	66,9	65,3
Prekių importas ES25 viduje ^{3), 4)}	53,6	57,7	60,7	60,0	54,5	54,8	56,5	55,8	63,3	59,0

Šaltiniai: ECBS ir Europos Komisija (Eurostat).

1) Bendros sumos ir sudedamųjų dalių sumos skirtumas susidaro dėl apvalinimo.

2) Mokėjimų balanso statistika.

3) Užsienio prekybos statistika.

4) Procentais, palyginta su visu eksportu/importu.

4 ILGALAIKIŲ PALŪKANŲ NORMŲ RAIDA

12 lentelė. Ilgalaikių palūkanų normos

(procentais; stebėjimų vidurkis per laikotarpį)

	2005		2006		Nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn.
	12	01	02	03	
Ilgalaikių palūkanų normos ¹⁾	3,8	3,6	3,5	3,7	3,7
Kontrolinis dydis ²⁾					5,9
Euro zona ³⁾	3,4	3,4	3,6	3,7	3,4

Šaltiniai: ECB ir Europos Komisija.

1) Ilgalaikių palūkanų normos pagrįstos pirminės rinkos pajamingumu.

2) Laikotarpio nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn. apskaičiavimas pagrįstas Lenkijos, Suomijos ir Švedijos palūkanų normų lygių nesvertiniu aritmetiniu vidurkiu pridant 2 procentinius punktus.

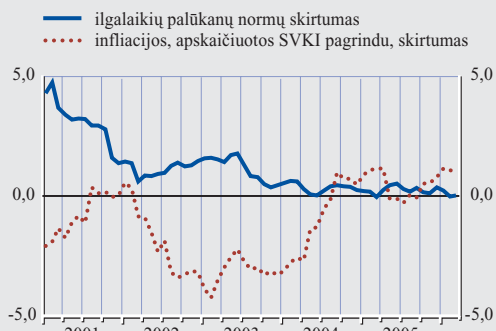
3) Euro zonos vidurkis pateiktas tiksliai informacijai.

6 pav.

a) Ilgalaikių palūkanų norma (IPN)
(mėnesių vidurkiai, procentais)

b) IPN ir infliacijos, apskaičiuotos SVKI pagrindu,
skirtumai, palyginti su euro zona
(mėnesių vidurkiai, procentiniais punktais)

Šaltiniai: ECB ir Europos Komisija.

2.2 SLOVĒNIJA

2.2.1 KAINŪ RAIDA

Nagrinėjama laikotarpiu nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn. vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Slovėnijoje buvo 2,3%, t. y. mažesnė negu kainų stabilumo kriterijaus 2,6% kontrolinis dydis (žr. 1 lentelę). Remiantis naujausia informacija, tikimasi, kad vidutinė 12 mėnesių infliacija, apskaičiuota metinio SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais išliks stabili.

Vertinant ilgesnį laikotarpį, maža infliacija Slovėnijoje fiksuojama palyginti neseniai. Vartotojų kainų didėjimas Slovėnijoje nuosekliai mažėjo iki 1999 m., kai ši mažėjimo tendencija nutrūko, bet vėl tęsėsi po 2000 m. (žr. 1 pav.). SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija nuosekliai mažėjo nuo 9,9% 1996 m. iki 6,1% 1999 m., o 2000 m. padidėjo iki 8,9%. Ji didėjo dėl keleto veiksnių, daugiausia dėl nustatyto pridėtinės vertės mokesčio, padidėjusios vidaus paklausos, labai padidėjusio darbo užmokesčio ir importo kainų šuolio. Disinfliacijos procesas vėl įgavo pagreitį po 2000 m., infliacijai nuosekliai sumažėjus iki 2,5% 2005 m. Ši tendencija susijusi su keliais svarbiais politiniais sprendimais. 2001 m. buvo įvesta nauja pinigų politikos sistema, o naujajame *Banka Slovenije* įstatyme įvardintas pagrindinis tikslas – palaikyti kainų stabilumą. Buvo liautasi siekti užsibrėžto tarpinio laikotarpio pinigų kiekio augimo tikslo ir įvesta nauja dviejų pakopų pinigų politikos sistema, apimanti pinigų politikos ir faktinę ekonomikos raidą. Vis dėlto pinigų politiką papildė valiutos kurso politika, esant nepadengtųjų palūkanų paritetui, dėl to pinigų politikos priemonėmis buvo įmanoma palaikyti pakankamai dideles palūkanų normas disinfliacijai palaikyti. Nuo 2004 m. birželio 28 d., kai Slovėnija prisijungė prie VKM II, pinigų politikos tikslas buvo palaikyti valiutos kurso stabilumą euro atžvilgiu. Nagrinėjama laikotarpiu *Banka Slovenije* naudojo užsienio valiutos apsikeitimo sandorius, kad užtikrintų stabilų euro ir tolaro kursą, kartu išlaikydama pakankamai dideles vidaus palūkanų normas ir drauge – teigiamą skirtumą, palyginti

su panašiomis palūkanų normomis euro zonoje¹. Tai paskatino judėjimą kainų stabilumo link. Disinfliacijos procesą taip pat palaikė fiskalinė politika ir struktūrinės reformos, kaip antai nuoseklus finansinių sutarčių ir darbo užmokesčio indeksavimo panaikinimas bei nuosekli finansų rinkų liberalizacija.

Infliacijos raidą per 1996–2005 m. laikotarpio didžiąją dalį reikia vertinti atsižvelgiant į palyginti didelį gamybos augimą. 2001–2003 m. didėjęs nedaug, 2004 m. realusis BVP vėl ėmė augti sparčiau (žr. 2 lentelę). Nagrinėjama laikotarpiu darbo rinkos sąlygos buvo palyginti stabilios nedarbo lygiui svyruojant daugiausia ties 6–7% riba. Atlygio vienam darbuotojui augimas padidėjo iki dviženkliai skaičiaus 2000 m. ir 2001 m., o 2004 m. sumažėjo iki 7,7%². Tai ir laikinai sulėtėjęs darbo našumo augimas labai padidino 2000 m. ir 2001 m. vienetines darbo sąnaudas, 2004 m. nuosekliai sumažėjusias iki 3,8%. Nagrinėjama laikotarpiu importo kainos buvo gana nepastovios ir atspindėjo daugiausia naftos kainų bei valiutų kursų pokyčius. Nedidelis importo kainų augimas 2002 m. ir 2003 m. paskatino disinfliacijos procesą tais metais. Bendrą infliacijos mažėjimo raidos modelį rodo ir kiti indeksai, kaip antai infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, neįskaitant neperdirbtų maisto produktų ir energijos, ir infliacija, apskaičiuota VKI pagrindu, neįskaitant grynujų netiesioginių mokesčių pokyčių (žr. 2 lentelę).

Vertinant pastarojo meto tendencijas, vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, 2005 m. pasiekė 2,5%. 2006 m. sausio mėn. metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, buvo 2,6%, o kovo mėn. krito iki 2,0% (žr. 3a lentelę). Dėl padidėjusios konkurencijos tarptautinėje ir vidaus rinkose sumažėjusios pramonės prekių, neįskaitant energijos, kainos ir sumažėjęs maisto produktų kainų didėjimas atsivėrė auganti naftos kainų kilimo poveikį. Naftos kainų šuolių pastaruoju metu poveikį sušvelnino dažni akcijų koregavimai, kurie,

1 Daugiau apie tai žr. 2.2.3 dalį „Valiutų kursų pokyčiai“.

2 Duomenų apie atlygį vienam darbuotojui 2005 m. dar nėra. 2005 m. vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis padidėjo 4,9%, palyginti su 4,6% didėjimu 2004 m.

pasak *Banka Slovenije*, nagrinėjamu laikotarpiu sumažino infliaciją 0,06 procentinio punkto. *Banka Slovenije* prognozuoja, kad iš viso netiesioginių mokesčių ir administruojamų kainų pokyčiai 2005 m. infliaciją padidino 1,9 procentinio punkto, iš kurių apie 1,3 procentinio punkto padidėjimą nulėmė pakilusios energijos kainos. Dabartinė infliacija turėtų būti vertinama atsižvelgiant į palyginti dinamiškas ekonomines sąlygas. 2005 m. ketvirtąjį ketvirtį metinis realusis BVP padidėjo 3,7%, o 2005 m. vidutinis augimo tempas buvo 3,9%.

Žvelgiant į ateitį ir vertinant numatomus veiksnius, sudarysiančius spaudimą infliacijai Slovėnijoje, manoma, kad akcizo tabakui suvienodinimas, kuris bus įvykdytas trimis etapais iki 2008 m., infliaciją, apskaičiuotą SVKI pagrindu, iš viso padidins 0,5 procentinio punkto. Be to, galimas PVM tarifo padidinimas, numatytas biudžete nuo 2007 m. sausio 1 d. siekiant kompensuoti darbo užmokesčio fondo mokesčio laipsnišką panaikinimą, gali tiesiogiai padidinti infliaciją apie 0,7 procentinio punkto 2007 m. Be to, yra keleriopa infliacijos didėjimo rizika. Pirmiausia šiuo metu santykinai sparčiai didėjančią vidaus paklausą, skatinamą spartėjančio kredito augimo, gali dar labiau padidinti tolesnė palūkanų normų konvergencija artėjant prie euro zonos lygmenų. Antra, rizika yra susijusi su išnykstančiu didėjusios konkurencijos poveikiu infliacijai, kuris reiškiasi nuo 2004 m. vidurio ir buvo iš dalies susijęs su Slovėnijos įstojimu į ES. Galiausiai potencialūs antriniai poveikiai, susiję su pastaruoju metu padidėjusiomis energijos kainomis, auganti vidaus paklausa ir galimas administruojamų kainų koregavimas gali turėti darbo užmokesčių ir infliaciją didinantį reikšmingą poveikį. Daugiausia netikrumo dėl darbo užmokesčio raidos kyla dėl to, kad dar nesudarytos naujos darbo užmokesčio sutartys 2006 m. ir tolesniam laikotarpiui. Vertinant tolesnę ateitį, tikėtina, kad vijimosi (konvergencijos) procesas turės poveikį infliacijai artimiausias metais atsižvelgiant į vis dar mažesnę BVP vienam gyventojui ir kainų lygį Slovėnijoje, palyginti su euro zona (žr. 2 lentelę). Tačiau tiksliai įvertinti

šio vijimosi (konvergencijos) proceso poveikį infliacijai yra sunku.

Ar bus užtikrinta tvariam kainų stabilumui palanki aplinka Slovėnijoje, be kitų dalykų, priklausys nuo to, ar bus vykdoma tvirta fiskalinė konsolidacija, kuri taip pat sumažintų galima paklausos spaudimą ekonomikoje. Be to, norint išlaikyti kainų stabilumą, bus būtina paspartinti tokias papildomas struktūrines reformas, kaip antai tolesnis indeksavimo, ypač darbo užmokesčio ir kai kurių socialinių išmokų, kurioms vis dar taikomas indeksavimas infliacija, atsisakymas. Tokiomis aplinkybėmis bus svarbu didinti darbo rinkos lankstumą didinant regionų darbo mobilumą ir sprendžiant problemas, kylančias kai darbo pasiūla neatitinka darbo paklausos kvalifikacijos atžvilgiu. Kartu socialiniai partneriai turėtų užtikrinti, kad darbo užmokesčio augimas atitiktų darbo našumo didėjimą, atsižvelgdami į konkuruojančių šalių raidą. Lygiai taip pat bus svarbu tęsti ekonomikos liberalizavimo procesą visose ekonomikos srityse ir griežtinti nacionalinę politiką toliau stiprinant konkurenciją produktų rinkose.

2.2.2 FISKALINĖ RAIDA

Nagrinėjama 2005 m. valdžios sektoriaus biudžeto balanso deficitas buvo 1,8% BVP, t. y. gerokai mažesnis negu 3% kontrolinis dydis. Valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis buvo 29,1%, t. y. gerokai mažesnis negu 60% kontrolinis dydis (žr. 4 lentelę). Palyginti su ankstesniais metais, fiskalinis deficitas sumažėjo 0,5 procentinio punkto, o valdžios sektoriaus skolos santykis sumažėjo 0,4 procentinio punkto. Europos Komisija prognozuoja, kad 2006 m. deficito santykis padidės iki 1,9%, o valdžios sektoriaus skolos santykis – iki 29,9%. 2004 m. ir 2005 m. deficitas nebuvo didesnis už valstybės investicijų išlaidų ir BVP santykį. Slovėnijoje nėra perviršinio deficito.

Per laikotarpį nuo 1999 m. (t. y. nuo pirmų metų, nuo kurių turimi palyginami valdžios sektoriaus skolos duomenys) iki 2005 m. valdžios sektoriaus

skolos santykis iš viso padidėjo 4,5 procentinio punkto (žr. 2a pav. ir 5 lentelę). Jis labai išaugo nuo 24,6% 1999 m. iki 29,7% 2002 m., o vėliau iki 2005 m. šis santykis buvo didesnis kaip 29%. Kaip smulkiau parodyta 2b paveiksle, nuo 2000 m. (t. y. nuo pirmų metų, nuo kurių turimi palyginami duomenys) valdžios sektoriaus skolos didėjimui įtakos turėjo pirminis deficitas. Deficito ir skolos suregulavimas padidino valdžios sektoriaus skolą, ypač 2002 m., daugiausia dėl pakeitimų biudžeto sudarymo sistemoje (žr. 6 lentelę). Bendrai vertinant, nagrinėjamu laikotarpiu produkcijos augimo/palūkanų normų skirtumai darė skolos santykį mažinantį poveikį. Galima teigti, kad nuo 2000 m. stebėta kaita rodė glaudų ryšį tarp pirminio deficito ir nepalankios skolos dinamikos nepriklausomai nuo pradinio skolos lygio, kuris Slovėnijos atveju buvo palyginti mažas. Pažymėtina, kad 1999–2002 m. valdžios sektoriaus trumpalaikio termino skolos dalis padidėjo iki 7,7%, o per laikotarpį iki 2005 m. sumažėjo 2,8 procentinio punkto. Trumpalaikio termino skolos dalis yra maža ir, atsižvelgiant į skolos santykio lygį, fiskalinis balansas yra santykinai neįtakojamas palūkanų normų pokyčiams. Valdžios sektoriaus skolos užsienio valiuta dalis yra didelė, bet per 95% šios skolos išreikšta eurais. Todėl valiutų kursų pokyčiai, išskyrus euro ir tolaro kursą, fiskaliniam balansui neturi reikšmingos įtakos.

Nuo 2000 m. (t. y. nuo pirmų metų, nuo kurių turimi palyginami valdžios sektoriaus deficito duomenys) deficito ir BVP santykyje buvo pastebėta biudžeto gerėjančio įvykdymo tendencija (žr. 3a pav. ir 7 lentelę). 2000 m. buvęs 3,9%, 2001 m. deficito santykis su BVP padidėjo iki 4,3%, o 2004 m. krito iki 2,3% ir 2005 m. – iki 1,8%. Kaip smulkiau parodyta 3b paveiksle, Europos Komisijos įverčiai rodo, kad ciklišku veiksmų vidutinis poveikis fiskalinio balanso pokyčiui buvo neigiamas, ypač 2001 m. ir 2003 m. Necikliškai valdžios biudžeto balanso pokyčiai vidutiniškai turėjo teigiamą poveikį balansui, ypač 2002 m. Tokie pokyčiai galėtų rodyti ilgai trunkantį struktūrinį pokytį arba laikinų priemonių poveikį. Turimi duomenys

rodo, kad laikinos priemonės neturėjo jokio poveikio 2004 m. ir 2005 m.

Nagrinėjant kitų fiskalinių rodiklių tendencijas, 4 paveiksle ir 7 lentelėje galima pastebėti, kad valdžios sektoriaus visų išlaidų santykis padidėjo nuo 48,1% BVP 2000 m. (t. y. pirmais metais, nuo kurių turimi palyginami duomenys) iki 49,0% 2001 m. Iki 2003 m. šis santykis stabilizavosi apie 48% lygyje, o paskui šiek tiek sumažėjo. Nuo 2001 m. pusę šio mažėjimo rodiklio sudarė mažėjančios palūkanų išlaidos. Visą įvertinus, išlaidų santykis 2005 m. buvo 0,8 procentinio punkto mažesnis negu 2000 m. Valdžios sektoriaus pajamos, palyginti su BVP, padidėjo 1,1% nuo 2000 m. iki 2002 m., o vėliau iš esmės nekito. 2005 m. pajamų santykis buvo 45,5%.

Slovėnijos vidutinės trukmės fiskalinės politikos strategija, numatyta 2005 m. gruodžio mėn. 2006–2008 m. konvergencijos programoje, šiek tiek skiriasi nuo 4 lentelėje pateiktų Komisijos prognozių ir 2006 m. numato nedidelį biudžeto deficito sumažėjimą iki 1,7% BVP ir valdžios sektoriaus skolos padidėjimą iki 29,6% BVP. Planuojama, kad tiek visos išlaidos, tiek visos pajamos sumažės 0,5% BVP, palyginti su programoje pateiktais duomenimis 2005 m. Pajamų sumažėjimui įtakos turės nuosekliai naikinamas darbo užmokesčio fondo mokesčiai. Tikimasi, kad ši stygių iš dalies kompensuos kitų mokesčių padidėjimas. Šiuo metu 2007 m. biudžete numatytas PVM tarifų padidinimas (nuo 8,5% iki 9% ir nuo 20% iki 21%), kuriam dar turi pritarti parlamentas. Šiuo metu nėra žinių apie priemones, turinčias reikšmingą laikiną poveikį, 2006 m. biudžete. Prognozuojama, kad 2007 m. deficito santykis sumažės iki 1,4%, o valdžios sektoriaus skolos santykis ir toliau bus beveik toks pats kaip ir 2006 m. Remiantis konvergencijos programoje prognozuojamais fiskaliniais balansais, Slovėnijoje reikalingas tolesnis konsolidavimas, kad būtų pasiektas Stabilumo ir augimo pakte nustatytas vidutinės trukmės tikslas, kuris konvergencijos programoje nurodytas kaip deficitas, sudarantis 1% BVP.

Kalbant apie galimą valdžios sektoriaus skolos santykio raidą ateityje, dabartinės tendencijos rodo, kad ateityje valdžios sektoriaus skola didės, tačiau ją bus galima išlaikyti mažesnę negu 60% BVP.

Kaip nurodyta 8 lentelėje, tikimasi nemažo gyventojų senėjimo. Pagal naujausias ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos prognozes³, numatoma, kad laikotarpiu iki 2050 m. valstybės grynosios išlaidos, susijusios su gyventojų senėjimu, Slovėnijoje labai padidės ir sudarys 9,7 procentinio punkto BVP. Gyventojų senėjimo našta būtina pakelti, o tai padaryti būtų lengviau, jeigu iki prognozuojamo demografinės situacijos pablogėjimo būtų sukurta pakankama veiklos erdvė valstybės finansų srityje.

Kalbant apie fiskalinius iššūkius, Slovėnijai bus svarbu vykdyti tvirtą fiskalinę konsolidaciją, kuri taip pat sumažintų galimą paklausos spaudimą ekonomikoje, ypač dėl didėjančio kredito augimo ir trumpalaikių palūkanų normų konvergencijos. Slovėnijos išlaidų struktūrai būdingas palyginti didelis nelankstumas, kuris gali trukdyti vykdyti išlaidomis pagrįstą fiskalinę reguliavimą. Remiantis Europos Komisijos 2003 m. pabaigos duomenimis, oficialūs netiesioginiai išpareigojimai, daugiausia valstybės garantijos viešojo sektoriaus įmonėms dėl infrastruktūrų finansavimo ir eksporto garantijos, sudarė apie 8% BVP. Šis lygis šiek tiek padidėjo 2004 m. ir 2005 m. Tačiau nėra jokio nustatyto metodo apskaičiuoti visą netiesioginių išpareigojimų dydį, ir įvertiniai gali smarkiai skirtis.

2.2.3 VALIUTŲ KURSO POKYČIAI

Slovėnijos tolaras VKM II dalyvauja nuo 2004 m. birželio 28 d., t. y. maždaug 22 mėnesius iš dvejų metų laikotarpio nuo 2004 m. gegužės mėn. iki 2006 m. balandžio mėn. (žr. 9a lentelę). Nustatytas centrinis Slovėnijos valiutos kursas – 239,64 tolaro už vieną eurą, kuris prisijungimo metu buvo lygus rinkos kursui. Nustatytos standartinės $\pm 15\%$ svyravimo ribos nuo centrinio kurso.

Nagrinėjamo laikotarpio pradžioje, prieš tolarui prisijungiant prie VKM II, Slovėnijos valdžios institucijos vykdė valiutos kurso politiką euro atžvilgiu, kuria pavyko nuosekliai sustabdyti tolaro vertės mažėjimą euro atžvilgiu. Ši politika, kuri buvo vykdoma ir keleriais ankstesniais metais, buvo orientuota į nepadengtųjų palūkanų paritetą ir skirta nominaliam konvergencijos procesui palaikyti. Jos buvo atsisakyta prisijungus prie VKM II. Po prisijungimo prie VKM II, tolaru prekiaujama kursu, artimu jo centriniam paritetui euro atžvilgiu (žr. 5 pav.). Dalyvaudama VKM II, Slovėnija savo iniciatyva nenuvertino savo valiutos centrinio kurso euro atžvilgiu. *Banka Slovenije* vykdė laikinas intervencijas užsienio valiutų rinkose netrukus po prisijungimo prie VKM II taip parodydamas savo ketinimą išlaikyti nominalų tolaro kursą, artimą centriniam paritetui. Nagrinėjamu laikotarpiu centriniam bankui pavyko užtikrinti stabilų euro ir tolaro kursą kartu išlaikant aukštesnes negu euro zonos vidaus palūkanų normas. Jis riboja tolaro kurso svyravimus naudodamas užsienio valiutų apsikeitimo sandorius. Šie sandoriai suteikia komerciniams bankams galimybę palaikyti likvidumą vietos valiuta, atliekant septynių dienų trukmės apsikeitimo operacijas užsienio valiutos atsargomis centriniame banke. Įmokos už šias operacijas, atliekamomis kartu su sterilizavimo operacijomis tolarais išreikštais vekseliais, leido išlaikyti nemažą atotrūkį tarp trumpalaikių palūkanų normų Slovėnijoje ir euro zonoje. Prie šio atotrūkio prisidėjo, tik mažiau, ir rizikos premijos. Siekiant sumažinti susikaupusią neužbaigtų apsikeitimo sandorių sumą, kartais būdavo vykdomi vienakrypčiai užsienio valiutos pirkimai, o tai rodė, kad bendrai nemaži gryniesi užsienio valiutos pirkimai buvo vykdomi siekiant sumažinti potencialų spaudimą valiutai. Nagrinėjamu laikotarpiu tolaro kurso svyravimai euro atžvilgiu iš esmės buvo labai nedideli (žr. 9b lentelę). Po prisijungimo prie VKM II, trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su 3 mėn. EURIBOR palūkanų norma,

³ „Gyventojų senėjimo įtaka valstybės išlaidoms: prognozės dėl ES25 valstybių narių pensijų, sveikatos priežiūros, ilgalaikės globos, švietimo ir nedarbo pervedimų (2004–2050 m.)“, Ekonominės politikos komitetas ir Europos Komisija (2006 m.).

nagrinėjama laikotarpiu nuosekliai mažėjo, bet 2005 m. paskutinį ketvirtį sudarė 1,7 procentinio punkto. Po to, kai 2006 m. vasario mėn. ir kovo mėn. *Banka Slovenije* sumažino pagrindinę palūkanų normą bendrai 50 bazinių punktų, ji sumažėjo iki 0,7 procentinio punkto 2006 m. balandžio mėn.

Iki prisijungimo prie VKM II Slovėnijos valdžios institucijų vykdoma valiutos kurso politika euro atžvilgiu taip pat rodė laipsnišką tolaro nominaliojo efektyviojo kurso vertės mažėjimą euro atžvilgiu. Šis sumažėjimas rodė praeityje buvusį nemažą skirtumą tarp infliacijos Slovėnijoje ir euro zonoje. Dėl to realusis tolaro kursas, tiek dvišalis euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, 2006 m. balandžio mėn. buvo artimas istoriniams vidurkiams, skaičiuojamiems nuo 1996 m. sausio mėn. ir nuo euro įvedimo (žr. 10 lentelę). Vis dėlto šiuos matavimus reikia vertinti atsargiai, kadangi nagrinėjama laikotarpiu Slovėnijoje vyko perėjimo prie rinkos ekonomikos procesas, kuris komplikuoja bet koki realiojo kurso raidos istorinį įvertinimą.

Kitos išorinės raidos atžvilgiu per praėjusius dešimt metų Slovėnijos einamoji ir kapitalo sąskaitos vidutiniškai buvo subalansuotos. Išimtis buvo 1999 m. ir 2000 m. – tais metais deficitai sudarė 3% BVP. 2001 m. ir 2002 m. mokėjimų balanso bendrojoje einamojoje ir kapitalo sąskaitoje buvo užregistruotas nedidelis perviršis. Vis dėlto nuo 2003 m. bendrosios einamosios ir kapitalo sąskaitos balanse vėl susidarė 1–2,5% BVP deficitai (žr. 11 lentelę). Per paskutinius dešimt metų grynujų tiesioginių užsienio investicijų srautai Slovėnijoje buvo nedideli. Slovėnijos grynasis tarptautinių investicijų balansas buvo neigiamas. 2005 m. jis buvo didžiausias ir sudarė 19,3% BVP.

Slovėnija yra mažos ir atviros ekonomikos šalis, jos užsienio prekybos (prekėmis bei paslaugomis) ir BVP santykis, naujausiais turimais duomenimis, buvo 64,8% eksporto atveju ir 65,3% importo atveju. 2005 m. prekių eksportas į euro zoną ir į ES sudarė atitinkamai 52,9% ir 66,4% viso eksporto. Atitinkami importo duomenys 2005 m. buvo 66,7% ir 78,2% viso importo.

2.2.4 ILGALAIKIŲ PALŪKANŲ NORMŲ RAIDAI

Nagrinėjama laikotarpiu nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn. ilgalaikių palūkanų normos Slovėnijoje vidutiniškai buvo 3,8%, t. y. gerokai mažesnės negu palūkanų normų kriterijaus 5,9% kontrolinis dydis (žr. 12 lentelę).

Pastaraisiais metais ilgalaikės palūkanų normos iš esmės mažėjo (žr. 6a pav.)⁴. Dėl to Slovėnijos ilgalaikių palūkanų normų skirtumas, palyginti su euro zonos vidurkiu, nuosekliai mažėjo nuo 2002 m. (žr. 6b pav.) ir 2006 m. kovo mėn. šis skirtumas buvo apie 0,1 procentinio punkto. Pagrindiniai šią tendenciją nulėmę veiksniai buvo ekonominės ir finansinės padėties neaiškumo sumažinimas vykdant apdairią fiskalinę ir pinigų politiką bei mažėjantis infliacijos Slovėnijoje, palyginti su euro zona, skirtumas. Šiam ilgalaikių palūkanų normų skirtumo mažėjimo procesui taip pat buvo naudingi rinkos lūkesčiai dėl Slovėnijos ankstyvo dalyvavimo VKM II nuo 2004 m. birželio mėn. ir nuo tada nusistovėjęs palyginti pastovus tolaro kursas euro atžvilgiu. Palūkanų normų konvergencijos procesą taip pat palaikė euro įvedimo lūkesčiai. Apskritai kalbant, Slovėnijos ilgalaikės palūkanų normos tolygiai artėjo prie normų euro zonoje, o tai rodo rinkos pasitikėjimą bendra ekonomine ir fiskaline Slovėnijos raida bei patikimą pinigų ir valiutos kurso politiką.

4 2002 m. kovo mėn. yra pirmas mėnuo, kurio Slovėnijos ilgalaikių palūkanų normų duomenys yra turimi.

2.2.5 LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

SLOVĖNIJA

1 KAINŲ RAIDA

- 1 lentelė: Infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu
- 1 pav.: Kainų raida
- 2 lentelė: Infliacijos matai ir su ja susiję rodikliai
- 3 lentelė: Pastarojo meto infliacijos tendencijos ir prognozės
- a) Pastarojo meto SVKI tendencijos
- b) Infliacijos prognozės

2 FISKALINĖ RAIDA

- 4 lentelė: Valdžios sektoriaus fiskalinė pozicija
- 2 pav.: Bendra valdžios sektoriaus skola
- a) Lygiai
- b) Metiniai pokyčiai ir nulemiantys veiksniai
- 5 lentelė: Bendra valdžios sektoriaus skola – struktūrinės savybės
- 3 pav.: Valdžios sektoriaus perteklius (+)/deficitas (–)
- a) Lygiai
- b) Metiniai pokyčiai ir nulemiantys veiksniai
- 6 lentelė: Valdžios sektoriaus deficito ir skolos suderinimas
- 4 pav.: Valdžios sektoriaus išlaidos ir pajamos
- 7 lentelė: Valdžios sektoriaus biudžeto pozicija
- 8 lentelė: Fiskalinės naštos, susijusios su gyventojų senėjimu, prognozės

3 VALIUTŲ KURSO POKYČIAI

- 9 lentelė a) Valiutų kurso stabilumas
b) Valiutų kurso spaudimo Slovėnijos tolarui pagrindiniai rodikliai
- 5 pav.: Slovėnijos tolaras: nuokrypis nuo VKM II centrinio kurso
- 10 lentelė: Slovėnijos tolaras: realiojo valiutos kurso raida
- 11 lentelė: Išorės raida

4 ILGALAIKIŲ PALŪKANŲ NORMŲ RAIDA

- 12 lentelė: Ilgalaikių palūkanų normos
- 6 pav.: a) Ilgalaikių palūkanų norma (IPN)
b) IPN ir infliacijos, apskaičiuotos SVKI pagrindu, skirtumai, palyginti su euro zona

1 KAINŲ RAIDA

1 lentelė. Infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu

(metiniai pokyčiai, procentais)

	2005		2006		Nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn.
	12	01	02	03	
Infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu	2,4	2,6	2,3	2,0	2,3
Kontrolinis dydis ¹⁾					2,6
Euro zona ²⁾	2,2	2,4	2,3	2,2	2,3

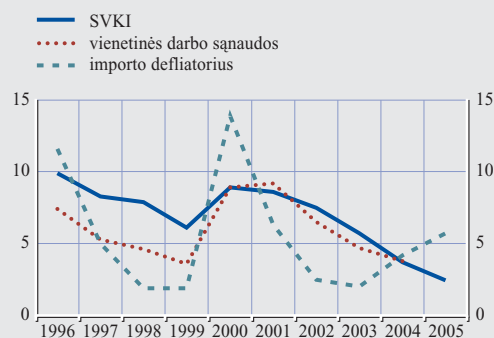
Šaltinis: Europos Komisija (Eurostat).

1) Laikotarpio nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn. apskaičiavimas pagrįstas Lenkijos, Suomijos ir Švedijos metinio SVKI pokyčio (procentais) nesvertiniu aritmetiniu vidurkiu pridėdamas prie jo 1,5 procentinio punkto.

2) Euro zonos duomenys pateikti tikrai informacijai.

1 pav. Kainų raida

(vidutiniai metiniai pokyčiai, procentais)

Šaltiniai: Europos Komisija (Eurostat) ir nacionaliniai duomenys.

2 lentelė. Infliacijos matai ir su ja susiję rodikliai

(metiniai pokyčiai, procentais, nebent nurodyta kitaip)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Infliacijos rodikliai										
SVKI	9,9	8,3	7,9	6,1	8,9	8,6	7,5	5,7	3,7	2,5
SVKI, neįskaitant neperdirbtų maisto produktų ir energijos	-	-	-	-	-	7,4	8,4	6,3	3,7	1,3
VKI	9,8	8,4	7,9	6,2	8,9	8,4	7,5	5,6	3,6	2,5
VKI, neįskaitant netiesioginių mokesčių pokyčių	-	-	-	-	7,9	8,3	6,5	5,3	3,4	2,3
Privataus vartojimo defliatorius	10,7	8,6	6,8	6,4	7,9	7,7	7,9	5,4	3,5	1,6
BVP defliatorius	11,1	8,4	6,8	6,4	5,4	8,7	7,9	5,8	3,2	1,0
Gamintojų kainos ¹⁾	6,1	6,0	6,1	2,2	7,7	8,9	5,1	2,6	4,3	2,7
Susiję rodikliai										
Realiojo BVP padidėjimas	3,7	4,8	3,9	5,4	4,1	2,7	3,5	2,7	4,2	3,9
BVP vienam gyventojui PGS ²⁾ (euro zona = 100)	63,2	65,0	65,8	67,6	67,0	68,0	69,2	70,8	74,1	.
Palyginamasis kainų lygis (euro zona = 100)	68,8	70,9	73,3	73,6	73,2	73,0	74,7	75,7	73,8	.
Produkcijos atotrūkis ³⁾	-	0,1	0,2	1,2	1,0	-0,3	-0,5	-1,6	-1,2	-0,9
Nedarbo lygis (%) ⁴⁾	6,9	6,9	7,4	7,3	6,7	6,2	6,3	6,7	6,3	6,3
Vienetinės darbo sąnaudos šalies ūkyje	7,3	5,3	4,6	3,6	8,9	9,2	6,5	4,7	3,8	.
Atlygis darbuotojui šalies ūkyje	13,6	12,6	8,9	7,7	12,4	11,6	8,5	7,8	7,7	.
Darbo našumas šalies ūkyje	5,9	6,9	4,1	3,9	3,3	2,2	1,9	2,9	3,7	3,1
Prekių ir paslaugų importo defliatorius	11,6	5,0	1,9	1,9	13,9	6,3	2,5	2,0	4,2	5,7
Nominalusis efektyvusis valiutos kursas ⁵⁾	-9,8	-5,5	-1,2	-6,4	-9,3	-5,1	-2,8	0,5	-0,9	-0,8
P pinigų kiekis (P3) ⁶⁾	19,7	20,0	19,1	10,2	17,2	29,4	10,6	6,5	8,6	-3,0
Skolinimasis iš bankų ⁶⁾	20,2	14,2	26,9	29,9	18,8	18,7	10,2	16,4	17,0	23,7
Akcijų kainos (SBI indeksas) ⁶⁾	-18,3	18,7	21,4	5,9	0,1	19,0	55,2	17,7	24,7	-5,6
Gyvenamojo būsto kainos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Šaltiniai: Europos Komisija (Eurostat), nacionaliniai duomenys (VKI) ir Europos Komisija (produkcijos atotrūkis).

1) Visos pramonės, neįskaitant statybos, produkcijos, parduotos vidaus rinkoje.

2) PGS – perkamosios galios standartai.

3) Procentais, palyginti su potencialiu BVP. Teigiamas ženklas reiškia, kad faktinis BVP yra didesnis už potencialų BVP.

4) Apibrėžimas atitinka TDO gaires.

5) Teigiamas (neigiamas) ženklas reiškia valiutos stiprėjimą (nuvertėjimą).

6) Metinis laikotarpio pabaigos duomenų padidėjimas, apskaičiuotas ECB.

3 lentelė. Pastarojo mėto infliacijos tendencijos ir prognozės

(metiniai pokyčiai, procentais)

a) Pastarojo mėto SVKI tendencijos

	2005		2006		
	11	12	01	02	03
SVKI					
Metinis pokytis, procentais	2,1	2,4	2,6	2,3	2,0
Metinis paskutinių 3 mėn. vidurkio pokytis, palyginti su ankstesniais 3 mėn.; į metinį perskaičiuotas augimo tempas; dėl sezoniškumo pakoreguotas	4,8	2,8	0,8	0,3	0,7
Metinis paskutinių 6 mėn. vidurkio pokytis, palyginti su ankstesniais 6 mėn.; į metinį perskaičiuotas augimo tempas; dėl sezoniškumo pakoreguotas	2,8	3,0	2,8	2,9	2,4

Šaltiniai: Europos Komisija (Eurostat) ir ECB apskaičiavimai.

b) Infliacijos prognozės

	2006	2007
SVKI, Europos Komisija (2006 m. pavasaris)	2,4	2,5
VKI, EBPO (2005 m. gruodžio mėn.) ¹⁾	-	-
VKI, TVF (2006 m. balandžio mėn.)	2,4	2,4
VKI, <i>Consensus Economics</i> (2006 m. kovo mėn.)	2,3	2,1

Šaltiniai: Europos Komisija, EBPO, TVF ir *Consensus Economics*.

1) Slovėnija nėra EBPO narė.

2 FISKALINĖ RAIDA

4 lentelė. Valdžios sektoriaus fiskalinė pozicija

(procentais, palyginti su BVP)

	2004	2005	2006 ¹⁾
Valdžios sektoriaus perteklius (+)/deficitas (–)	-2,3	-1,8	-1,9
Kontrolinis dydis	-3,0	-3,0	-3,0
Perteklius/deficitas, atėmus vyriausybės investicijų išlaidas ²⁾	1,1	1,5	1,5
Bendra valdžios sektoriaus skola	29,5	29,1	29,9
Kontrolinis dydis	60,0	60,0	60,0

Šaltiniai: Europos Komisija ir ECB apskaičiavimai.

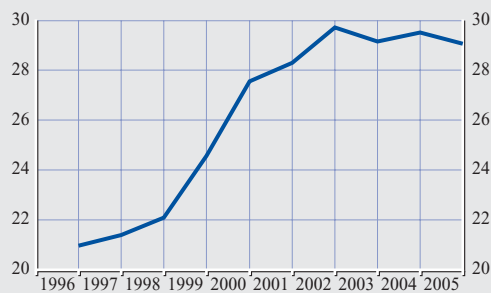
1) Europos Komisijos prognozės.

2) Teigiamas ženklas rodo, kad valdžios deficitas yra mažesnis už investicijų išlaidas.

2 pav. Bendra valdžios sektoriaus skola

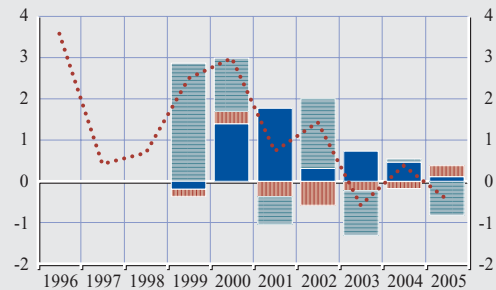
(procentais, palyginti su BVP)

a) Lygiai

b) Metiniai pokyčiai ir nulemiantys veiksniai

— pirminis balansas
 augimo/palūkanų normos skirtumas
 deficito ir skolos suderinimas
 visas pokytis

Šaltiniai: Europos Komisija ir ECB.

Pastaba: 2b pav. neigiama reikšmė rodo atitinkamo veiksnio poveikį skolos santykio sumažėjimui, o teigiama reikšmė rodo poveikį jo padidėjimui. Skola iki 1999 m. nėra palyginama su skola nuo 1999 m., o deficitas iki 2000 m. nėra palyginamas su deficitu nuo 2000 m. dėl metodikos ir šaltinių pokyčių.

5 lentelė. Bendra valdžios sektoriaus skola – struktūrinės savybės

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Visa skola (procentais, palyginti su BVP)	21,0	21,4	22,1	24,6	27,6	28,3	29,7	29,1	29,5	29,1
Struktūra pagal valiutą (%, palyginti su visa skola)										
Nacionaline valiuta	38,2	47,9	50,8	46,5	42,9	42,2	45,5	46,6	53,0	60,0
Užsienio valiutomis	61,8	52,1	49,2	53,5	57,1	57,8	54,5	53,4	47,0	40,0
Eurai ¹⁾	29,9	22,4	32,0	37,9	43,5	53,7	52,4	51,9	45,8	39,0
Kitomis užsienio valiutomis	31,9	29,7	17,2	15,7	13,6	4,1	2,1	1,5	1,1	1,0
Šalies nuosavybė (%, palyginti su visa skola)	-	-	-	53,3	50,4	51,3	59,2	62,4	68,6	72,6
Vidutinis likutinis terminas (metais)	.	.	.	6,7	6,7	7,2	6,5	5,9	5,6	5,6
Struktūra pagal terminą ²⁾ (%, palyginti su visa skola)										
Trumpalaikis (iki 1 m. imtinai)	0,1	0,1	2,3	3,0	5,0	5,9	7,7	7,2	5,5	4,9
Vidutinis ir ilgalaikis (daugiau negu 1 m.)	99,9	99,9	97,7	97,0	95,0	94,1	92,3	92,8	94,5	95,1

Šaltiniai: ECBS ir Europos Komisija.

Pastaba: metų pabaigos duomenys. Skirtumai tarp bendrų sumų ir jų sudedamųjų dalių sumų atsiranda dėl apvalinimo. Skola iki 1999 m. nėra palyginama su skola nuo 1999 m. dėl metodikos ir šaltinių pokyčių.

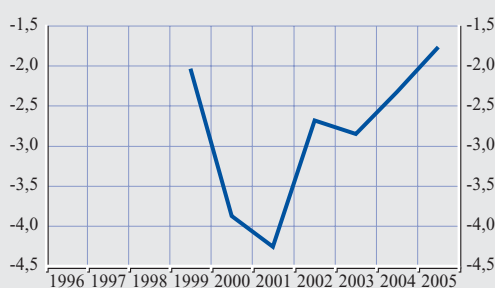
1) Apima skolą, išreikštą eurai ir iki 1999 m. ekiu arba viena iš valstybių narių, kurios įvedė eurą, valiutomis.

2) Pradinis terminas.

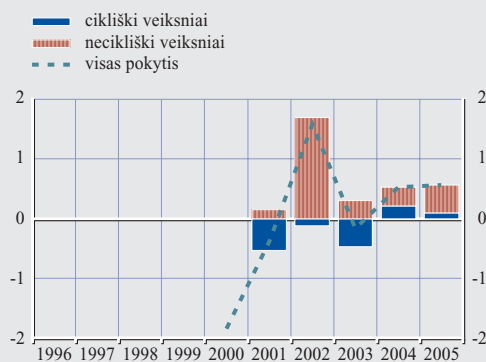
3 pav. Valdžios sektoriaus perteklius (+)/deficitas (-)

(procentais, palyginti su BVP)

a) Lygiai

b) Metiniai pokyčiai ir nulemiantys veiksniai

Šaltiniai: Europos Komisija ir ECB apskaičiavimai.

Pastaba: 3b pav. neigiama reikšmė rodo poveikį deficitų padidėjimui, o teigiama reikšmė rodo poveikį jų sumažėjimui. Deficitas iki 2000 m. nėra palyginamas su deficitu nuo 2000 m. dėl metodikos ir šaltinių pokyčių.

6 lentelė. Valdžios sektoriaus deficito ir skolos suderinimas

(procentais, palyginti su BVP)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Valdžios sektoriaus skolos pokytis	5,9	2,9	2,8	4,9	5,2	3,6	4,4	1,8	2,4	0,9
Valdžios sektoriaus perteklius (+)/deficitas (-)	-	-	-	-2,0	-3,9	-4,3	-2,7	-2,8	-2,3	-1,8
Deficito ir skolos suderinimas	-	-	-	2,9	1,3	-0,7	1,7	-1,1	0,1	-0,8
Grynasis finansinio turto įsigijimas (+)/grynasis finansinio turto pardavimas (-)	-	-	-	0,9	0,6	-0,4	0,1	-2,2	2,0	-0,9
Grynieji pinigai ir indėliai	-	-	-	0,7	0,8	0,7	3,0	-1,1	0,3	-0,9
Paskolos ir vertybiniai popieriai, išskyrus akcijas	-	-	-	0,3	0,1	-0,2	0,7	-0,1	-0,1	0,2
Akcijos ir kita nuosavybė	-	-	-	-0,1	-0,2	-0,2	-3,9	-0,7	-0,1	-0,6
Privatizavimas	-	-	-	-	-0,9	-0,7	-3,6	-0,7	-0,6	-1,1
Nuosavybės įdėjiniai	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kita	-	-	-	-	0,7	0,5	-0,4	-0,1	0,5	0,5
Kitas finansinis turtas	-	-	-	-0,1	0,0	-0,8	0,3	-0,3	1,9	0,4
Valdžios sektoriaus skolos vertinimo pokyčiai	-	-	-	0,8	1,1	0,7	1,1	0,3	-0,8	0,0
Užsienio valiutos laikymo uždirbis (-)/netekty (+)	-	-	-	0,9	1,3	0,9	0,5	0,3	0,2	0,0
Kiti vertinimo poveikiai ¹⁾	-	-	-	-0,1	-0,2	-0,1	0,6	0,0	-1,0	0,0
Kiti valdžios sektoriaus skolos pokyčiai²⁾	-	-	-	1,2	-0,4	-1,0	0,5	0,9	-1,1	0,1

Šaltiniai: ECBS ir Europos Komisija.

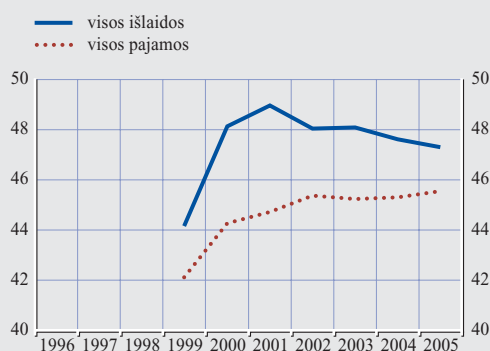
Pastaba: skirtumai tarp bendrų sumų ir jų sudedamųjų dalių sumų atsiranda dėl apvalinimo. Skolos pokytis ir deficitai iki 2000 m. nėra palyginami su skolos pokyčiu ir deficitu nuo 2000 m. dėl metodikos ir šaltinių pokyčių.

1) Apima skirtumą tarp valdžios sektoriaus skolos nominaliosios ir rinkos vertės išleidimo metu.

2) Kitų mokėtinų sąskaitų sandoriai (valdžios išsipareigojimai), sektorių perklasifikavimai ir statistinės paklaidos. Šis straipsnis taip pat gali apimti tam tikrus skolos prisiėmimo atvejus.

4 pav. Valdžios sektoriaus išlaidos ir pajamos

(procentais, palyginti su BVP)

Šaltinis: ECBS.

Pastaba: Pajamos ir išlaidos iki 2000 m. nėra palyginamos su pajamomis ir išlaidomis nuo 2000 m. dėl metodikos ir šaltinių pokyčių.

7 lentelė. Valdžios sektoriaus biudžeto pozicija

(procentais, palyginti su BVP)										
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Visos pajamos	-	-	-	42,1	44,3	44,7	45,4	45,2	45,3	45,5
Einamosios pajamos	-	-	-	41,9	44,1	44,5	45,2	45,1	45,1	45,3
Tiesioginiai mokesčiai	-	-	-	9,1	7,5	7,6	7,9	8,2	8,4	8,6
Netiesioginiai mokesčiai	-	-	-	16,2	16,3	16,1	16,4	16,6	16,2	16,2
Socialinio draudimo įmokos	-	-	-	14,3	15,0	15,2	15,1	15,0	15,0	15,2
Kitos einamosios pajamos	-	-	-	2,3	5,3	5,5	5,8	5,4	5,5	5,3
Kapitalo pajamos	-	-	-	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2
Visos išlaidos	-	-	-	44,1	48,1	49,0	48,0	48,1	47,6	47,3
Einamosios išlaidos	-	-	-	39,4	43,2	44,3	43,8	43,3	43,0	43,1
Atlygis darbuotojams	-	-	-	10,5	11,6	12,2	12,0	12,1	12,0	12,1
Socialinės išmokos, išskyrus natūra	-	-	-	.	17,0	17,0	17,1	17,0	16,9	16,9
Mokėtinos palūkanos	-	-	-	2,2	2,5	2,5	2,4	2,1	1,9	1,6
<i>Iš jų: apsikeitimo sandorių ir susitarimų dėl išankstinio palūkanų normos sandorio poveikis</i>	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kitos einamosios išlaidos	-	-	-	.	12,1	12,6	12,4	12,1	12,3	12,4
Kapitalo išlaidos	-	-	-	4,8	4,9	4,7	4,2	4,7	4,6	4,2
Perteklius (+)/deficitas (-)	-	-	-	-2,0	-3,9	-4,3	-2,7	-2,8	-2,3	-1,8
Pradinis balansas	-	-	-	0,2	-1,4	-1,8	-0,3	-0,7	-0,5	-0,1
Perteklius/deficitas, atėmus valdžios investicijų išlaidas	-	-	-	0,7	-0,7	-1,1	0,3	0,5	1,1	1,5

Šaltiniai: ECBS ir Europos Komisija.

Pastaba: skirtumai tarp bendrų sumų ir jų sudedamųjų dalių sumų atsiranda dėl apvalinimo. Mokėtinos palūkanos pateikiamos pagal perviršinio deficito nustatymo procedūrą. Straipsnis „apsikeitimo sandorių ir susitarimų dėl išankstinio palūkanų normos sandorio poveikis“ yra lygus skirtumui tarp palūkanų (arba deficito/pertekliaus) pagal perviršinio deficito nustatymo procedūros apibrėžimą ir ESS95 apibrėžimą. Žr. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2558/2001 dėl atsiskaitymų pagal apsikeitimo sandorius ir susitarimus dėl išankstinio palūkanų normos sandorio perklasifikavimo. Pajamos, išlaidos, ir perteklius/deficitas iki 2000 m. nėra palyginami su pajamomis, išlaidomis ir pertekliumi/deficitu nuo 2000 m. dėl metodikos ir šaltinių pokyčių.

8 lentelė. Fiskalinės naštos, susijusios su gyventojų senėjimu, prognozės

(procentais)						
	2004	2010	2020	2030	2040	2050
Senų žmonių priklausomybės santykis (65 m. ir senesnių gyventojų skaičius, palyginti su 15–64 m. gyventojų skaičiumi)	21,4	23,6	30,8	40,4	47,7	55,6
Valstybės išlaidų, susijusių su gyventojų senėjimu, pokytis (% palyginti su BVP), palyginti su 2004 m.	-	-0,2	1,3	4,4	7,5	9,7

Šaltinis: Europos Komisija (2006 m.), „Gyventojų senėjimo įtaka valstybės išlaidoms: prognozės dėl ES25 valstybių narių pensijų, sveikatos priežiūros, ilgalaikės globos, švietimo ir nedarbo pervedimų (2004–2050 m.)“. Ataskaitą parengė Ekonominės politikos komitetas ir Europos Komisija (Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas (DG ECFIN)).

3 VALIUTŲ KURSO POKYČIAI

9 lentelė. a) Valiutų kurso stabilumas

Dalyvavimas valiutų kurso mechanizme (VKM II)		Taip
Dalyvauja nuo		2004 m. birželio 28 d.
Dvišalio centrinio kurso nuvertinimas šalies iniciatyva		Ne
Maksimalūs nuokrypiai virš kurso ir žemiau kurso ¹⁾	Maksimalus nuokrypis virš kurso	Maksimalus nuokrypis žemiau kurso
<i>Nuo 2004 m. birželio 28 d. iki 2006 m. balandžio 28 d.</i>		
Euro	0,1	-0,2

Šaltinis: ECB.

1) Maksimalūs nuokrypiai nuo VKM II centrinio kurso, procentais. Dienos duomenų 10 dienų slenkantis vidurkis (darbo dienų dažnumu).

b) Valiutų kurso spaudimo Slovėnijos tolarui pagrindiniai rodikliai

(trijų mėnesių laikotarpio, besibaigiančio nurodytą mėnesį, vidurkis)

	2004		01	2005			2006	
	07	10		04	07	10	01	04
Valiutos kurso kintamumas ¹⁾	0,4	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Trumpalaikių palūkanų normų skirtumas ²⁾	2,3	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,6	0,9

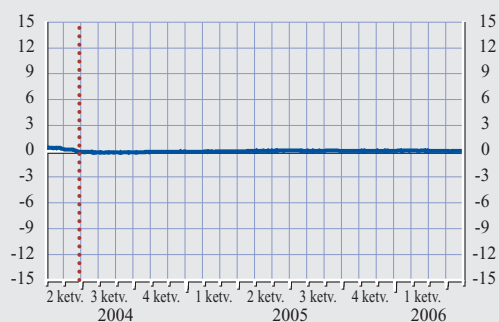
Šaltiniai: Nacionaliniai duomenys ir ECB apskaičiavimai.

1) Valiutų kurso euro atžvilgiu dienos pokyčių (procentais) mėnesinis standartinis nuokrypis, perskaičiuotas į metinį.

2) 3 mėn. tarpbankinių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumas (procentiniais punktais).

5 pav. Slovėnijos tolaras: nuokrypis nuo VKM II centrinio kurso

(dienos duomenys; nuokrypis, procentais; nuo 2004 m. gegužės 1 d. iki 2006 m. balandžio 28 d.)

Šaltinis: ECB.

Pastaba: vertikali linija rodo prisijungimo prie VKM II datą (2004 m. birželio 28 d.). Teigiamas/neigiamas nuokrypis nuo centrinio pariteto rodo, kad valiuta yra stiprioje/silpnoje svyravimo ribų pusėje. Slovėnijos tolaro svyravimo ribos yra $\pm 15\%$. Nuokrypiai iki 2004 m. birželio 28 d. rodo Slovėnijos tolaro centrinį kursą, nustatytą prisijungus prie VKM II.

10 lentelė. Slovėnijos tolaras: realiojo valiutos kurso raida

(mėnesio duomenys; nuokrypiai, procentais; 2006 m. balandžio mėn. palyginamas su įvairiais kontroliniais laikotarpiais)

	Vidurkis nuo 1996 m. sausio mėn. iki 2006 m. balandžio mėn.	Vidurkis nuo 1999 m. sausio mėn. iki 2006 m. balandžio mėn.
Realusis dvišalis keitimo kursas euro atžvilgiu ¹⁾	1,7	0,4
<i>Straipsniai palyginimui:</i>		
Nominalusis efektyvusis kursas ²⁾	-12,2	-5,5
Realusis efektyvusis kursas ^{1), 2)}	3,2	2,6

Šaltinis: ECB.

Pastaba: teigiamas ženklas rodo vertės padidėjimą, o neigiamas ženklas – sumažėjimą.

1) SVKI ir VKI raidos pagrindu.

2) Efektyvusis kursas euro zonos, ne euro zonos ES valstybių narių ir dešimties pagrindinių prekybos partnerių atžvilgiu.

11 lentelė. Išorės raida

(procentais, palyginti su BVP, nebent nurodyta kitaip)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Einamosios sąskaitos ir kapitalo sąskaitos balansas	0,2	0,3	-0,6	-3,3	-2,7	0,2	0,8	-1,0	-2,5	-1,5
Bendrasis tiesioginių investicijų ir investicijų portfelio balansas ¹⁾	3,9	2,7	1,5	1,8	1,2	1,5	6,2	-1,4	-1,3	-4,6
Tiesioginių investicijų balansas	0,8	1,5	1,1	0,3	0,4	1,1	6,5	-0,5	0,8	-0,1
Investicijų portfelio balansas	3,1	1,2	0,4	1,6	0,8	0,3	-0,3	-0,9	-2,2	-4,5
Grynasis tarptautinių investicijų balansas	-2,7	-2,1	-4,6	-9,9	-12,5	-6,7	-2,6	-11,2	-16,2	-19,3
Prekių ir paslaugų eksportas ²⁾	51,3	53,0	52,7	48,8	55,5	57,2	57,1	55,8	60,1	64,8
Prekių ir paslaugų importas ²⁾	52,2	53,7	54,1	52,9	59,0	57,8	55,6	55,8	61,3	65,3
Prekių ir paslaugų eksportas į euro zoną ^{3), 4)}	61,4	60,4	62,1	62,3	60,0	57,6	55,1	54,4	53,0	52,9
Prekių ir paslaugų importas iš euro zonos ^{3), 4)}	63,7	63,2	65,1	63,4	62,5	63,5	64,0	63,5	69,1	66,7
<i>Straipsniai palyginimui:</i>										
Prekių eksportas ES25 viduje ^{3), 4)}	70,3	69,5	71,8	72,9	71,2	69,6	67,5	66,9	66,0	66,4
Prekių importas ES25 viduje ^{3), 4)}	74,2	74,9	76,1	76,4	75,9	76,1	76,4	75,6	81,3	78,2

Šaltiniai: ECBS ir Europos Komisija (Eurostat).

1) Bendros sumos ir sudedamųjų dalių sumos skirtumas susidaro dėl apvalinimo.

2) Mokėjimų balanso statistika.

3) Užsienio prekybos statistika.

4) Procentais, palyginta su visu eksportu/importu.

4 ILGALAIKIŲ PALŪKANŲ NORMŲ RAIDA

12 lentelė. Ilgalaikių palūkanų normos

(procentais; stebėjimų vidurkis per laikotarpį)

	2005 12	01	2006 02	03	Nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn.
Ilgalaikių palūkanų normos	3,7	3,7	3,7	3,8	3,8
Kontrolinis dydis ¹⁾					5,9
Euro zona ²⁾	3,4	3,4	3,6	3,7	3,4

Šaltiniai: ECB ir Europos Komisija.

1) Ilgalaikių palūkanų normos pagrįstos pirminės rinkos pajamingumu.

2) Laikotarpio nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn. apskaičiavimas pagrįstas Lenkijos, Suomijos ir Švedijos palūkanų normų lygių nesvertiniu aritmetiniu vidurkiu pridodant 2 procentinius punktus.

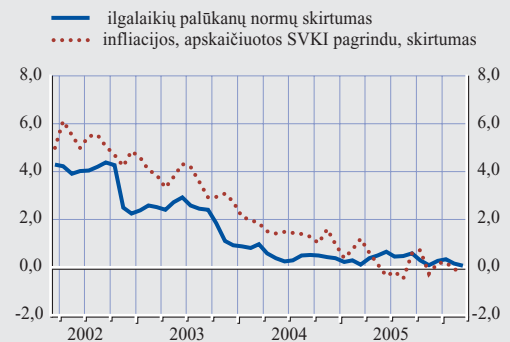
3) Euro zonos vidurkis pateiktas tiksliai informacijai.

6 pav.

a) Ilgalaikių palūkanų norma (IPN)
(mėnesių vidurkiai, procentais)

b) IPN ir infliacijos, apskaičiuotos SVKI pagrindu, skirtumai, palyginti su euro zona
(mėnesių vidurkiai, procentiniais punktais)

Šaltiniai: ECB ir Europos Komisija.

Pastaba: suderintos ilgalaikių palūkanų normos pateikiamos tik nuo 2002 m. kovo mėn.

PRIEDAS

KONVERGENCIJOS RODIKLIŲ STATISTIKOS METODIKA

KONVERGENCIJOS
RODIKLIŲ
STATISTIKOS
METODIKA

Konvergencijos proceso analizė labai priklauso nuo naudojamos statistikos kokybės ir vientisumo. Statistikos, ypač valdžios finansų statistikos, sudarymui ir pateikimui neturi daryti įtakos politiniai sumetimai. Valstybės narės raginamos jų statistikos kokybei ir vientisumui teikti prioritetą siekiant užtikrinti, kad sudarant tokią statistiką būtų naudojama tinkama patikrų ir sugretinimų sistema, ir taikyti tam tikrus su valdymu ir kokybe susijusius standartus statistikos srityje.

Tikimasi, kad nacionalinių ir Bendrijos statistikos institucijų Praktikos kodeksas (toliau – Kodeksas) įtvirtins nacionalinių statistikos institucijų (NSI) nepriklausomumą, vientisumą bei atskaitingumą ir padės sustiprinti pasitikėjimą fiskalinės statistikos kokybe¹. Kodeksas, kuris yra platesnės apimties negu minimalių standartų taikymo dokumentas, rekomenduoja NSI tam tikras institucines ir organizacines priemones statistikai rengti, taip pat yra skirtas šios statistikos kokybei gerinti skatinant taikyti geriausius tarptautinius statistikos principus, metodus ir praktiką.

Pagrindinių konvergencijos rodiklių kokybė ir vientisumas šiame priede apžvelgiami jiems skaičiuoti panaudotos statistikos pagrindu. Nurodomos statistikos kokybės ir vientisumo institucinės savybės bei pateikiama bendra informacija apie konvergencijos rodiklių statistikos metodiką ir apie panaudotų statistinių duomenų atitikimą standartams, būtina norint tinkamai įvertinti konvergencijos procesą.

1 STATISTIKOS KOKYBĖS INSTITUCINĖS SAVYBĖS VERTINANT KONVERGENCIJOS PROCESĄ

Kodekse nurodomi įvairūs su institucinėmis savybėmis susiję principai, kuriuos būtina įgyvendinti, kaip antai: profesinė nepriklausomybė, įpareigojimas rinkti duomenis, pakankami ištekliai, ištikimybė kokybės reikalavimams, statistikos konfidencialumas, taip pat nešališkumas ir objektyvumas bei statistiniai procesai ir rezultatai².

Eurostat ir NSI, remdamiesi atsakymais į anketą, 2005 m. pirmą kartą įvertino, kad jie laikosi Kodekso. I lentelėje bendrais bruožais aprašomos su statistikos kokybe susijusios institucinės savybės, tokios kaip įstatymais garantuota NSI nepriklausomybė, jų administracinė priežiūra ir biudžeto autonomija, įstatymais įtvirtintas įpareigojimas rinkti duomenis ir teisinės statistinių duomenų konfidencialumo nuostatos.³

2 SVKI PAGRINDU APSKAIČIUOTA INFLIACIJA

Šiame skirsnyje aptariama statistikos metodika ir duomenų, kuriais remiantis vertinama kainų raida, konkrečiai – suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI), metodika ir kokybė. SVKI buvo įdiegtas konvergencijai įvertinti kainų stabilumo palyginamumo požiūriu. Europos Komisija (Eurostat)⁴ skelbia visų valstybių narių SVKI. Nuo 1999 m. sausio mėn. visą euro zoną apimantis SVKI yra pagrindinis kainų raidos matas įgyvendinant ECB bendrą pinigų politiką.

Protokolo Nr. 21 dėl konvergencijos kriterijų I straipsnyje, nurodytame Sutarties 121 straipsnyje, nustatytas reikalavimas, kad kainų konvergencija būtų matuojama taikant palyginamąjį vartotojų kainų indeksą, atsižvelgiant į nacionalinių apibrėžimų

1 Žr. „Komisijos rekomendacija dėl nacionalinių ir Bendrijos statistikos institucijų nepriklausomumo, vientisumo ir atskaitingumo“, KOM/2005/217 galutinis, Europos Komisija, 2005 m. gegužės 25 d., Briuselis.

2 Su statistikos procesais susiję principai yra, pavyzdžiui: pagrįsta metodika, tinkamos statistikos procedūros, ne per sunki reikalavimų našta respondentams ir ekonomiškumas. Principai, susiję su statistikos duomenų parengimu, atitinka Eurostat nustatytus duomenų kokybės reikalavimus. Jie yra tokie: duomenų svarbumas, tikslumas ir patikimumas, savalaikiškumas ir punktualumas, vientisumas ir palyginamumas, prieinamumas ir aiškumas. Žr. <http://epp.eurostat.cec.eu.int> (2006 m. balandžio mėn.).

3 Kai kurie duomenys apie institucinę NSI struktūrą paimti iš tinklalapių <http://epp.eurostat.cec.eu>, <http://www.std.lt> ir <http://www.stat.si> (2006 m. balandžio mėn.).

4 Daugiau informacijos apie SVKI metodiką žr. „Suderinti vartotojų kainų indeksai (SVKI) – trumpos rekomendacijos vartotojams“, Europos Bendrijų oficialių leidinių tarnyba, Liuksemburgas, 2004 m.

1 lentelė. Pagrindinių konvergencijos rodiklių kokybė ir vientisumas

	Lietuva	Slovėnija
Statistikos kokybės ir vientisumo institucinės savybės vertinant konvergencijos procesą		
Išstatymais garantuota nacionalinės statistikos institucijos (NSI) nepriklausomybė	Pagal Statistikos įstatymo 4 straipsnį, statistika remiasi objektyvumo, profesinio nepriklausomumo, taikomų metodų ir metodikų skaidrumo, tarptautinių klasifikacijų ir standartų laikymosi ir konfidencialumo principais. NSI vadovą skiria Ministras Pirmininkas oficialia atrankos tvarka, nustatyta Valstybės tarnautojų įstatyme; kadencijos laikas neapibrėžtas	Pagal Nacionalinės statistikos įstatymo 2 straipsnį, nacionalinė statistika remiasi neutralumo, objektyvumo, profesinio nepriklausomumo, racionalumo, statistinių duomenų konfidencialumo ir skaidrumo principais. NSI vadovą skiria Ministras Pirmininkas remdamasis Finansų ministerijos rekomendacija; nustatyta 5 metų kadencija, galima paskirti pakartotinai.
Administracinė priežiūra ir biudžeto autonomija	NSI yra departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Jo biudžeto autonomija grindžiama kasmet skiriamais asignavimais iš valstybės biudžeto.	NSI yra vyriausybės įstaiga, tiesiogiai atskaitinga Ministrui Pirmininkui. Jo biudžeto autonomija grindžiama kasmet skiriamais asignavimais iš valstybės biudžeto.
Išstatymais įtvirtintas įpareigojimas rinkti duomenis	Statistikos įstatymas nustato pagrindinius duomenų rinkimo principus.	Nacionalinės statistikos įstatymas nustato pagrindinius duomenų rinkimo principus.
Teisinės nuostatos dėl statistikos duomenų konfidencialumo	Remiantis Statistikos įstatymo 13 straipsniu, užtikrinamas statistinių duomenų konfidencialumas. Taip pat žr. Duomenų pripažinimo konfidencialiais ir jų naudojimo taisykles (Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės).	Remiantis Nacionalinės statistikos įstatymo 34 straipsniu, užtikrinamas statistinių duomenų konfidencialumas.
SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija		
Atitikimas minimaliems teisiniams standartams	Eurostat patvirtino 2004 m. (Pinigų, finansų ir mokėjimų balanso statistikos komiteto 28-tasis posėdis 2004 m. birželio mėn., SVKI reikalavimų laikymosi stebėjimas, ataskaita apie pažangą) ir 2006 m.	Eurostat patvirtino 2004 m. (Pinigų, finansų ir mokėjimų balanso statistikos komiteto 28-tasis posėdis 2004 m. birželio mėn., SVKI reikalavimų laikymosi stebėjimas, ataskaita apie pažangą) ir 2006 m.
Kiti klausimai	2006 m. Lietuva pateikė 1996–2000 m. patikslintus SVKI duomenis. Jų aprėptis ir svarba atitinka nuo 2001 m. taikomus standartus.	Slovėnija pateikė bendrojo indekso ir IVIPK 12 subindeksų 1995–1999 m. duomenis, kuriems taikytas VKI apibrėžimas ir aprėptis.
Valdžios sektoriaus finansų statistika		
Duomenų aprėptis	Pateikti 1996–2005 m. pajamų, išlaidų, deficito ir skolos duomenys.	Nepateikti laikotarpio iki 1999 m. pajamų, išlaidų ir deficito duomenys.
Neišspręsti statistikos klausimai	Pagal šiuo metu turimą informaciją atrodo, kad Lietuvoje nėra neišspręstų statistikos klausimų.	Vis dar svarstoma, koks buvo pridėtinės vertės mokesčio atvaizdavimo biudžete pakeitimo 2002 m., atlikus skolos ir deficito suderinimą, poveikis.
Valdžios sektoriaus finansų statistikos nuoseklumas	Nepastebėtas joks nenuoseklumas.	Pateikti 1999–2001 m. duomenys apie grynuosius finansinio turto/įsipareigojimų sandorius neatitinka pateiktų duomenų apie turto sandorius ir įsipareigojimų sandorius.
Deficito ir skolos suderinimas	Neiškilo jokių didelių neaiškumų.	1999–2001 m. Maastrichto skolos sandoriai atvaizduoti nominalia, o ne rinkos verte. Dėl to neįmanoma nuosekliai suderinti skolinimosi poreikio ir skolos pokyčio tais metais.
Už PDP duomenų rengimą atsakinga institucija	NSI, bendradarbiaudama su Finansų ministerija, rengia faktinius PDP duomenis, o Finansų ministerija teikia prognozes. NCB tiesiogiai nedalyvauja šių statistinių duomenų rengime, bet atidžiai stebi jų rengimo procesą diskusijų metodikos klausimais metu.	NSI, bendradarbiaudama su Finansų ministerija, rengia faktinius PDP duomenis, o Finansų ministerija teikia prognozes. NCB tiesiogiai nedalyvauja šių statistinių duomenų rengime, bet atidžiai stebi jų rengimo procesą diskusijų metodikos klausimais metu.

skirtumus. 1995 m. spalio mėn. ES Taryba priėmė Reglamentą Nr. 2494/95 dėl suderinto vartotojų kainų indekso. Be to, SVKI derinimo priemonės buvo nustatytos remiantis ES Tarybos ir Komisijos keliais reglamentais. Apskaičiuojant SVKI, naudojama bendra aprėptis, t. y. vienodai traktuojami įtraukiami produktai, teritorija ir gyventojų skaičius (visi trys dalykai lemia pagrindinius nacionalinių vartotojų kainų indeksų skirtumus). Bendri standartai buvo nustatyti ir kai kuriose kitose srityse (pvz., vertinant naujas prekes ir paslaugas).

Apskaičiuojant SVKI, naudojamos kasmet (arba rečiau, jei tai neturės reikšmingos įtakos indeksui) atnaujinamos išlaidų dalys. Jos apima visas prekes ir paslaugas, kurios patenka į namų ūkio galutines pinigines vartojimo išlaidas. Namų ūkio galutinės pinigines vartojimo išlaidos grindžiamos nacionalinių sąskaitų namų ūkio galutinių vartojimo išlaidų sąvoka, bet į jas neįtraukiamos būsto savininkų užimtų būstų išlaikymo išlaidos. Stebimos tik tos kainos, kurias namų ūkiai faktiškai moka už prekes ir paslaugas piniginių sandorių metu, todėl čia įeina ir visi mokesčiai (atėmus subsidijas), pvz., PVM ir akcizai. Įtraukiamos tik sveikatos, švietimo ir socialinių paslaugų išlaidos, kurios apmokamos „iš namų ūkio kišenės“ ir nėra kompensuojamos.

2.1 ŠALIŲ ATITIKIMAS MINIMALIEMS TEISINIAMS STANDARTAMS

2004 m. kovo mėn. Eurostat patvirtino, kad Lietuva ir Slovėnija atitinka minimalius teisinius SVKI standartus. Tai buvo dar kartą patvirtinta 2006 m., patvirtinus administruojamų kainų ir ypač energijos kainų traktavimą. Abiejų valstybių nacionaliniai SVKI pagrįsti namų ūkio galutinėmis piniginiu vartojimo išlaidomis kaip reikalaujama pagal ES standartus. Išlaidų dydžiai ir produktų krepšeliai peržiūrimi kiekvienais metais. Kitų SVKI standartų, susijusių, pvz., su skelbiamų kainų indeksų detalumu ir skelbimo grafiku, taip pat yra laikomasi. Vis dėlto, kadangi SVKI buvo derinamas atskirais etapais, SVKI duomenų apimtis ir apibrėžimas iki 2001 m.

nėra visiškai palyginami su naujausiais duomenimis.

3 VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ STATISTIKA

Šioje dalyje aptariama statistinių duomenų, naudojamų fiskalinei raidai matuoti, metodika ir kokybė. Valdžios sektoriaus finansų statistika grindžiama nacionalinių sąskaitų sąvokomis ir turėtų atitikti Europos nacionalinių ir regioninių sąskaitų sistemą Bendrijoje (ESS95)⁵ ir 1993 m. lapkričio 22 d. Tarybos reglamentą (EB) 3605/93 su pakeitimais, padarytais 2005 m. gruodžio 12 d., dėl skolos. Protokolas Nr. 20 dėl perviršinio deficito procedūros (PDP) kartu su 1993 m. lapkričio 22 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 3605/93 dėl Protokolo dėl perviršinio deficito procedūros taikymo su atitinkamais pakeitimais⁶ apibrėžia tokias sąvokas kaip antai: „valdžios sektorius“, „perteklius (deficitas)“, „palūkanų išlaidos“, „investicijos“, „skola“ ir „bendrasis vidaus produktas“ (BVP) pagal ESS95. ESS95 atitinka kitus tarptautinius statistikos standartus, tokius kaip Nacionalinių sąskaitų sistema 1993 m. (NSS93). PDP statistika atitinka ESS95 sektorių „valdžios sektorius“. Jį sudaro centrinė valdžia, regioninė valdžia (federacinėse valstybėse narėse) ar vietos valdžia ir socialinės apsaugos fondai. Paprastai jis neapima valstybinių korporacijų.

PDP valdžios sektoriaus deficitas (–)/perteklius (+) yra lygus ESS95 „grynasis skolinimas (+)/grynasis skolinimasis (–)“ pridėjus „grynuosius atsiskaitymus pagal apsikeitimo ir išankstinius palūkanų normos sandorius“. ESS95 grynasis skolinimas (+)/grynasis skolinimasis (–) lygus

5 1996 m. birželio 25 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2223/96 dėl Europos nacionalinių ir regioninių sąskaitų sistemos Bendrijoje. OL L 310, 1996 11 30 1–469 psl.

6 Susiję teisės aktai: Sutarties 104 straipsnis; prie Sutarties pridėtas Protokolas dėl perviršinio deficito procedūros (PDP); Tarybos reglamentas (EB) Nr. 3605/93 dėl Protokolo dėl perviršinio deficito procedūros taikymo; Stabilumo ir augimo paktas, kuris apima: 1) Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros paspartinimo ir paaiškinimo ir 2) Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1056/2005, iš dalies pakeičiantį Reglamentą (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros paspartinimo ir paaiškinimo.

„visos pajamos“ minus „visos išlaidos“. Nors dauguma sandorių valdžios subsektoriuose nekonsoliduojami, „palūkanų“, „kitų einamųjų pervedimų“, „dotacijų investicijoms“ ir „kitų kapitalo pervedimų“ paskirstymo sandoriai konsoliduojami. Pirminis valdžios sektoriaus deficitas (perteklius) yra valdžios sektoriaus deficitas (perteklius) atėmus palūkanų išlaidas.

PDP valdžios sektoriaus skola yra bendrųjų įsipareigojimų likučiai nominaliaja verte kaip jie klasifikuojami ESS95 kategorijose „grynieji pinigai ir indėliai“, „vertybiniai popieriai, išskyrus akcijas ir išvestines finansines priemones“ (pvz., išdo vekseliai, lakštai ir obligacijos) ir „paskolos“. Čia neįtraukiamos išvestinės finansinės priemonės, tokios kaip apsikeitimo sandoriai, taip pat prekybos kreditai ir kiti finansiniais dokumentais nepatvirtinti įsipareigojimai, tokie kaip permokėti mokesčių avansai. Čia taip pat neįtraukiami sąlyginiai įsipareigojimai, tokie kaip valstybės garantijos ir pensijų įsipareigojimai. Kol kas dar nėra jokio nustatyto metodo, kaip surinkti ir įvertinti visus biudžeto sąlyginius įsipareigojimus. Tokių straipsnių įvertinimas turi būti grindžiamas toli siekiančiomis prielaidomis ir gali labai skirtis. Nors valdžios sektoriaus skola yra bendroji sąvoka, nes iš įsipareigojimų neatimamas nei finansinis, nei nefinansinis turtas, ji konsoliduojama valdžios sektoriaus mastu, todėl į ją neįtraukiama kitų valdžios sektoriaus vienetų turima valdžios sektoriaus skolos dalis.

Valdžios sektoriaus deficito ir skolos santykiui su BVP nustatyti naudojamas ESS95 BVP galiojusiomis rinkos kainomis.

2006 m. balandžio mėn. Europos Komisija ECB perdavė duomenis apie valdžios sektoriaus finansines pozicijas (valdžios sektoriaus deficitas (perteklius) ir skola), apimančius laikotarpį nuo 1996 m. iki 2005 m., ir prognozes 2006 m. Eurosistemos NCB teikia ECB išsamią valdžios sektoriaus finansų statistiką, vadovaudamiesi ECB valdžios sektoriaus finansų statistikos gairėmis (ECB/2005/5)⁷. Nors šios gairės yra teisiškai privalomos tik euro zonos NCB, euro zonai nepriklausantys NCB teikia ECB tokius

valdžios sektoriaus finansų duomenis laikydami tų pačių terminų ir procedūrų kaip ir euro zonos NCB. Valdžios sektoriaus finansų statistikos gairėse ne tik reikalaujama pateikti išsamią informaciją apie pajamų ir išlaidų išskaidymą, bet ir informaciją apie deficito ir skolos suderinimo sudedamąsias dalis. Be to, reikalaujama pateikti skolos išskaidymą pagal priemones, pradinį ir likusį terminą bei pagal turėtoją.

3.1 ŠALIŲ DUOMENŲ APRĖPTIS

Kalbant apie teisiškai privalomą valdžios sektoriaus finansų statistikos duomenų perdavimą Europos Komisijai, Lietuva perdavė 1996–2005 m. pajamų, išlaidų, deficito ir skolos metinius duomenis. Slovėnija dar neperdavė laikotarpio iki 1999 m. pajamų, išlaidų ir deficito duomenų. Laikotarpio iki 2000 m. jos deficito duomenys yra nepalyginami su deficito duomenimis nuo 2000 m., nes pasikeitė metodika ir šaltiniai. Atitinkamai laikotarpio iki 1999 m. skolos duomenys yra nepalyginami su skolos duomenimis nuo 1999 m. Svarbiausias statistinių duomenų palyginamumą veikiantis veiksnys yra kitokia valdžios sektoriaus struktūra.

3.2 NEIŠSPRĘSTI STATISTIKOS KLAUSIMAI

PDP skirti statistiniai duomenys turi atitikti Eurostat priimtus sprendimus atsižvelgiant į ESS95, skirtus konkrečioms atvejams, kurie apima ir valdžios sektorių. Kaip taikyti Eurostat sprendimus, smulkiai paaiškinta Eurostat ESS95 valdžios sektoriaus deficito ir skolos statistikos vadove. Naujausi sprendimai skirti fondinių pensijų programų, už kurias atsako arba garantuoja vyriausybė, klasifikacijai ir karinių išlaidų atvaizdavimui.

2004 m. kovo 2 d. Eurostat priėmė sprendimą dėl fondinių pensijų programų, kuriose vyriausybė dalyvauja kaip įmokų ir pensijų

⁷ 2005 m. vasario 17 d. ECB gairės dėl ECB statistinės atskaitomybės reikalavimų ir apsikeitimo statistine informacija valdžios finansų statistikos srityje Europos centrinių bankų sistemos viduje tvarkos (ECB/2005/5), iš dalies pakeistos Gairėmis ECB/2006/2.

išmokų srautų valdytojas arba kaip pensinių išmokų nemokėjimo rizikos garantas, klasifikacijos. Eurostat nusprendė, kad, jei valdžios sektoriaus vienetą yra atsakingas už nustatytų įmokų fondinių programų valdymą, bet vyriausybė nėra suteikusi garantijos dėl pensinių išmokų nemokėjimo rizikos, kuri apima daugumą programos dalyvių, programos negalima laikyti socialinės apsaugos programa nacionalinėse sąskaitose. Programą valdantis vienetą turi būti klasifikuojamas kaip valstybinė finansinė korporacija. Todėl įmokų ir išmokų srautai pagal šią programą neišskaitomi kaip valdžios sektoriaus pajamos ir išlaidos ir neturi įtakos valdžios sektoriaus deficitui (pertekliui). Vyriausybės garantijos suteikimas programai, kuri nėra klasifikuojama kaip socialinės apsaugos programa, nėra sąlyga, kad tokia programa būtų perklasifikuota į socialinės apsaugos programą.

Kalbant apie šio sprendimo įgyvendinimą, Eurostat suteikė kelioms valstybėms narėms pereinamąjį laikotarpį, kuris pasibaigs pateikus duomenis 2007 m. pavasarį. Kadangi duomenis apims laikotarpį nuo 2003 m. iki 2007 m., valstybės narės, kurioms suteiktas pereinamasis laikotarpis, turės parengti ankstesnio laikotarpio duomenis šio laikotarpio pabaigoje.

Konvergencijos proceso kontekste pensijų reformų įtaka valdžios sektoriaus deficitui taikant sistemą ESS95 turi būti atidžiai įvertinta. Todėl pensijų reformų atvaizdavimas turi būti pakankamai detalus, kad sustiprintų duomenų, kuriais remiasi konvergencijos įvertinimas, patikimumą. Pensijų reformų sąnaudos turėtų būti matuojamos remiantis pensijų programos apskaita. Turi būti pateikti duomenys apie naujai sukurtų pensijų programų pajamas, išlaidas ir deficitą (perteklių). Skirtumas tarp valdžios sektoriaus duomenų įskaitant programą ir valdžios sektoriaus duomenų neišskaitant programos parodo pensijų reformų sąnaudas.

2004 m. nustatytą įnašų fondinė programa sukurta Lietuvoje ir klasifikuota ne valdžios sektoriuje. Slovėnijoje pensijų programos į valdžios sektorių taip pat neištrauktos.

2006 m. kovo 9 d. Eurostat priėmė sprendimą dėl karinių išlaidų, kuriame nustato jų atvaizdavimo laiką ir atitinkamai įtaką valdžios sektoriaus deficitui (pertekliui). Karinės įrangos ilgalaikė nuoma, kurią organizuoja privatus sektorius, laikoma finansine ilgalaikė nuoma, o ne veiklos ilgalaikė nuoma. Ilgalaikių sutarčių dėl sudėtinių sistemų atveju valdžios sektoriaus išlaidos turi būti atvaizduojamos atskirų veikiančių įrangos dalių, sudarančių tą sistemą, pristatymo metu, o ne sutarties pasibaigimo metu. Iki šiol Lietuvos ir Slovėnijos karinės išlaidos įrangai buvo palyginti mažos.

Kalbant apie Slovėniją, Eurostat ir Slovėnijos valdžios institucijos vis dar svarsto, koks yra 2002 m. PVM atvaizdavimo pakeitimo poveikis. Pagrindinis klausimas – kuriam deficitui ir skolos suderinimo elementui tai turės įtakos, tuo tarpu valdžios deficitą (perteklius) nekis. Dėl šios priežasties NCB sudarytos finansinės sąskaitos dar nėra naudojamos deficitui ir skolos sureguliuojimo išskaidymui PDP pranešime.

3.3 VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSINIŲ DUOMENŲ STATISTIKOS NUOSEKLUMAS

Vienas iš Kodekso principų, susijusių su statistikos rezultatais, sutelkia dėmesį į duomenų kokybės elementą – vientisumą ir palyginamumą, reiškiantį, kad Europos statistika turėtų būti nuosekli viduje, nuosekli per tam tikrą laiką ir palyginama tarp šalių ir kad suteiktų galimybę sujungti ir bendrai naudoti susijusius duomenis iš įvairių šaltinių. Kitaip tariant, tai reiškia, kad turėtų galioti aritmetinės ir apskaitos tapatybės, jog statistikos duomenys yra vientisi ar suderinami per tam tikrą priimtą laiką, taip pat kad statistiniai duomenys būtų sudaryti remiantis bendrais standartais jų apimties, apibrėžimų, vienetų ir klasifikacijų atžvilgiu įvairiuose tyrimuose ir šaltiniuose. Lietuva pateikė visus valdžios sektoriaus finansų statistikos duomenis. Vis dėlto reikia toliau stengtis, kad būtų suderinti jos nefinansinių ir finansinių sandorių duomenys, taip pat ir finansinių srautų bei atitinkami balansų duomenys. Slovėnijai reikia padirbėti, kad būtų suderintos nefinansinės sąskaitos ir neseniai

paskelbta integruota 2001–2004 m. laikotarpio finansinių sąskaitų sistema. Pateikti 1999–2001 m. duomenys apie grynuosius finansinio turto ir išpareigojimų sandorius neatitinka pateiktų duomenų apie turto ir išpareigojimų sandorius.

3.4 DEFICITO IR SKOLOS SUDERINIMAS

Valdžios sektoriaus skolos likučio metų pabaigoje pokytis, palyginti su ankstesniais metais, gali labai skirtis nuo valdžios sektoriaus deficito aptariamaisiais metais. Pvz., valdžios sektoriaus skolą galima sumažinti panaudojant pajamas, gautas už privatizuojamas valstybines korporacijas ar parduodant kitą finansinį turtą be jokio poveikio (iš karto) valdžios sektoriaus deficitui. Skirtumo tarp valdžios sektoriaus deficito ir valdžios sektoriaus skolos pokyčio paaiškinimas, t. y. „deficito ir skolos suderinimas“, laikomas svarbiu rodikliu vertinant valdžios sektoriaus finansų statistikos kokybę ir nuoseklumą⁸. Šio skirtumo sudedamosios dalys yra grynas finansinio turto įsigijimas, valdžios sektoriaus skolos įkainojimo pokyčiai ir kiti skolos pokyčiai. Norint nustatyti šiuos komponentus, reikia sudaryti visą valdžios sektoriaus finansinių sąskaitų sistemą pagal ESS95 (sandoriai, kiti srautai ir likučiai) ir suderinti su nominaliąja skola.

Kalbant apie 1997 m. duomenis, Lietuvos valdžios sektoriaus deficitas sudarė net 11,4% BVP daugiausia dėl pasikeitusio konfiskuoto turto atkūrimo ir santaupų rubliais, kurias prarado šių indėlių savininkai, kai jų indėliai buvo užšaldyti pereinant prie lito, kompensavimo atvaizdavimo⁹. Tai atlikta vadovaujantis Eurostat rekomendacija atvaizduoti kapitalo pervedimą tais metais, kuriais Vyriausybė pripažino šį išpareigojimą, o ne tais metais, kuriais gryniesi pinigai buvo sumokėti namų ūkiams, padarant priešinį įrašą „kitose mokėtinose sąskaitose“. Didžioji šių išpareigojimų dalis buvo priimta 1997 m.

Slovėnijos integruota 2001–2004 m. „iš ko kam“ finansinių sąskaitų ir balansų sistema padeda nuodugnai įvertinti ryšį tarp valdžios sektoriaus deficito ir skolos. 1999–2001 m. Maastrichto

skolos sandoriai įrašyti nominalia, o ne rinkos verte.

4 UŽSIENIO VALIUTŲ KURSAI

Protokolo Nr. 21 dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnyje, 3 straipsnis nustato, ką reiškia dalyvavimo Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizme kriterijus. ECB valdančioji taryba 2003 m. gruodžio 18 d. paskelbtoje Politikos pozicijoje paaiškino, kad šis kriterijus reiškia dalyvimą be didelių sunkumų valiutų kurso mechanizme II (VKM II) bent dvejus metus prieš įvertinant konvergenciją, ypač nenuvertinant savo valiutos euro atžvilgiu.

Dvišaliai valstybių narių valiutų centrinio pariteto kursai euro atžvilgiu yra kiekvienos dienos orientaciniai euro kursai, kuriuos ECB skelbia 2 val. 15 min. po vidurdienio (po kiekvieną dieną atliekamo suderinimo su centriniais bankais). Jie skelbiami ECB tinklalapyje. Realūs dvišalis valiutos keitimo kursas apskaičiuojamas nominalių valiutų kursų indeksui pritaikius SVKI arba VKI defliatorių. Nominalieji ir realieji efektyvieji kursai apskaičiuojami valstybių narių valiutų pasirinktų prekybos partnerių valiutų atžvilgiu dvišaliams nominaliesiems ir realiesiems valiutos keitimo kursams taikant bendruosius prekybos dydžius (kurie grindžiami geometriniais svertiniais vidurkiais). Ir nominaliojo, ir realiojo efektyviojo kurso statistikos duomenis apskaičiuoja ECB.

8 Žr. Eurostatas. Vertybinių popierių srauto pritaikymas euro zonių ir ES25 2001–2004 m., pateikta antrajame 2005 m. PDP pranešime, 2005 m. rugsėjo 26 d. Žr. <http://epp.eurostat.cec.eu.int> (2006 m. balandžio mėn.).

9 Žr. 2005 m. kovo 18 d. Eurostato pranešimas spaudai STAT/05/39 „Pirmasis duomenų apie deficitą ir skolą 2004 m. pateikimas“. Šiame pranešime spaudai buvo pasakyta, kad tęsiasi Lietuvos ir Eurostat diskusijos dėl įrašų apie turto atkūrimą, dėl kurių gali reikėti sumažinti ankstesnius duomenis apie valdžios sektoriaus deficitą 2004 m. ir ankstesniais metais. Nors 2005 m. rudenį (rugsėjo 26 d.) paskelbtame Eurostat pranešime spaudai dėl duomenų apie deficitą ir skolą pateikimo nurodyta, kad 2003 m. ir 2004 m. valdžios sektoriaus deficitas sumažėjo daugiausia dėl to, kad buvo pakeistas prarastų santaupų ir nekilnojamojo turto atkūrimo, kurį atliko valdžia, atvaizdavimas, 2006 m. pavasarį (balandžio 24 d.) paskelbtame pranešime spaudai (48/2006) šis klausimas nepaminėtas.

Šių indeksų padidėjimas atitinka valstybės narės valiutos vertės padidėjimą. Bendrieji prekybos dydžiai rodo prekybą apdirbamosios pramonės prekėmis ir yra apskaičiuojami, kad būtų atsižvelgta į trečiosios rinkos įtaką. Efektyvieji kurso indeksai grindžiami laikotarpiu 1995–1997 m. ir 1999–2001 m. slenkamaisiais dydžiais, kurie buvo susieti 1999 m. sausio mėn. Prekybos partnerių grupę sudaro euro zonos šalys, ne euro zonos ES valstybės narės, Australija, Kanada, Kinija, Honkongas, Japonija, Norvegija, Singapūras, Pietų Korėja, Šveicarija ir Jungtinės Valstijos.

5 ILGALAIKĖS PALŪKANŲ NORMOS

Protokolo Nr. 21 dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnyje, 4 straipsnis nustato, kad palūkanų normos būtų matuojamos ilgalaikių vyriausybės obligacijų ar palyginamų vertybinių popierių pagrindu atsižvelgiant į nacionalinių apibrėžimų skirtumus. Nors Protokolo 5 straipsnyje atsakomybė už statistikos duomenų pateikimą priskiriama Europos Komisijai, ECB, atsižvelgdamas į savo patirtį šioje srityje, padeda apibrėždamas reprezentatyvias ilgalaikes palūkanų normas ir surenka duomenis iš NCB, kuriuos perduoda Komisijai. Taip tęsiamas darbas, kurį atliko Europos pinigų institutas rengiantis ekonominės

ir pinigų sąjungos trečiajam etapui, glaudžiai bendradarbiaudamas su Komisija.

Koncepcinio darbo rezultatas – nustatytos septynios svarbiausios ypatybės, į kurias reikia atsižvelgti skaičiuojant ilgalaikes palūkanų normas, kaip parodyta 2 lentelėje. Ilgalaikės palūkanų normos reiškia obligacijų nacionaline valiuta palūkanų normas.

6 KITI VEIKSNIAI

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies paskutinėje pastraipoje teigiama, kad Europos Komisijos ir ECB pranešimuose greta keturių pagrindinių kriterijų turėtų būti atsižvelgta ir į ekiu raidą, rinkų integracijos rezultatus, mokėjimų balanso einamosios sąskaitos būklę ir raidą, taip pat į vienetinių darbo sąnaudų ir kitų kainų indeksų raidos analizę. Nors Protokolas Nr. 21 nustato, kad duomenis, kuriuos reikia naudoti vertinant atitikimą pagal keturis pagrindinius kriterijus, pateiks Komisija, ir smulkiai aprašo, kokių duomenų reikia, jame nėra jokių nuorodų, kokie duomenys turėtų būti pateikti dėl šių „kitų veiksmių“.

Nacionalinį mokėjimų balansą (m. b.) ir tarptautinių investicijų balansą (t. i. b.) sudaro NCB, remdamiesi TVF mokėjimų balanso

2 lentelė. Ilgos trukmės palūkanų normų statistinis pagrindas vertinant konvergenciją

Sąvoka	Rekomendacija
Obligacijų leidėjas	Obligacijas turėtų būti išleidusi centrinė valdžia.
Išpirkimo terminas	Likęs terminas turėtų būti kiek įmanoma arčiau dešimties metų. Bet kuris obligacijų pakeitimas turėtų mažinti likusio termino poslinkius, taip pat turi būti atsižvelgta į struktūrinį rinkos likvidumą.
Atkarpos poveikis	Jokio tiesioginio koregavimo.
Mokesčiai	Neatėmus mokesčių.
Obligacijų pasirinkimas	Pasirinktosios obligacijos turėtų būti pakankamai likvidžios. Šis reikalavimas turėtų nulemti, koki priklausomai nuo nacionalinės rinkos sąlygų būdą pasirinkti: kontrolinį pavyzdį ar imtį.
Pajamingumo formulė	„Pajamingumas iki išpirkimo termino“ ISMA formulė „Išpirkimo pajamingumas“.
Sumavimas	Jei imtyje yra daugiau negu viena obligacija, turėtų būti naudojamas paprastas pajamingumo vidurkis, kad būtų gauta reprezentatyvi norma.

vadovo penktojo leidimo (MBV5) sąvokomis ir apibrėžimais, taip pat ECB ir Eurostat nustatytais metodikos standartais. Nacionalinio m. b. einamojoje sąskaitoje ir kapitalo sąskaitoje tiek kredito, tiek debeto sandoriai parodomi su pliuso ženklu. Panašiai kaip ECB 2004 m. pranešime apie konvergenciją, šiame pranešime nagrinėjama einamosios sąskaitos balanso ir kapitalo sąskaitos balanso suma, kuri atitinka visos ekonomikos grynajam skolinimui/grynajam skolinimuisi. Be to, verta atkreipti dėmesį į tai, kad ne visada lengva nustatyti skirtumą tarp einamųjų pervedimų (einamosios sąskaitos subkomponentas) ir kapitalo pervedimų (kapitalo sąskaitos subkomponentas), nes jis priklauso nuo to, kaip šalis gavėja panaudoja pervedimą. Ypač sunku atskirti klasifikuojant Europos Sąjungos institucijų ir valstybių narių pervedimų einamuosius ir kapitalo komponentus¹⁰.

Nacionalinio m. b. finansinėje sąskaitoje (pvz., tiesioginės ir portfelinės investicijos) grynieji sandoriai parodomi laikantis MBV5 rekomendacijų, t. y. su minuso ženklu, atitinkamai žyminčiu grynojo turto padidėjimą ar grynujų išsipareigojimų sumažėjimą, kaip priešybę pliuso ženklui. Galiausiai pliuso ženklas prie grynojo t. i. b. rodo grynąjį išorės turtą (t. y. turtas yra didesnis už išsipareigojimus), o minuso ženklas atitinka grynuosius išorės išsipareigojimus (t. y. išsipareigojimai yra didesni už turtą).

Kalbant apie gamintojų kainų indeksus, jie reiškia visos pramonės, išskyrus statybą, vidaus pardavimus. Statistiniai duomenys renkami suderintu pagrindu pagal ES trumpojo laikotarpio statistikos (TLS) reglamentą¹¹.

Vienetinių darbo sąnaudų (apskaičiuojamų kaip atlygio vienam darbuotojui ir BVP vienam darbuotojui palyginamosiomis kainomis santykis) statistika parengiama remiantis duomenimis, teikiamais pagal ESS95 duomenų perdavimo programą.

7 GALUTINĖ DUOMENŲ PATEIKIMO DATA

Galutinė šiame pranešime apie konvergenciją panaudotų statistikos duomenų pateikimo data – 2006 m. balandžio 28 d.

¹⁰ Daugiau apie tai žr. „Europos Sąjungos mokėjimų balanso ir tarptautinių investicijų balanso statistikos metodai,“ 2005 m. lapkričio mėn.

¹¹ 1998 m. gegužės 19 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1165/98 dėl trumpojo laikotarpio statistikos. OL L 162, 1998 06 05, kuri pakeitė 2005 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1158/2005, OL L 191, 2005 m. liepos 22 d.

2 SKYRIUS

**NACIONALINĖS TEISĖS
AKTŲ IR SUTARTIES
SUDERINAMUMAS**

1 ĮVADAS

1.1 BENDROS PASTABOS

Sutarties 122 straipsnio 2 dalis numato, kad ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, prašymu ECB (ir Komisija) Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka pateikia ES Tarybai pranešimą. Kiekviename tokio pobūdžio pranešime turi būti išanalizuotas suderinamumas tarp, viena, kiekvienos valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, nacionalinės teisės aktų, iš jų ir jos NCB įstatymo, ir, antra, Sutarties 108 ir 109 straipsnių bei Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto (toliau – Statutas). Šis Sutarties įpareigojimas valstybėms narėms, kurioms taikoma išlyga, vadinamas „teisine konvergencija“.

1.2 VALSTYBĖS NARĖS, KURIOMS TAIKOMA IŠLYGA, IR TEISINĖ KONVERGENCIJA

Šiame pranešime vertinamos Slovėnija ir Lietuva turi valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, statusą. Akto dėl stojimo sąlygų¹ 4 straipsnis nurodo, kad: „Nuo įstojimo dienos kiekviena naujoji valstybė narė dalyvauja ekonominėje ir pinigų sąjungoje kaip valstybė narė, kuriai taikoma leidžianti nukrypti nuostata, kaip apibrėžta EB sutarties 122 straipsnyje“.

ECB išanalizavo teisinės konvergencijos lygį Slovėnijoje ir Lietuvoje bei teises priemones, kurių jos ėmėsi ar kurių reikia imtis, norint pasiekti šį tikslą.

Teisinės konvergencijos vertinimo tikslas – palengvinti ES Tarybai nuspręsti, kuri valstybė narė „įgyvendina būtinas sąlygas priimti bendrą valiutą“. Teisės srityje tokios sąlygos ypač susijusios su centrinio banko nepriklausomumu ir NCB teisine integracija į Eurosystemą.

1.3 TEISĖS ĮVERTINIMO STRUKTŪRA

Teisės įvertinime naudojama ta pati ECB ir EPI ankstesnių pranešimų apie teisinę konvergenciją struktūra – ypač 2004 m. (apie Čekiją, Estiją, Kiprą, Latvija, Lietuvą, Vengriją, Malta, Lenkiją, Slovėnija, Slovakiją ir Švediją), 2002 m. (apie Švediją) ir 2000 m. (apie Graikiją ir Švediją) ECB pranešimų apie konvergenciją ir 1998 m. EPI pranešimo apie konvergenciją. Nacionalinės teisės aktų suderinamumas analizuojamas atsižvelgiant ir į visas įstatymų pataisas ir papildymus, priimtus iki 2006 m. balandžio 27 d.

2 SUDERINIMO APIMTIS

2.1 SUDERINIMO SRITYS

Siekiant nustatyti sritis, kuriose nacionalinės teisės aktai turi būti suderinti, analizuojami šie klausimai:

- suderinamumas su Sutarties (108 straipsnis) ir Statuto (7 straipsnis ir 14 straipsnio 2 dalis) nuostatomis dėl NCB nepriklausomumo, taip pat su nuostatomis dėl konfidencialumo (Statuto 38 straipsnis);
- suderinamumas su piniginių finansavimo (Sutarties 101 straipsnis) ir privilegijos naudotis finansų įstaigomis (Sutarties 102 straipsnis) draudimais ir suderinamumas su vienoda žodžio „euro“ rašyba, kurios reikalauja Bendrijos teisė; ir
- teisinė NCB integracija į Eurosystemą (ypač Statuto 12 straipsnio 1 dalies ir 14 straipsnio 3 dalies atžvilgiu).

¹ Aktas dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sąlygų ir sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų (OL L 236, 2003 09 23, p. 33).

2.2 „SUDERINAMUMAS“ IR „SUVIENODINIMAS“

Sutarties 109 straipsnis reikalauja, kad nacionalinės teisės aktai būtų „suderinami“ su Sutartimi ir Statutu; todėl bet koks nesuderinamumas turi būti pašalintas. Nei Sutarties ir Statuto viršenybė nacionalinei teisei, nei nesuderinamumo pobūdis nedaro įtakos būtinybei laikytis šio įpareigojimo.

Reikalavimas, kad nacionalinė teisė būtų „suderinta“, nereiškia, jog Sutartis reikalauja, kad NCB įstatymai būtų „suvienodinti“ tarpusavyje ar su Statutu. Nacionaliniai ypatumai gali ir toliau egzistuoti, jeigu jie nepažeidžia išimtinės Bendrijos kompetencijos pinigų srityje. Iš tiesų Statuto 14 straipsnio 4 dalis leidžia NCB atlikti kitas, Statute nenumatytas, funkcijas, jeigu jos netrukdo ECBS tikslams ir uždaviniams. Nuostatos NCB įstatymuose, leidžiančios atlikti tokias papildomas funkcijas, yra aiškus aplinkybių, kurioms esant skirtumai gali išlikti, pavyzdys. Terminas „suderinamas“ daugiau nurodo, kad nacionalinė teisė ir NCB įstatymai turi būti pakoreguoti siekiant pašalinti nesuderinamumus su Sutartimi ir Statutu bei užtikrinti reikalingą NCB integracijos į ECBS lygį. Konkrečiau tariant, turi būti pakoreguotos visos nuostatos, kurios pažeidžia NCB nepriklausomumą, kaip apibrėžta Sutartyje, ir jo, kaip ECBS neatskiriamos dalies, vaidmenį. Todėl, norint tai pasiekti, nepakanka remtis vien tik tai Bendrijos teisės viršenybe nacionalinei teisei.

Sutarties 109 straipsnyje nustatyta pareiga apima tik nesuderinamumą su Sutartimi ir Statutu. Tačiau nacionalinės teisės aktai, nesuderinami su antriniais Bendrijos teisės aktais, turi būti suderinti su tokiais antriniais teisės aktais. Bendrijos teisės viršenybė neturi įtakos pareigai suderinti nacionalinę teisę. Šis bendras reikalavimas kyla ne tik iš Sutarties 109 straipsnio, bet ir iš Europos Bendrijų Teisingumo Teismo precedentų teisės².

Sutartis ir Statutas nenumato būdo, kuriuo nacionalinės teisės aktai turi būti suderinti. Tai gali būti įvykdyta pateikiant nuorodas į Sutartį ir

Statutą arba įtraukiant jų nuostatas ir nurodant į juos, arba išbraukiant nesuderinamas nuostatas, arba derinant šiuos metodus.

Taip pat, *inter alia*, siekiant nacionalinės teisės suderinamumo su Sutartimi ir Statutu bei užtikrinant jį, Bendrijos institucijos ir valstybės narės turi konsultuotis su ECB dėl teisinių nuostatų, priklausančių jo kompetencijai, projekto, pagal Sutarties 105 straipsnio 4 dalį ir Statuto 4 straipsnį. 1998 m. birželio 29 d. Tarybos sprendimas 98/415/EB dėl nacionalinių institucijų konsultavimosi su Europos centriniu banku teisės akto projekto nuostatų klausimais³ aiškiai reikalauja, kad valstybės narės imtųsi priemonių, reikalingų užtikrinti šios pareigos laikymąsi.

2 Žr., *inter alia*, Teisingumo Teismo sprendimą Europos Bendrijų Komisija prieš Prancūzijos Respubliką [1974 m.] (C-167/73, Rink. p. 359) („Code du Travail Maritime“).

3 OL L 189, 1998 07 03, p. 42.

3 NCB NEPRIKLAUSOMUMAS

Kalbant apie centrinio banko nepriklausomumo ir konfidencialumo klausimus, 2004 m. į ES įstojusių valstybių narių nacionalinė teisė turėjo būti suderinta, kad atitiktų atitinkamas Sutarties ir Statuto nuostatas, ir galioti 2004 m. gegužės 1 d. Švedija buvo įpareigota užtikrinti, kad reikalingi suderinimai įsigaliootų iki ECBS įkūrimo dienos 1998 m. birželio 1 d.

3.1 CENTRINIO BANKO NEPRIKLAUSOMUMAS

1997 m. EPI nustatė centrinio banko nepriklausomumo požymių sąrašą (vėliau smulkiai aprašytą jo 1998 m. pranešime apie konvergenciją), kurie tuo metu buvo valstybių narių nacionalinės teisės, ypač NCB įstatymų, įvertinimo pagrindas. Centrinio banko nepriklausomumo sąvoka apima įvairias nepriklausomumo rūšis, kurias reikia vertinti atskirai: funkcinę, institucinę, asmeninę ir finansinę nepriklausomumą. Paskutiniaisiais metais ECB priimtose nuomonėse šių centrinio banko nepriklausomumo aspektų analizė buvo toliau tobulinama. Šie aspektai bus pagrindas įvertinant, viena, valstybių narių, kurioms taikoma išlyga, nacionalinės teisės ir, antra, Sutarties ir Statuto konvergencijos lygį.

3.1.1 FUNKCINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Centrinio banko nepriklausomumas yra ne savitikslis, bet greičiau priemonė tikslui, kuris turi būti aiškiai apibrėžtas ir kuriam turi būti suteikta pirmenybė visų kitų tikslų atžvilgiu, pasiekti. Funkcinis nepriklausomumas reikalauja, kad kiekvieno NCB pagrindinis tikslas būtų aiškus ir teisiniu požiūriu apibrėžtas, bei numato NCB reikiamus būdus ir priemones šiam tikslui pasiekti nepriklausomai nuo bet kurios kitos valstybinės valdžios ar valdymo įstaigos. Sutarties nustatytas reikalavimas dėl centrinio banko nepriklausomumo atspindi visuotinai pripažintą nuomonę, kad siekti

pagrindinio tikslo – užtikrinti kainų stabilumą – geriausiai gali visiškai nepriklausoma institucija, kurios įgaliojimai yra aiškiai apibrėžti. Centrinio banko nepriklausomumas yra visiškai suderinamas su NCB atsakomybe už savo sprendimus, kuri yra svarbus pasitikėjimo jų nepriklausomumo statusu stiprinimo aspektas. Tai reiškia skaidrumą ir dialogo su trečiosiomis šalimis palaikymą.

Kalbant apie laiką, tai Sutartis aiškiai nenustato, nuo kada valstybių narių, kurioms taikoma išlyga, NCB turėjo laikytis pagrindinio tikslo – užtikrinti kainų stabilumą, numatytą Sutarties 105 straipsnio 1 dalyje ir Statuto 2 straipsnyje. Švedijos atveju kilo klausimas, ar ši pareiga turėtų įsigaliooti nuo tada, kai buvo įkurta ECBS, ar nuo euro įvedimo datos. 2004 m. gegužės 1 d. į ES įstojusių valstybių narių atveju kilo klausimas, ar ji turėtų įsigaliooti nuo tos datos, ar nuo euro įvedimo datos. Nors Sutarties 105 straipsnio 1 dalis netaikoma valstybėms narėms, kurioms taikoma išlyga (žr. Sutarties 122 straipsnio 3 dalį), Statuto 2 straipsnis taikomas tokioms valstybėms narėms (žr. Statuto 43 straipsnio 1 dalį). ECB palaiko nuomonę, kad NCB pareiga laikyti kainų stabilumą savo pagrindiniu tikslu Švedijos atveju prasideda 1998 m. birželio 1 d., o 2004 m. gegužės 1 d. į ES įstojusių valstybių narių atveju – nuo tos datos. Ši nuomonė pagrįsta tuo, kad vienas iš pagrindinių Bendrijos principų, būtent – kainų stabilumas (Sutarties 4 straipsnio 3 dalis), yra taikomas ir valstybėms narėms, kurioms taikoma išlyga. Ji taip pat pagrįsta Sutarties tikslu, kad visos valstybės narės turi siekti makroekonominės konvergencijos, įskaitant kainų stabilumą, kuriai skirti šie reguliarūs ECB ir Komisijos pranešimai. Ši išvada yra taip pat pagrįsta centrinio banko nepriklausomumo, kuris yra pateisinamas tik tai tuomet, jeigu bendrasis kainų stabilumo tikslas turi pirmenybę, pagrindine priežastimi.

Šalių vertinimai šiame pranešime yra pagrįsti tokiomis išvadomis valstybių narių, kurioms taikoma išlyga, NCB pareigos laikyti kainų stabilumą savo pagrindiniu tikslu atžvilgiu.

3.1.2 INSTITUCINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Institucinio nepriklausomumo principą tiksliai apibrėžia Sutarties 108 straipsnis ir Statuto 7 straipsnis. Šie du straipsniai draudžia NCB ir jų sprendimus priimančių organų nariams vadovautis Bendrijos institucijų ar organų, valstybių narių vyriausybių ar bet kokių kitų organų nurodymais ar juos vykdyti. Šie straipsniai taip pat draudžia Bendrijos institucijoms ir organams bei valstybių narių vyriausybėms daryti įtaką NCB sprendimus priimančių organų nariams, kurių sprendimai gali turėti įtakos, kai NCB atlieka su ECBS susijusius uždavinius.

Nepaisant to, ar NCB būtų organizuotas kaip valstybinis organas, ar kaip specialus viešosios teisės organas, ar paprasčiausiai kaip akcinė bendrovė, yra rizika, kad jo savininkas gali daryti įtaką jo sprendimams dėl užduočių, susijusių su ECBS, pasinaudodamas tokia nuosavybės teise. Tokia įtaka, daroma naudojantis akcininkų teisėmis ar kitaip, gali turėti poveikio NCB nepriklausomumui ir todėl turi būti ribojama įstatymu.

DRAUDIMAS DUOTI NURODYMUS

Trečiųjų šalių teisės duoti nurodymus NCB, jų sprendimus priimančioms organams ar pastarųjų nariams, jeigu jų veikla susijusi su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu.

DRAUDIMAS TVIRTINTI, SUSTABDYTI, PANAIKINTI AR ATIDĖTI SPRENDIMUS

Trečiųjų šalių teisės tvirtinti, sustabdyti, panaikinti ar atidėti NCB sprendimus, jeigu jie susiję su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu.

DRAUDIMAS CENZŪRUOTI SPRENDIMUS TEISINIU PAGRINDU

Bet kokių organų, išskyrus nepriklausomus teismus, teisė cenzūruoti teisiniu pagrindu sprendimus, susijusius su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinama su Sutartimi ir Statutu, kadangi šių uždavinių vykdymas negali būti pakartotinai vertinamas politiniu lygiu. Valdytojo teisė sustabdyti ECBS ar NCB

sprendimus priimančių organų sprendimų įgyvendinimą teisiniu pagrindu ir vėliau pateikti juos galutinai patvirtinti politiniams organams yra tolygi pastangoms gauti trečiųjų šalių nurodymus.

DRAUDIMAS DALYVAUTI NCB SPRENDIMUS PRIIMANČIUOSE ORGANUOSE SU BALSAVIMO TEISE

Trečiųjų šalių atstovų dalyvavimas NCB sprendimus priimančiuose organuose su balsavimo teise, sprendžiant su ECBS uždavinių atlikimu susijusius klausimus, net jeigu jie neturi sprendžiamojo balso teisės, yra nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu.

DRAUDIMAS IŠ ANKSTO DERINTI NCB SPRENDIMUS

Įstatymų aiškiai numatyta NCB pareiga iš anksto derinti savo sprendimus su trečiosiomis šalimis sukuria teisinį pagrindą, kuriuo besiremdamos trečiosios šalys gali daryti įtakos centrinio banko galutiniams sprendimams, ir todėl yra nesuderinama su Sutartimi ir Statutu.

Tačiau NCB dialogas su trečiosiomis šalimis netgi tais atvejais, kai įstatymas įpareigoja teikti informaciją ir keistis nuomonėmis, yra suderinamas su centrinio banko nepriklausomumu, jeigu:

- nebus pažeidžiamas NCB sprendimus priimančių organų narių nepriklausomumas;
- bus visiškai atsižvelgiama į ypatingą valdytojų teisinę padėtį jiems einant ECB bendrosios tarybos narių pareigas; ir
- laikomasi Statute nustatytų konfidencialumo reikalavimų.

NCB SPRENDIMUS PRIIMANČIŲ ORGANŲ NARIŲ PAREIGŲ VYKDYMAS

Įstatymų nuostatose dėl trečiųjų šalių (pvz., vyriausybių) vykdomų NCB sprendimus priimančių organų narių pareigų (pvz., susijusių su sąskaitomis) turi būti numatyti tinkami saugikliai, kad tokia teisė vykdyti pareigas nepažeistų atskiro NCB nario gebėjimo nepriklausomai priimti sprendimus dėl su ECBS

susijusių uždavinių (arba įgyvendinti sprendimus, priimtus ECBS lygiu). Rekomenduojama, kad aiški nuostata dėl to būtų numatyta NCB įstatymuose.

3.1.3 ASMENINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Statuto nustatytas NCB sprendimus priimančių organų narių kadencijos saugumas taip pat užtikrina centrinio banko nepriklausomumą. Valdytojai yra ECB bendrosios tarybos nariai. Statuto 14 straipsnio 2 dalis nustato, kad NCB įstatymuose, be kita ko, turi būti numatyta ne trumpesnė kaip penkerių metų valdytojo kadencija. Tai kartu apsaugo valdytojus nuo savavališko jų atleidimo iš užimamų pareigų nustatant, kad valdytojus galima atleisti iš pareigų tik tuomet, jeigu jie nebeatitinka šioms pareigoms keliamų reikalavimų arba yra kalti padarę sunkų nusižengimą ir suteikiant galimybę kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą. NCB įstatymai turi atitikti šią nuostatą kaip yra išdėstyta toliau.

VALDYTOJŲ PAREIGŲ ĖJIMO MINIMALUS TERMINAS

Vadovaujantis Statuto 14 straipsnio 2 dalimi, NCB įstatymuose turi būti numatyta, kad valdytojo pareigų ėjimo terminas yra ne trumpesnis kaip penkeri metai. Tai nedraudžia nustatyti pareigų ėjimo ilgesnių terminų, o neribotas pareigų ėjimo terminas nereikalauja keisti įstatymo, jei valdytojo atleidimo pagrindai yra suderinti su Statuto 14 straipsnio 2 dalimi. Jei NCB įstatymas yra iš dalies keičiamas, tai iš dalies keičiantis įstatymas turi apsaugoti valdytojo ir kitų sprendimus priimančių organų narių, kuriems gali tekti pavaduoti valdytoją, teisę eiti pareigas.

VALDYTOJŲ ATLEIDIMO IŠ UŽIMAMŲ PAREIGŲ PAGRINDAI

NCB įstatymai privalo užtikrinti, kad valdytojai negali būti atleidžiami iš užimamų pareigų dėl kitų priežasčių, išskyrus tas, kurios išvardytos Statuto 14 straipsnio 2 dalyje. Šio reikalavimo tikslas yra užkirsti kelią valdytoją skiriančiam valdžiam, ypač vyriausybei ar parlamentui, pasinaudoti teise valdytoją atleisti. NCB įstatymai turi arba numatyti atleidimo iš

užimamų pareigų pagrindus, kurie būtų suderinti su Statuto 14 straipsnio 2 dalyje išvardytais pagrindais, arba neturi numatyti jokių atleidimo iš užimamų pareigų pagrindų (kadangi Statuto 14 straipsnio 2 dalis yra taikoma tiesiogiai).

NCB SPRENDIMUS PRIIMANČIŲ ORGANŲ KITŲ NARIŲ, NE VALDYTOJŲ, SUSIJUSIŲ SU ECBS UŽDAVINIŲ VYKDYMU, TEISĖS EITI PAREIGAS APSAUGA

Grėsmė asmeniniam nepriklausomumui kiltų tada, kai valdytojų teisės eiti pareigas apsaugos taisyklės nebūtų taikomos NCB sprendimus priimančių organų kitiems nariams, ne valdytojams, susijusiems su ECBS uždavinių vykdymu. Suteikti tokią pačią teisę eiti pareigas apsaugą reikalauja įvairūs Sutarties ir Statuto straipsniai. Statuto 14 straipsnio 2 dalis neapriboja valdytojų teisės eiti pareigas apsaugos, o Sutarties 108 straipsnis ir Statuto 7 straipsnis kalba ne apie valdytojus atskirai, o apie NCB „sprendimus priimančių organų narius“. Ypač tai yra taikoma tais atvejais, kai valdytojas yra pirmasis tarp lygių kolegų, turinčių lygias balsavimo teises, arba kai kitiems nariams gali tekti pavaduoti valdytoją.

TEISĖ Į TEISMINĘ GYNYBĄ

Siekiant apriboti politinio pasirinkimo vertinant atleidimo iš užimamų pareigų pagrindus galimybę, NCB sprendimus priimančių organų nariai turi turėti teisę kreiptis į nepriklausomą teismą ir apskusti jų atleidimą iš pareigų.

Statuto 14 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad iš pareigų atleistas NCB valdytojas dėl tokio sprendimo gali kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą. Nacionalinės teisės aktai turi arba remtis Statutu, arba neminėti teisės dėl tokio sprendimo kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą (kadangi Statuto 14 straipsnio 2 dalis yra taikoma tiesiogiai).

Nacionalinė teisė taip pat turi numatyti NCB sprendimus priimančių organų kitų narių, dalyvaujančių vykdant su ECBS susijusius uždavinius, teisę kreiptis į nacionalinius teismus ir apskusti atleidimą iš užimamų pareigų. Ši teisė gali būti arba bendrosios teisės reguliuojamu

dalyku, arba nustatyta specialia norma NCB įstatyme.

APSAUGA NUO INTERESŲ KONFLIKTO

Asmeninis nepriklausomumas taip pat reiškia, jog būtina užtikrinti, kad nesusikirstų NCB sprendimus priimančių organų narių, jiems einant pareigas, interesai su pačių NCB interesais (taip pat – valdytojų ir ECB interesais) ir su bet kokia kita su ECBS uždavinių vykdymu susijusių sprendimus priimančių organų narių veikla, kurioje jie dalyvauja ir kuri gali kelti grėsmę jų asmeniniam nepriklausomumui. Paprastai su ECBS uždavinių atlikimu susijusių sprendimus priimančių organų nariai negali atlikti kitų funkcijų, kurios gali sukelti interesų konfliktą. Ypač tokių sprendimus priimančių organų nariai negali eiti pareigų ar turėti interesų, kurie gali daryti įtakos jų, kaip įstatymų leidžiamosios ar vykdomosios valdžios atstovų, veiklai ar kaip asmenų, einančių pareigas vykdomosios valdžios – centrinės ar vietos – ar verslo organizacijose, veiklai. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti tam, kad būtų užtikrinta apsauga nuo privačių interesų potencialių konfliktų vykdomųjų-tvarkomųjų funkcijų neatliekančių sprendimus priimančių organų narių atžvilgiu.

3.1.4 FINANSINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Net jei NCB yra visiškai nepriklausomas funkcinio, institucinio ir asmeninio požiūriu (t. y. tai garantuoja NCB įstatymas), jo bendram nepriklausomumui kiltų grėsmė, jei jis negalėtų savarankiškai naudotis pakankamais finansiniais ištekliais, kurie leistų jam vykdyti savo įgaliojimus (t. y. vykdyti Sutarties ir Statuto numatytus su ECBS susijusius uždavinius).

Valstybės narės negali leisti savo NCB atsidurti tokioje padėtyje, kad jie neturėtų pakankamų finansinių išteklių savo atitinkamai su ECBS ar su Eurosistema susijusiems uždaviniams vykdyti. Pažymėtina, kad Statuto 28 straipsnio 1 dalis ir 30 straipsnio 4 dalis numato galimybę papildomai reikalauti NCB įnešti įnašus į ECB kapitalą ir atlikti papildomus užsienio atsargų pervedimus⁴. Be to, Statuto 33 straipsnio 2 dalis numato⁵, kad, jeigu ECB patiria nuostolį, kurio negalima

visiškai kompensuoti iš ECB bendrojo atsargų fondo, ECB valdančioji taryba gali nuspręsti likusį nuostolį kompensuoti iš atitinkamų finansinių metų pinigų politikos pajamų proporcingai ir neviršijant sumų, kurios paskirstytos NCB. Pagal finansinio nepriklausomumo principą reikalaujama, kad, laikantis šių nuostatų, NCB galėtų netrukdomai vykdyti savo funkcijas.

Finansinio nepriklausomumo principas taip pat reiškia, kad NCB privalo turėti pakankamų priemonių ne tik su ECBS susijusiems uždaviniams, bet ir savo nacionaliniams uždaviniams vykdyti (pvz., finansuoti savo valdymą ir savo operacijas).

Todėl finansinį nepriklausomumą reikėtų vertinti atsižvelgiant į tai, ar kuri nors trečioji šalis gali daryti tiesioginę arba netiesioginę įtaką ne tik NCB uždaviniams, bet ir jo gebėjimui (suprantama tiek funkcinio požiūriu darbo jėgos prasme, tiek finansiniu – pakankamų finansinių išteklių prasme) vykdyti savo įgaliojimus. Šiuo atžvilgiu ypač aktualūs yra toliau pateikti keturi finansinio nepriklausomumo aspektai, iš kurių keli buvo patobulinti visai neseniai⁶. Tai yra finansinio nepriklausomumo požymiai, kurių atžvilgiu NCB yra pažeidžiamiausi dėl išorės įtakos.

BIUDŽETO NUSTATYMAS

Jei trečioji šalis turi teisę nustatyti ar daryti įtaką nustatant NCB biudžetą, tai yra nesuderinama su finansiniu nepriklausomumu, nebent įstatyme yra apsaugos nuostata tam tikslui, kad tokia teisė

4 Statuto 30 straipsnio 4 dalis taikoma tik Eurosistemoje.

5 Statuto 33 straipsnio 2 dalis taikoma tik Eurosistemoje.

6 Pagrindinės formuojančios ECB nuomonės šioje srityje yra šios:
– 2002 m. birželio 5 d. CON/2002/16 Airijos finansų departamento prašymu dėl *Central Bank and Financial Services Authority of Ireland* įstatymo projekto, 2002 m.;
– 2003 m. spalio 15 d. CON/2003/22 Suomijos finansų ministerijos prašymu dėl Vyriausybės pasiūlymo iš dalies pakeisti *Suomen Pankki* įstatymą ir kitus susijusius aktus projekto;
– 2003 m. gruodžio 2 d. CON/2003/27 Austrijos federalinės finansų ministerijos prašymu dėl federalinio įstatymo dėl Nacionalinio mokslinių tyrimų, technologijos ir taikomiosios veiklos fondo projekto; ir
– 2004 m. sausio 20 d. CON/2004/1 Suomijos parlamento Ekonomikos komiteto prašymu dėl Vyriausybės pasiūlymo iš dalies pakeisti *Suomen Pankki* įstatymą ir kitus susijusius aktus projekto.

neapriboja finansinių lėšų, būtinų su ECBS susijusiems NCB uždaviniams vykdyti.

APSKAITOS TAISYKLĖS

Sąskaitos turi būti sudaromos arba vadovaujantis bendrosiomis apskaitos taisyklėmis, arba vadovaujantis NCB sprendimus priimančių organų nustatytais taisyklėmis. Jei tokias taisykles yra nustačiusios trečiosios šalys, tada taisyklės turi atsižvelgti bent jau į NCB sprendimus priimančių organų pasiūlymus.

Metinės sąskaitas turi patvirtinti nepriklausomų apskaitininkų padedami NCB sprendimus priimančios organai, ir *ex post* jas gali tvirtinti trečiosios šalys (pvz., akcininkai, vyriausybė). Kalbant apie pelną, NCB sprendimus priimančioms organams turi būti suteikta teisė priimti nepriklausomą ir profesionalų sprendimą dėl pelno apskaičiavimo.

Kai NCB operacijas kontroliuoja valstybinė audito tarnyba arba panaši institucija, atsakinga už valstybės finansų naudojimo kontrolę, teisinis pagrindas turi aiškiai nustatyti kontrolės apimtį ir ji turi nepažeisti NCB nepriklausomo išorės auditoriaus veiklos, kaip numatyta Statuto 27 straipsnio 1 dalyje. Valstybinis auditas turi būti atliekamas nepolitiniais, nepriklausomais ir grynai profesiniais pagrindais.

PELNO PASKIRSTYMAS, NCB KAPITALAS IR FINANSINĖS NUOSTATOS

Kalbant apie pelno paskirstymą, NCB įstatymai gali nurodyti, kaip reikia paskirstyti pelną. Jei tokių nuostatų nėra, nutarimą dėl pelno paskirstymo turi priimti NCB sprendimus priimančias organas profesiniais pagrindais. Sprendimo nereikėtų palikti trečiųjų šalių nuožiūrai, nebent būtų aiški apsaugos nuostata, teigianti, kad tai nepakenks finansinėms priemonėms, būtinoms vykdyti su ECBS susijusius NCB uždavinius.

Valstybei narei draudžiama mažinti NCB kapitalą be NCB sprendimus priimančių organų *ex ante* sutikimo, kuriuo siekiama užtikrinti pakankamas finansines priemones vykdyti jo, kaip ECBS nario, įgaliojimus pagal Sutarties

105 straipsnio 2 dalį ir Statutą. Kalbant apie finansines nuostatas arba saugiklius, NCB privalo būti laisvas nepriklausomai kurti finansines nuostatas, apsaugančias realią jo kapitalo ir turto vertę.

FINANSINIAI ĮSIPAREIGOJIMAI PRIEŽIŪROS INSTITUCIJOMS

Kai kuriose valstybėse narėse jų finansinės priežiūros institucijos yra pačiuose NCB. Kai tokios institucijos priklauso nuo NCB nepriklausomai priimamų sprendimų, tai nesudaro problemų. Kita vertus, kai teisinės nuostatos nustato atskirą tokių priežiūros institucijų sprendimų priėmimą, svarbu užtikrinti, kad jų priimami sprendimai nekeltų pavojaus NCB finansams apskritai. Tokiais atvejais nacionalinės teisės aktai turi leisti NCB visiškai kontroliuoti bet kokią priežiūros institucijų priimamą sprendimą, galintį turėti įtakos NCB nepriklausomumui, ypač finansiniam.

3.2 KONFIDENCIALUMAS

ECB ir NCB tarnautojų prievolė saugoti profesinę paslaptį pagal Statuto 38 straipsnį gali lemti panašias NCB įstatymų ar valstybės narės įstatymų nuostatas. Bendrijos teisės ir jos pagrindu priimtų taisyklių viršenybė taip pat reiškia, kad nacionaliniai įstatymai dėl trečiųjų šalių prieigos prie dokumentų neleidžia pažeisti ECBS konfidencialumo režimo.

4 DRAUDIMAS DĖL PINIGINIO FINANSAVIMO IR PRIVILEGIJOS NAUDOTIS FINANSŲ ĮSTAIGOMIS

4.1 DRAUDIMAS DĖL PINIGINIO FINANSAVIMO

Piniginio finansavimo draudimą nustato Sutarties 101 straipsnio 1 dalis, pagal kurią lėšų poreikio įvykdymas sąskaitose ar bet kurios kitos formos kredito galimybės Bendrijos institucijoms ar organams, valstybių narių centrinėms vyriausybėms, regioninėms, vietos ar kitoms valdžios institucijoms, kitoms viešosios teisės reglamentuojamoms organizacijoms arba valstybinėms įmonėms ECB ar valstybių narių NCB yra draudžiami, taip pat draudžiama ECB ar NCB tiesiogiai iš jų pirkti skolos priemonės. Sutartis numato dvi išimtis iš draudimo: jis netaikomas valstybei nuosavybės teise priklausančioms kredito įstaigoms, kurioms centrinių bankų atsargų pasiūlos atžvilgiu turi būti taikomas toks pats statusas, kaip ir privačioms kredito įstaigoms (Sutarties 101 straipsnio 2 dalis); ir ECB bei NCB gali veikti kaip anksčiau išvardytų subjektų fiskaliniai agentai (Statuto 21 straipsnio 2 dalis). 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 3603/93, nustatantis apibrėžimus, susijusius su Sutarties 104 straipsnyje ir 104b straipsnio 1 dalyje numatytų draudimų taikymu⁷ (dabar 101 straipsnis ir 103 straipsnio 1 dalis), kuris aiškiai nurodo, kad draudimas apima bet koki valstybinio sektoriaus išpareigojimų trečiųjų šalių atžvilgiu finansavimą, papildomai paaiškina tikslią piniginio finansavimo draudimo taikymo apimtį.

Piniginio finansavimo draudimas ypač svarbus užtikrinant, kad nebūtų kliudoma pagrindiniam pinigų politikos tikslui (t. y. palaikyti kainų stabilumą). Be to, centrinio banko teikiamas valstybinio sektoriaus finansavimas mažina spaudimą biudžetinei drausmei. Todėl ši draudimą reikia aiškinti plačiai, kad būtų

užtikrintas griežtas jo taikymas, atsižvelgiant tik į Sutarties 101 straipsnio 2 dalyje ir Reglamente (EB) Nr. 3603/93 numatytas tam tikras ribotas išimtis. Bendra ECB pozicija dėl nacionalinės teisės aktų suderinamumo su draudimu visų pirma buvo vystoma valstybių narių konsultavimosi su ECB dėl teisinių nuostatų projektų pagal Sutarties 105 straipsnio 4 dalį rėmuose⁸.

NACIONALINĖS TEISĖS AKTAI, PERKELIANTYS PINIGINIO FINANSAVIMO DRAUDIMĄ Į NACIONALINĘ TEISĘ

Apskritai, Sutarties 101 straipsnio, papildyto Reglamentu (EB) Nr. 3603/93, į nacionalinę teisę perkelti nebūtina, kadangi jie abu yra taikomi tiesiogiai. Tačiau, jei nacionalinės teisės nuostatos atspindi šias tiesiogiai taikomas Bendrijos teisės nuostatas, jos gali susiaurinti piniginio finansavimo draudimo taikymo apimtį

⁷ OL L 332, 1993 12 31, p. 1.

⁸ Kai kurios formuojančios EPI/ECB nuomonės šioje srityje yra šios:

- 1995 m. gegužės 10 d. CON/95/8 dėl Švedijos finansų ministerijos konsultavimosi pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties (Sutartis) 109 straipsnio f punktą ir EPI statuto (Statutas) 5 straipsnio 3 dalį; dėl Vyriausybės teisės akto, nustatančio piniginio finansavimo draudimą, projekto (teisės aktas);
- 1997 m. rugpjūčio 27 d. CON/97/16 dėl Austrijos federalinės finansų ministerijos konsultavimosi pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties (Sutartis) 109 straipsnio f punktą ir EPI statuto (Statutas) 5 straipsnio 3 dalį, smulkiau paaiškintus 1993 m. lapkričio 22 d. Tarybos sprendime (93/717/EB) (Sprendimas); dėl federalinio įstatymo dėl Austrijos dalyvavimo naujame Tarptautinio valiutos fondo skolinimosi susitarime projekto;
- 2001 m. spalio 11 d. CON/2001/32 Portugalijos finansų ministerijos prašymu dėl dekretinio įstatymo, iš dalies keičiančio kredito įstaigų ir finansinių bendrovių teisinę sistemą, projekto;
- 2003 m. gruodžio 2 d. CON/2003/27 Austrijos federalinės finansų ministerijos prašymu dėl federalinio įstatymo dėl Nacionalinio mokslinių tyrimų, technologijos ir taikomosios veiklos fondo projekto;
- 2005 m. vasario 3 d. CON/2005/1 Italijos ekonomikos reikalų ir finansų ministerijos prašymu dėl įstatymo, iš dalies keičiančio 1999 m. sausio 25 d. dekretinį įstatymą Nr. 7, pakeistą 1999 m. kovo 25 d. įstatymu Nr. 74, dėl skubių nuostatų dėl Italijos dalyvavimo Tarptautinio valiutos fondo intervencijose aštrioms finansų krizėms jo valstybėse narėse spręsti, projekto;
- 2005 m. liepos 15 d. CON/2005/24 Čekijos finansų ministerijos prašymu dėl įstatymo dėl finansų rinkos priežiūros institucijų integracijos projekto;
- 2005 m. rugpjūčio 11 d. CON/2005/29 Austrijos federalinės finansų ministerijos prašymu dėl federalinio įstatymo dėl Austrijos įnašo į Tarptautinio valiutos fondo administruojamą patikėjimo fondą besivystančioms šalims, nukentėjusioms nuo stichinių nelaimių, mokėjimo projekto; ir
- 2005 m. gruodžio 30 d. CON/2005/60 Lietuvos banko prašymu dėl įstatymo, iš dalies keičiančio Lietuvos banko įstatymą, projekto.

arba išplėsti Bendrijos teisės nustatytas išimtis. Pavyzdžiui, nacionalinės teisės aktai, numatantys NCB teikiamą valstybės narės finansinių įsipareigojimų tarptautinėms finansų institucijoms (išskyrus TVF, kaip nustatyta Reglamentu (EB) Nr. 3603/93) ar trečiosioms šalims finansavimą, yra nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu.

VALSTYBINIO SEKTORIAUS AR VALSTYBINIO SEKTORIAUS ĮSIPAREIGOJIMŲ TREČIOSIOMS ŠALIMS FINANSAVIMAS

Nacionalinės teisės aktai negali reikalauti, kad NCB finansuotų kitų valstybinio sektoriaus institucijų funkcijų vykdymą ar valstybinio sektoriaus įsipareigojimus trečiųjų šalių atžvilgiu. Pavyzdžiui, nacionalinės teisės aktai, suteikiantys leidimą ar reikalaujantys, kad NCB finansuotų teismų arba administracines institucijas, kurios yra nepriklausomos nuo NCB ir veikia valstybės vardu, yra nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu.

VALSTYBINIO SEKTORIAUS ĮSIPAREIGOJIMŲ PRISIĖMIMAS

Nacionalinės teisės aktai, reikalaujantys, kad NCB dėl nacionalinio tam tikrų užduočių ir pareigų reorganizavimo (pvz., perleidžiant NCB tam tikras priežiūros užduotis, kurias anksčiau vykdė valstybės ar nepriklausomos valdžios institucijos ar įstaigos) perimtų anksčiau nepriklausomos valstybinės institucijos įsipareigojimus, neatskiriant NCB nuo finansinių įsipareigojimų, atsirandančių dėl ankstesnės kitų priežiūros institucijų veiklos, yra nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu.

FINANSINĖ PARAMA KREDITO IR/ARBA FINANSŲ ĮSTAIGOMS

Nacionalinės teisės aktai, numatantys NCB teikiamą finansavimą kredito įstaigoms, nesujisusių su centrinės bankininkystės uždaviniais (tokiais kaip pinigų politika, mokėjimo sistema ar laikinos likvidumo palaikymo operacijos), ypač siekiant remti nemokias kredito ir/arba

kitas finansų įstaigas, yra nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu.

FINANSINĖ PARAMA INDĖLIŲ GARANTIJŲ IR INVESTUOTOJŲ KOMPENSAVIMO SISTEMOMS

Indėlių garantijų sistemų direktyva⁹ ir Investuotojų kompensavimo sistemų direktyva¹⁰ nustato, kad indėlių garantijų sistemų ir investuotojų kompensavimo sistemų išlaidos tenka atitinkamai pačioms kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms. Nacionalinės teisės aktai, numatantys NCB teikiamą finansavimą valstybinio sektoriaus nacionalinei indėlių garantijų sistemai, kredito įstaigoms ar nacionalinės investuotojų kompensavimo sistemos investicinėms įmonėms, būtų nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu, jei jie nėra trumpalaikiai, neskirti skubiems atvejams, nekliamas pavojus sisteminio stabilumo aspektams ir diskusija nevyksta NCB nuožiūra.

4.2 PRIVILEGIJOS NAUDOTIS FINANSŲ ĮSTAIGOMIS DRAUDIMAS

NCB, kaip valdžios institucijoms, draudžiama imtis priemonių, suteikiančių privilegiją valstybiniam sektoriui naudotis finansų įstaigomis, jei tokios priemonės nėra pagrįstos rizikos ribojimu. Be to, NCB priimtos taisyklės dėl skolos vertybinių popierių mobilizavimo arba įkeitimo negali būti naudojamos kaip priemonė privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimui apeiti¹¹. Valstybių narių teisės aktams šioje srityje draudžiama nustatyti tokią privilegiją naudotis finansų įstaigomis.

9 1994 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/19/EB dėl indėlių garantijų sistemų 23 konstatuojamoji dalis (OL L 135, 1994 05 31, p. 5).

10 1997 m. kovo 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 97/9/EB dėl investuotojų kompensavimo sistemų 23 konstatuojamoji dalis (OL L 84, 1997 03 26, p. 22).

11 Žr. 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 3604/93, nustatančio apibrėžimus, susijusius su Sutarties 104a straipsnyje [dabar 102 straipsnis] numatytos privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimo taikymu, 3 straipsnio 2 dalį ir 10 konstatuojamąją dalį (OL L 332, 1993 12 31, p. 4).

Šiame pranešime dėmesys skiriamas tiek NCB priimtų nacionalinės teisės aktų, tiek NCB įstatymų suderinamumui su Sutartyje numatytu privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimu. Tačiau šis pranešimas nepažeidžia vertinimo, ar įstatymai, reglamentai arba administraciniai teisės aktai valstybėse narėse nėra naudojami prisidengiant rizikos ribojimu, kaip priemonė privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimui apeiti. Toks vertinimas nepatenka į šio pranešimo sritį.

5 VIENODA ŽODŽIO „EURO“ RAŠYBA

Euro yra jį įvedusių valstybių narių bendra valiuta. Siekiant, kad šis bendrumas būtų akivaizdus, Bendrijos teisė reikalauja, kad vienaskaitos vardininko linksnyje žodžio „euro“ rašyba būtų vienoda visuose Bendrijos ir nacionalinės teisės nuostatose atsižvelgiant į abėcėlių skirtumus.

1995 m. gruodžio 15–16 d. Madride Europos Vadovų Taryba nusprendė, kad „Europos valiutai suteikiamas pavadinimas yra „euro“, kad „pavadinimas turi būti vienodas visomis oficialiomis Europos Sąjungos kalbomis atsižvelgiant į abėcėlių skirtumus“ ir kad „specifinis pavadinimas „euro“ vartojamas vietoj bendrinio termino „ekiu“, kuris Sutartyje vartojamas kalbant apie Europos piniginių vienetą“. Galiausiai, Europos Vadovų Taryba nusprendė, kad: „Penkiolikos valstybių narių vyriausybės priėmė bendrą susitarimą dėl to, kad šis sprendimas yra patvirtintas ir yra galutinis atitinkamų Sutarties nuostatų interpretavimas“. Šį valstybių narių valstybės ir vyriausybės vadovų aiškų ir galutinį susitarimą patvirtino visi žodį „euro“ minintys Bendrijos teisės aktai, kurie visuomet vartoja vienodą rašybą visomis oficialiomis Bendrijos kalbomis. Ypač svarbu yra tai, kad Bendrijos pinigų teisės aktai išlaikė bendrą žodžio „euro“ rašybą, dėl kurios susitarė valstybės narės¹². Paskutinis 2005 m. gruodžio 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2169/2005, iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 974/98 dėl euro įvedimo¹³, patvirtina teisingą bendros

valiutos pavadinimo rašybą. Pirma, Reglamento (EB) Nr. 974/98 tekstas visomis kalbomis teigia, kad „Europos valiutai suteikiamas pavadinimas yra „euro“. Antra, Reglamento (EB) Nr. 2169/2005 tekstas visomis kalbomis nurodo žodį „euro“.

2003 m. visos valstybės narės ratifikavo 2003 m. kovo 21 d. valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties Tarybos sprendimą, iš dalies keičiantį Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto 10 straipsnio 2 dalį¹⁴, kuriame dar kartą, šį kartą su pirmine teise susijusiam teisės akte, bendros valiutos pavadinimas rašomas vienodai visomis kalbomis.

Ši aiški ir galutinė valstybių narių pozicija yra privaloma ir valstybėms narėms, kurioms taikoma išlyga. Akto dėl stojimo sąlygų 5 straipsnio 3 dalis nurodo, kad „Europos Vadovų Tarybos arba Tarybos ar valstybių narių bendru susitarimu priimtų deklaracijų, rezoliucijų arba kitų patvirtintų pozicijų dėl Bendrijų ar Sąjungos atžvilgiu naujų valstybių narių padėtis yra tokia pat kaip ir esamų valstybių narių; jos atitinkamai laikysis iš tų deklaracijų, rezoliucijų ar kitų pozicijų kylančių principų bei gairių ir imsis tokių priemonių, kurių gali prireikti jų įgyvendinimui užtikrinti“.

Remiantis šiais samprotavimais ir atsižvelgiant į išimtinę Bendrijos kompetenciją nustatyti bendros valiutos pavadinimą, bet kokie nukrypimai nuo šios taisyklės yra nesuderinami su Sutartimi ir turi būti panaikinti. Nors šis principas taikomas visoms nacionalinės teisės aktų rūšims, vertinimas šalių skyriuose dėmesį skiria NCB įstatymams ir įstatymams dėl euro įvedimo.

12 Žr. 1997 m. birželio 17 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1103/97 dėl tam tikrų nuostatų, susijusių su euro įvedimu (OL L 162, 1997 06 19, p. 1), 1998 m. gegužės 3 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 974/98 dėl euro įvedimo (OL L 139, 1998 05 11, p. 1) ir 1998 m. gruodžio 31 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2866/98 dėl euro ir eura įvedančių valstybių narių valiutų perskaičiavimo kursų (OL L 359, 1998 12 31, p. 1), kurie vis trys buvo iš dalies pakeisti 2000 m. įvedant eura Graikijoje; žr. taip pat 1998 m. ir 1999 m. Bendrijos priimtus teisės aktus dėl eurų monetų.

13 OL L 346, 2005 12 29, p. 1.

14 OL L 83, 2003 04 01, p. 66.

6 NCB TEISINĖ INTEGRACIJA Į EUROSISTEMĄ

Nacionalinės teisės (visų pirma NCB įstatymų, bet taip pat ir kitų teisės aktų) nuostatos, kurios neleistų vykdyti su Eurosistema susijusių uždavinių arba ECB sprendimų, būtų nesuderinamos su efektyviu Eurosistemos funkcionavimu valstybei narėi įvedus eurą. Todėl reikia suderinti nacionalinės teisės aktus, kad būtų užtikrintas suderinamumas su Sutartimi ir Statutu su Eurosistema susijusių uždavinių atžvilgiu. Siekiant įvykdyti Sutarties 109 straipsnį, nacionalinės teisės aktus reikėjo pataisyti taip, kad būtų užtikrintas jų atitikimas iki ECBS įkūrimo dienos (Švedijos atveju) ir iki 2004 m. gegužės 1 d. (valstybių narių, kurios įstojo į ES tą dieną, atveju). Nepaisant to, įstatymo nustatyti reikalavimai, susiję su NCB visiška teisine integracija į Eurosistemą, turi įsigalioti tik tada, kai visiška integracija taps efektyvi, t. y. tą dieną, kai valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, įves eurą.

Svarbiausios sritys, analizuojamos šiame pranešime, yra tos, kuriose įstatymų nuostatos gali trukdyti NCB vykdyti Eurosistemos reikalavimus. Tai nuostatos, galinčios neleisti NCB dalyvauti įgyvendinant ECB sprendimus priimančių organų apibrėžtą bendrą pinigų politiką arba trukdyti valdytojui vykdyti jo, kaip ECB valdančiosios tarybos nario, pareigas, arba tokios, kuriomis nesilaikoma ECB prerogatyvų. Atskiriami šie dalykai: ekonominės politikos tikslai, uždaviniai, finansinės nuostatos, valiutų kurso politika ir tarptautinis bendradarbiavimas. Galiausiai paminėtos kitos sritys, kuriose gali prireikti suderinti NCB įstatymus.

6.1 EKONOMINĖS POLITIKOS TIKSLAI

Visiška NCB teisinė integracija į Eurosistemą reikalauja, kad jo įstatymu nustatyti tikslai būtų suderinti su ECBS tikslais, nurodytais Statuto 2 straipsnyje. Tai reiškia, *inter alia*, kad „nacionalinį atspalvį“ turinčius įstatymu

nustatytus tikslus – pvz., kai įstatymo nuostatos nurodo pareigą vykdyti pinigų politiką susijusios valstybės narės bendrosios ekonominės politikos rėmuose – reikia suderinti.

6.2 UŽDAVINIAI

Eurą įvedusios valstybės narės NCB uždavinius daugiausia lemia Sutartis ir Statutas atsižvelgiant į NCB, kaip neatskiriamos Eurosistemos dalies, statusą. Todėl, siekiant vykdyti Sutarties 109 straipsnį, NCB įstatymų uždavinių nuostatas reikia palyginti su atitinkamomis Sutarties ir Statuto nuostatomis bei pašalinti bet kokį neatitikimą¹⁵. Tai galioja visoms nuostatoms, kurios po euro įvedimo ir integracijos į Eurosistemą trukdytų vykdyti su ECBS susijusius uždavinius, ir ypač toms, kuriose nesilaikoma ECBS kompetencijų pagal Statuto IV skyrių.

Visos nacionalinės teisės nuostatos, susijusios su pinigų politika, turi pripažinti, kad Bendrijos pinigų politika yra uždavinys, kuris turi būti vykdomas per Eurosistemą¹⁶. NCB įstatymuose gali būti pinigų politikos priemonių nuostatų. Siekiant vykdyti Sutarties 109 straipsnį, reikėtų palyginti tokias nuostatas su Sutarties ir Statuto nuostatomis bei pašalinti bet kokį neatitikimą.

Nacionalinės teisės nuostatos, suteikiančios NCB išimtinę teisę išleisti banknotus, privalo pripažinti išimtinę ECB valdančiosios tarybos teisę duoti leidimą išleisti banknotus pagal Sutarties 106 straipsnio 1 dalį ir Statuto 16 straipsnį įvedus eurą. Taip pat būtina, priklausomai nuo situacijos, arba panaikinti nacionalinės teisės nuostatas, leidžiančias vyriausybėms daryti įtaką tokiais klausimais kaip eurų banknotų nominalai, gamyba, apimtis ir išėmimas iš apyvartos, arba jomis pripažinti anksčiau minėtose Sutarties ir Statuto nuostatose nurodytas ECB galias eurų banknotų atžvilgiu. Nepriklausomai nuo to, kaip dalijasi atsakomybe monetų atžvilgiu vyriausybės ir NCB, atitinkamos

¹⁵ Žr. ypač Sutarties 105 ir 106 straipsnius bei Statuto 3–6 ir 16 straipsnius.

¹⁶ Sutarties 105 straipsnio 2 dalies pirmą įtrauka.

nuostatos turi pripažinti ECB teisę patvirtinti eurų monetų emisijos apimtį įvedus eurą.

Dėl užsienio atsargų valdymo¹⁷: eurą įvedusios valstybės narės, nepervedančios savo oficialiųjų užsienio atsargų¹⁸ į savo NCB, pažeidžia Sutartį. Be to, trečiosios šalies, pvz., vyriausybės arba parlamento teisė daryti įtaką NCB sprendimams oficialiųjų užsienio atsargų valdymo atžvilgiu prieštarauja Sutarties 105 straipsnio 2 dalies trečiąjį įtraukai. Be to, NCB privalo aprūpinti ECB užsienio atsargomis proporcingai savo pasirašyto ECB kapitalo daliai. Tai reiškia, kad neturi būti teisinių kliūčių NCB perversi užsienio atsargas ECB.

6.3 FINANSINĖS NUOSTATOS

Statuto finansinės nuostatos apima apskaitos¹⁹, audito²⁰, kapitalo pasirašymo²¹, užsienio atsargų pervedimo²² ir pinigų politikos pajamų paskirstymo²³ taisykles. NCB privalo sugebėti vykdyti savo įsipareigojimus pagal šias nuostatas, todėl bet kokios nesuderinamos nacionalinės nuostatos turi būti panaikintos.

6.4 VALIUTOS KURSO POLITIKA

Valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, nacionalinės teisės aktai gali numatyti, kad už jos valiutos kurso politiką atsako vyriausybė, o NCB suteikiamas konsultacinis ir/arba vykdymo vaidmuo. Tačiau, iki tai valstybei įvedant eurą, tokiuose teisės aktuose turi atsispindėti tas faktas, kad pagal Sutarties 111 straipsnį atsakomybė už euro zonos valiutos kurso politiką pereina Bendrijai. 111 straipsnis atsakomybę už šią politiką suteikia ES Tarybai, glaudžiai bendradarbiaujant su ECB.

6.5 TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

Siekiant įvesti eurą, nacionalinės teisės aktai turi būti suderinami su Statuto 6 straipsnio 1

dalimi, kurioje numatyta, kad tarptautinio bendradarbiavimo srityje, apimančioje Eurosystemai patikėtus uždavinius, ECB sprendžia, kaip atstovaujama ECBS. Be to, nacionalinės teisės aktai turi leisti, ECB pritarus, NCB dalyvauti tarptautinėse pinigų institucijose (Statuto 6 straipsnio 2 dalis).

6.6 KITA

Be anksčiau išdėstytų klausimų, tam tikrų valstybių narių atžvilgiu esama kitų sričių, kuriose nacionalinės teisės aktų nuostatas reikia suderinti (pvz., tarpuskaitos ir mokėjimo sistemų bei apsikeitimo informacija srityse).

7 ŠALIŲ ĮVERTINIMAI

7.1 LIETUVA

7.1.1 NACIONALINĖS TEISĖS AKTŲ SUDERINAMUMAS (SUTARTIES 109 STRAIPSNIS)

Lietuvos banko veiklą ir jo atliekamas operacijas reglamentuoja šie teisės aktai:

- Lietuvos Respublikos Konstitucija²⁴; ir
- Lietuvos banko įstatymas (toliau – įstatymas).²⁵

17 Sutarties 105 straipsnio 2 dalies trečia įtrauka.

18 Išskyrus apyvaršines užsienio valiutos lėšas, kurias valstybių narių vyriausybės gali laikyti vadovaudamosi Sutarties 105 straipsnio 3 dalimi.

19 Statuto 26 straipsnis.

20 Statuto 27 straipsnis.

21 Statuto 28 straipsnis.

22 Statuto 30 straipsnis.

23 Statuto 32 straipsnis.

24 Lietuvos Respublikos Konstitucija, priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume (paskelbta Valstybės žiniuose, 1992 m. lapkričio 10 d. Nr. 31–953 ir 1992 m. lapkričio 30 d. Nr. 33–1014), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2006 m. balandžio 25 d. įstatymu Nr. X–572.

25 1994 m. gruodžio 1 d. Lietuvos banko įstatymas Nr. I–678, su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2006 m. balandžio 25 d. įstatymu Nr. X–569.

Atsižvelgdamas į ECB 2004 m. pranešimą apie konvergenciją ir ECB nuomones²⁶, 2006 m. balandžio 25 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė tris įstatymus (toliau bendrai – keičiantys įstatymai). Tai yra: Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas²⁷; įstatymas, iš dalies keičiantis Lietuvos banko įstatymą²⁸ (toliau – iš dalies keičiantis įstatymas); ir įstatymas, pripažįstantis netekusiais galios Lietuvos Respublikos pinigų išleidimo įstatymą, Įstatymą dėl Lietuvos Respublikos piniginių vienetų pavadinimo bei jų dydžių pakeitimo ir vartojimo įstatymuose ir kituose norminiuose aktuose, Lietuvos Respublikos pinigų įstatymą ir Lietuvos Respublikos lito patikimumo įstatymą²⁹ (toliau – panaikinantys įstatymas). Keičiantys įstatymai įsigalios iki euro įvedimo ir euro įvedimo Lietuvoje dieną³⁰.

7.1.2 NCB NEPRIKLAUSOMUMAS

Lietuvos banko nepriklausomumo atžvilgiu keičiantys įstatymai numato toliau išdėstytus pakeitimus.

ASMENINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

ECB 2004 m. pranešimas apie konvergenciją pažymėjo, kad Konstitucijos 75 straipsnis ir 84 straipsnio 13 punktą neatitinka Sutarties ir Statuto. Šie straipsniai numatė, kad Lietuvos Respublikos Seimo skirti ar rinkti pareigūnai³¹, įskaitant Lietuvos banko valdybos pirmininką, gali būti atleidžiami iš pareigų, kai Seimas visų savo narių balsų dauguma pareiškia nepasitikėjimą jais. Atleidimo pagrindas, nepasitikėjimo pareiškimas, neatitiko Statuto 14 straipsnio 2 dalies ir todėl turėjo būti atitinkamai suderintas. Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas sprendžia šį klausimą įtvirtindamas, kad Lietuvos banko valdybos pirmininko atleidimo pagrindus nustato įstatymas.

Lietuvos teisė taip pat nenumatė pakankamai aiškiai, kurie teismai yra kompetentingi nagrinėti bylas dėl Lietuvos banko valdybos pirmininko pavaduotojų ir Lietuvos banko valdybos narių atleidimo. Iš dalies keičiantis įstatymas sprendžia šį klausimą nustatydamas, kad minėti tarnautojai

dėl atleidimo iš pareigų gali kreiptis į Vilniaus apygardos teismą.

7.1.3 VIENODA ŽODŽIO „EURO“ RAŠYBA

Euro įvedimo įstatymo projekte³² bendros valiutos pavadinimo rašyba neatitiko Bendrijos teisės. Be to, 2004 m. spalio 28 d. Valstybinė lietuvių kalbos komisija nutarė, kad bendros valiutos pavadinimas visuose oficialiuose dokumentuose lietuvių kalba turi būti vartojamas adaptuotas. ECB nuomone, visuose nacionalinės teisės aktuose teisiškai privalo būti nuosekliai vartojamas bendros valiutos pavadinimo vienaskaitos vardininko linksnis „euro“.

Keičiančiuose įstatymuose žodis „euro“ rašomas teisingai, todėl jie yra suderinti su Sutartimi.

ECB tikisi, jog teisinga žodžio „euro“ rašyba taip pat bus vartojama visuose kituose nacionalinės teisės aktuose, ypač euro įvedimo įstatyme.

7.1.4 NCB TEISINĖ INTEGRACIJA Į EUROSISTEMĄ

Kalbant apie Lietuvos banko teisinę integraciją į Eurosistemą, toliau išdėstyta iš dalies keičiančio įstatymo nuostata yra skirta nagrinėti

26 2005 m. spalio 26 d. ECB nuomonė CON/2005/38 Lietuvos banko prašymu dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto ir 2005 m. gruodžio 30 d. ECB nuomonė CON/2005/60 Lietuvos banko prašymu dėl įstatymo, iš dalies keičiančio Lietuvos banko įstatymą, projekto.

27 2006 m. balandžio 25 d. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. X–572 (paskelbta Valstybės žiniuose, 2006 m. balandžio 29 d. Nr. 48–1701).

28 2006 m. balandžio 25 d. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo 1, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 19, 20, 25, 31, 33, 35, 36, 38, 47, 49, 50, 53, 54 straipsnių, 54 straipsnio 1 dalies, 55 straipsnio, ketvirtą ir penktą skirsnių pavadinimų pakeitimo, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37 straipsnių pripažinimo netekusiais galios ir įstatymo priedo papildymo įstatymas Nr. X–569 (paskelbta Valstybės žiniuose, 2006 m. balandžio 29 d. Nr. 48–1699).

29 2006 m. balandžio 25 d. Lietuvos Respublikos kai kurių įstatymų pripažinimo netekusiais galios įstatymas Nr. X–570 (paskelbta Valstybės žiniuose, 2006 m. balandžio 29 d. Nr. 48–1700).

30 Konstitucijos pataisa įsigalios 2006 m. gegužės 25 d.; išskyrus du straipsnius, iš dalies keičiantis įstatymas įsigalios dieną, nuo kurios panaikinama išlyga Lietuvai; panaikinantys įstatymas įsigalios nuo euro įvedimo Lietuvoje dienos.

31 Išskyrus pareigūnus, nurodytus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 74 straipsnyje.

32 Žr. 2005 m. birželio 14 d. ECB nuomonę CON/2005/21 Lietuvos banko prašymu dėl euro įvedimo įstatymo projekto.

ankstesniai įstatymo 7 straipsnio 2 dalies nesuderinamumui su Sutartimi ir Statutu.

EKONOMINĖS POLITIKOS TIKSLAI

Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis, kuri numatė, kad Lietuvos bankas „pagal savo kompetenciją palaiko Lietuvos Respublikos Vyriausybės vykdomą ekonominę politiką, jei ji neprieštarauja Lietuvos banko pagrindiniam tikslui“, anksčiau buvo nesuderinama su Sutarties ir Statuto nuostatomis. Iš dalies keičiantis įstatymas numato peržiūrėtą įstatymo 7 straipsnio 2 dalies formuluotę dėl ekonominės politikos tikslų, kuri atitinka Sutarties ir Statuto reikalavimus.

7.1.5 UŽDAVINIAI

PINIGŲ POLITIKA

Lietuvos banko pinigų politikos priemonių taikymas priklausė nuo fiksuoto lito kurso režimo ir Lietuvos banko pareigos be apribojimų keisti litus į eurus kaip bazinę valiutą ir bazinę valiutą – į litus. Įstatymo nuostatos dėl pinigų politikos, įskaitant 8 ir 11 straipsnius ir 4 skirsnį, anksčiau nepripažino ECB įgaliojimų šioje srityje.

Iš dalies keičiantis įstatymas pripažįsta ECB įgaliojimus šioje srityje.

BANKNOTŲ IŠLEIDIMAS

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalis, kuri nustatė, kad Lietuvos bankas turi išimtinę teisę išleisti pinigus, anksčiau buvo nesuderinama su Sutartimi ir Statutu. Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas pašalina šį nesuderinamumą panaikindamas Lietuvos banko išimtinę teisę išleisti pinigus.

Įstatymo 6 straipsnis, kuris taip pat numatė, kad Lietuvos bankas turi išimtinę teisę išleisti pinigus Lietuvoje, anksčiau buvo nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu. Iš dalies keičiantis įstatymas pripažįsta ECB įgaliojimus šioje srityje.

Pinigų įstatymas, kuris suteikė Lietuvos bankui išimtinę teisę išleisti banknotus ir monetas, anksčiau buvo nesuderinamas su Sutartimi ir

Statutu, kadangi jis nepripažino ECB įgaliojimų šioje srityje. Panaikinantį įstatymą panaikina Pinigų įstatymą.

Pinigų išleidimo įstatymas, kuris taip pat nepripažino ECB įgaliojimų banknotų ir monetų išleidimo srityje, anksčiau buvo nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu. Panaikinantį įstatymą panaikina Pinigų išleidimo įstatymą.

UŽSIENIO ATSARGŲ VALDYMAS

Įstatymas, kuris nepripažino Eurosistemos teisės turėti ir valdyti oficialiąsias užsienio atsargas, anksčiau buvo nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu. Iš dalies keičiantis įstatymas sprendžia šį klausimą nustatydamas, kad „Lietuvos bankas užsienio atsargas valdo, naudoja ir jomis disponuoja pagal principus ir tvarką, atitinkančius Europos Sąjungos teisės reikalavimus“.

7.1.6 PRIEMONĖS

Įstatymo 8 ir 11 straipsniai ir 4 skirsnis, kurie nurodė, kokias pinigų politikos priemones gali parinkti ir nustatyti Lietuvos bankas, tačiau nepripažino ECB įgaliojimų šioje srityje, anksčiau buvo nesuderinami su Sutartimi ir Statutu. Iš dalies keičiantis įstatymas pripažįsta ECB įgaliojimus šioje srityje.

Įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 2 punktą ir 30 straipsnį, kuriuose buvo kalbama apie privalomąsias atsargas, nepripažino ECB įgaliojimų šioje srityje, ir todėl jie anksčiau buvo nesuderinami su Sutartimi ir Statutu. Iš dalies keičiantis įstatymas nepažeidžia ECB įgaliojimų šioje srityje ir todėl yra suderinamas su Sutartimi ir Statutu.

7.1.7 FINANSINĖS NUOSTATOS

FINANSINĖ ATSKAITOMYBĖ

Įstatymo finansinės nuostatos, ypač dėl finansinės atskaitomybės, audito (nepriklausomų išorės auditorių skyrimo), kapitalo pasirašymo, užsienio atsargų ir pinigų politikos pajamų pervedimo, neatitiko Bendrijos ir ECB įgaliojimų šioje srityje ir todėl anksčiau buvo nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu. Iš dalies keičiantis

įstatymas pripažįsta Bendrijos ir ECB įgaliojimus šioje srityje.

NEPRIKLAUSOMŲ IŠORĖS AUDITORIŲ PASKYRIMAS

Įstatymo nuostatos dėl audito (nepriklausomų išorės auditorių skyrimo) neatitiko Bendrijos ir ECB įgaliojimų šioje srityje ir todėl anksčiau buvo nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu. Iš dalies keičiantis įstatymas pripažįsta Bendrijos ir ECB įgaliojimus šioje srityje.

ECB pažymi, kad pagal Valstybės kontrolės įstatymą ši institucija turi teisę tikrinti, ar efektyviai valdomas valstybės turtas. ECB supranta, kad: 1) Valstybės kontrolei taip pat yra taikoma įstatymo 3 straipsnio 2 dalis dėl bendro draudimo duoti nurodymus NCB; 2) Valstybės kontrolės auditas apsiriboja Lietuvos banko nekilnojamojo turto, įrenginių ir kapitalo valdymu, naudojimu ir disponavimu jais; ir 3) Valstybės kontrolė neturi teisės trukdyti nei išorės auditorių nuomonei, nei Lietuvos banko su ECBS susijusiems uždaviniams.

Dėl šių saugiklių Valstybės kontrolės įgaliojimai nėra nesuderinami su centrinio banko nepriklausomumu.

7.1.8 VALIUTOS KURSO POLITIKA

Lito patikimumo įstatymas ir Užsienio valiutos Lietuvos Respublikoje įstatymas nepripažino Bendrijos ir ECB valiutos kurso politikos įgaliojimų ir todėl anksčiau buvo nesuderinami su Sutartimi ir Statutu. Konkrečiai Lito patikimumo įstatymas numatė, kad visi į apyvartą išleisti litai yra padengti Lietuvos banko užsienio atsargomis ir kad oficialus valiutos kursas nustatomas tarp lito ir bazinės valiutos (euro). Panaikinantį įstatymą panaikina Lito patikimumo įstatymą.

7.1.9 TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

Įstatymas, kuris numatė, kad Lietuvos bankas gali dalyvauti tarptautinėse finansų institucijose be jokių kitų šalių pritarimo, anksčiau buvo nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu, kadangi pagal Statuto 6 straipsnio 2 dalį bet kokiam

tokiam dalyvavimui turi būti gautas ECB pritarimas. Iš dalies keičiantis įstatymas pripažįsta ECB įgaliojimus šioje srityje.

7.1.10 KITŲ TEISĖS AKTŲ SUDERINIMAS

Kalbant apie kitus teisės aktus, ECB nežino jokių kitų įstatyminių nuostatų, kurias reikia suderinti pagal Sutarties 109 straipsnį.

7.1.11 IŠVADA

Po neseniai padarytų pakeitimų Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Lietuvos banko įstatymas atitinka Sutarties ir Statuto reikalavimus trečiajam ekonominės ir pinigų sąjungos etapui.

7.2 SLOVĖNIJA

7.2.1 NACIONALINĖS TEISĖS AKTŲ SUDERINAMUMAS (SUTARTIES 109 STRAIPSNIS)

Banka Slovenije ir jo operacijų teisinį pagrindą sudaro šie teisės aktai:

- Slovėnijos Konstitucija, ir
- *Banka Slovenije* įstatymas (toliau – įstatymas)³³.

2006 m. kovo 30 d. Slovėnijos parlamentas priėmė įstatymą, iš dalies keičiantį *Banka Slovenije* įstatymą (iš dalies keičiantis įstatymas)³⁴ siekiant vykdyti Sutarties ir Statuto reikalavimus *Banka Slovenije* nepriklausomumo ir jo integracijos į ECBS atžvilgiu. Su ECB buvo konsultuotasi dėl iš dalies keičiančio įstatymo, kuris buvo galutinai parengtas, *inter alia*, atsižvelgiant į ECB 2004 m. pranešimą apie konvergenciją ir ECB nuomonę³⁵. Iš dalies

33 *Zakon o Banki Slovenije*, priimta 2002 m. birželio 19 d., paskelbta Slovėnijos Respublikos oficialiajame leidinyje Nr. 58/2002 ir 85/2002 (pataisymas).

34 *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o Banki Slovenije*, priimta 2006 m. kovo 30 d., paskelbta Slovėnijos Respublikos oficialiajame leidinyje Nr. 39/2006.

35 2006 m. kovo 13 d. ECB nuomonė CON/2006/17 Slovėnijos finansų ministerijos prašymu dėl įstatymo, iš dalies keičiančio *Banka Slovenije* įstatymą, projekto.

keičiantis įstatymas įsigaliojo 2006 m. balandžio 14 d.

7.2.2 NCB NEPRIKLAUSOMUMAS

Banka Slovenije nepriklausomumo atžvilgiu iš dalies keičiantis įstatymas numato toliau išdėstytus pakeitimus.

INSTITUCINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Įstatymo 27 straipsnio 2 dalis, kuri nustatė, kad „*Banka Slovenije* ir už finansus atsakinga ministerija tarpusavio sutartimi nustato operacijų Slovėnijos Respublikos vardu vykdymo rūši, apimtį, sąlygas ir būdą pagal šio įstatymo 12 straipsnį“ anksčiau buvo nesuderinama su Sutartimi ir Statutu.

Įstatymo 27 straipsnio 2 dalis galėjo kelti klausimą dėl *Banka Slovenije* nepriklausomumo valdant užsienio atsargas, kadangi ji leido suprasti, kad *Banka Slovenije* buvo reikalingas Finansų ministerijos sutikimas sprendžiant klausimus dėl užsienio atsargų valdymo. Šį straipsnį pakeitė iš dalies keičiančio įstatymo 9 straipsnis, pagal kurį 27 straipsnio 2 dalis netaikoma užsienio atsargų valdymui.

ASMENINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Anksčiau įstatymas ne visiškai atspindėjo Sutarties ir Statuto nuostatas dėl asmeninio nepriklausomumo.

Įstatymo 39 straipsnio 1 dalis (dėl *Banka Slovenije* valdytojo atleidimo pagrindu), kuri nustatė, kad valdytoją galima atleisti pripažinus kaltu padarius nusikaltimą ir besąlygiškai nuteisus kalėti, buvo nesuderinama su Sutartimi ir Statutu. Iš dalies keičiančio įstatymo 16 straipsnis išbraukia šį pagrindą ir suderina pagrindo pagal 4 punktą (naujasis 3 punktas) formuluotę dėl sunkaus nusižengimo su Statuto 14 straipsnio 2 dalyje pateikta formuluote.

ECB supranta, kad 39 straipsnio 1 dalies 2 punkte minimas interesų konfliktas apima tik atvejus, apibrėžtus įstatymo 38 straipsnyje, ir mano, kad teisinio tikrumo sumetimais būtų

pritariama tokiai nuorodai papildomai peržiūrint įstatymą.

Įstatymas dėl kelio korupcijai užkirtimo³⁶ ir galimas jo poveikis valdytojo asmeniniam nepriklausomumui buvo nesuderinami su Sutartimi ir Statutu. Pagal Įstatymą dėl kelio korupcijai užkirtimo *Banka Slovenije* valdytoją taip pat buvo galima atleisti jei jis (ji) nepateikė ar neatnaujino turto deklaracijos ir/arba informacijos apie papildomą veiklą. Tais atvejais, kai valdytojas noriai bendradarbiautų su kompetentingomis institucijomis, šis atleidimo pagrindas prieštarautų Statuto 14 straipsnio 2 daliai. Iš dalies keičiantis įstatymas patenkinamai sprendžia šį klausimą, kadangi jo 17 straipsnis nustato, kad Įstatymo dėl kelio korupcijai užkirtimo ir Įstatymo dėl valstybės tarnybos nesuderinamumo su pelninga veikla nuostatos, susijusios su priešlaikinio atleidimo sankcija, yra „netaikomos *Banka Slovenije* valdančiosios valdybos nariams“.

7.2.3 VIENODA ŽODŽIO „EURO“ RAŠYBA

Įstatyme nebuvo vartojama teisinga bendros valiutos pavadinimo rašyba, o daroma neteisinga nuoroda į „evro“. Iš dalies keičiantis įstatymas išsprendžia šią problemą ir panaikina nesuderinamumą. Jo 1 straipsnis nustato, kad *Banka Slovenije* įstatyme žodis „evro“ visuose gramatiniuose linksniuose turi būti pakeistas žodžio „euro“ atitinkamu linksniu.

ECB tikisi, jog teisinga žodžio „euro“ rašyba taip pat bus vartojama visuose kituose nacionalinės teisės aktuose, ypač teisės aktuose dėl euro įvedimo. Tik kai visuose nacionalinės teisės aktuose bus vartojama teisinga žodžio „euro“ rašyba, Slovėnija laikysis Sutarties reikalavimų.

³⁶ *Zakon o preprečevanju korupcije*, priimta 2003 m. gruodžio 19 d., paskelbta Slovėnijos Respublikos oficialiajame leidinyje Nr. 2/2004.

7.2.4 NCB TEISINĖ INTEGRACIJA Į EUROSISTEMĄ

Kalbant apie *Banka Slovenije* teisinę integraciją į Eurosystemą, toliau išdėstytos iš dalies keičiančio įstatymo nuostatos yra skirtos nagrinėti tam tikriems nesuderinamumams tarp, viena, įstatymo bei, antra, Sutarties ir Statuto.

EKONOMINĖS POLITIKOS TIKSLAI

Įstatymo 4 straipsnis, kuris nustatė, kad, nepažeidžiant pagrindinio tikslo palaikyti kainų stabilumą, *Banka Slovenije* „remia bendrą ekonominės politikos kryptį ir siekia finansinio stabilumo“, anksčiau buvo nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu. Šią antrinio tikslo formulotę reikėjo labiau suderinti su Sutarties 105 straipsnio 1 dalimi. Be to, trečiasis tikslas turėjo būti aiškiau pavaldus antriniam tikslui. Šį straipsnį patenkinamai iš dalies pakeitė iš dalies keičiančio įstatymo 2 straipsnis, kuris nustato, kad „nepažeisdamas tikslo užtikrinti kainų stabilumą, *Banka Slovenije* remia bendrą ekonominės politikos kryptį laikydamasis Europos bendrijos sutartyje nustatytų tikslų“.

7.2.5 UŽDAVINIAI

BANKNOTŲ IŠLEIDIMAS

Įstatymo 58 straipsnio 2 dalis, kuri nustatė, kad *Banka Slovenije* turi veikti nepriklausomai ir nevaržomas Statuto vykdydamas uždavinius pagal įstatymo 5, 6, 9 straipsnius, 12 straipsnio 2–7 punktus bei 23 ir 27 straipsnius, anksčiau buvo nesuderinama su Sutartimi ir Statutu.

Įstatymo 58 straipsnio 2 dalis turėjo būti papildomai suderinta aiškiai nurodant, kad uždavinių vykdymas pagal šiuos straipsnius netrukdo Eurosystemos tikslams ir uždaviniams. Iš dalies keičiančio įstatymo 29 straipsnis numato įstatymo 58 straipsnio 2 dalies dalinius pakeitimus, kurie pripažįsta Eurosystemos tikslus ir uždavinius. Pagal šią nuostatą, nuo euro įvedimo Slovėnijoje dienos *Banka Slovenije* turi veikti laikydamasis Sutarties ir Statuto nuostatų dėl pinigų politikos įgyvendinimo, užsienio valiutos operacijų atlikimo, oficialiųjų užsienio atsargų laikymo ir valdymo bei sklendaus mokėjimo sistemų veikimo skatinimo.

Iš dalies keičiantis įstatymas taip pat patobulina įstatymą banknotų ir monetų atžvilgiu. Iš dalies keičiančio įstatymo 32 straipsnis įterpia naują 60a straipsnį, kuris nustato, kad nuo euro įvedimo Slovėnijoje dienos *Banka Slovenije* „pradės leisti banknotus į apyvartą pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 106 straipsnio pirmą dalį“. Be to, iš dalies keičiantis įstatymas panaikina įstatymo straipsnius, kurie įvedus eurą taps pasenę.

7.2.6 PRIEMONĖS

Įstatymo 15, 16, 17, 18, 19, 20 ir 45 straipsniai (dėl *Banka Slovenije* įgaliojimų įgyvendinti pinigų politiką), siejant su Įstatymo dėl euro įvedimo Slovėnijoje 11 skyriumi, kuris nepakankamai pripažino ECB galias šioje srityje, buvo nesuderinami su Sutartimi ir Statutu. Iš dalies keičiantis įstatymas išsprendžia šį klausimą iš dalies pakeisdamas įstatymo 61 straipsnį. Iš dalies keičiančio įstatymo 3 straipsnis nustato, kad nuo euro įvedimo Slovėnijoje dienos *Banka Slovenije*, įgyvendindamas pinigų politiką, turi įgyvendinti Statutą ir ECBS sprendimus priimančių organų sprendimus. Dar daugiau, *Banka Slovenije* uždaviniai, susiję su pinigų politikos nustatymu ir įgyvendinimu (pagal 11 straipsnio 1 ir 3 punktus), ir sprendimų priėmimas (įstatymo 15, 16, 17, 18, 19 ir 20 straipsniai) laikomi ECBS kompetencija. Be to, iš dalies keičiančio įstatymo 35 straipsnis nustato, kad 45 straipsnis nebetaikomas nuo euro įvedimo Slovėnijoje dienos.

7.2.7 TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

Įstatymo 48 straipsnis, kuris nustatė, kad *Banka Slovenije* gali bendradarbiauti su tarptautinėmis finansų institucijomis, aiškiai nepripažino ECB galių šioje srityje pagal Statuto 6 straipsnio 1 dalį ir todėl anksčiau buvo nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu. Iš dalies keičiančio įstatymo 3 ir 36 straipsniai nustato atitinkamai įstatymo 12 straipsnio dalinį pakeitimą ir naują 67a straipsnį. Pagal iš dalies keičiančiu įstatymu įterptą naują 67a straipsnį, nuo euro įvedimo dienos *Banka Slovenije*, „pritarus Europos

centriniam bankui, dalyvauja tarptautinėse pinigų organizacijose“.

7.2.8 KITŲ TEISĖS AKTŲ SUDERINIMAS

Kalbant apie kitus teisės aktus, ECB nežino jokių kitų įstatyminių nuostatų, kurias reikia suderinti pagal Sutarties 109 straipsnį.

7.2.9 IŠVADA

Po neseniai padaryto pakeitimo, *Banka Slovenije* įstatymas atitinka Sutarties ir Statuto reikalavimus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajam etapui. Kaip nurodyta anksčiau, teisinio tikrumo sumetimais būtų pritariama techniniam *Banka Slovenije* įstatymo 39 straipsnio 1 dalies 2 punkto pakoregavimui papildomai peržiūrint įstatymą.

ŽODYNĖLIS

Ataskaitinis laikotarpis (*Reference period*): laiko tarpas, nurodytas **Sutarties** 121 straipsnyje ir Protokole dėl konvergencijos kriterijų, taikomų analizuojant pažangą siekiant konvergencijos.

Augimo ir palūkanų normų skirtumas (*Growth-interest rate differential*): skirtumas tarp nominaliojo BVP metinio pokyčio ir nominaliųjų vidutinių palūkanų normų, mokamų už negražintą valdžios skolą („efektyviosios“ palūkanų normos). Augimo ir palūkanų normų skirtumas yra vienas iš valdžios sektoriaus **skolos santykį** nulemiančių veiksnių.

Bendrijos teisė (*Acquis communautaire*): Bendrijos teisės aktai, įskaitant Europos Teisingumo Teismo išaiškinimus, kurių įpareigotos laikytis visos ES valstybės narės.

Bendroji taryba (*General Council*): vienas iš **ECB** sprendimus priimančių organų. Ją sudaro ECB pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir visų **Europos centrinių bankų sistemos** NCB valdytojai.

Biudžeto balanso cikliškumo komponentas (*Cyclical component of the budget balance*): rodo **Europos Komisijos** nustatytą **produkcijos** atotrūkio poveikį biudžeto balansui.

Centrinė valdžia (*Central government*): **Europos sąskaitų sistemoje 1995 m.** apibrėžta valdžia, išskyrus regioninę valdžią ir vietos valdžią (taip pat žr. **valdžios sektorius**). Ji apima visus (centrinius) valstybės administracinius padalinius ir kitas centrinės agentūras, kurių kompetencijai priklauso visa ekonominės veiklos sritis, išskyrus socialinės apsaugos fondų administravimą.

Centrinis kursas (*Central rate*): **VKM II** dalyvaujančių valstybių valiutų kursas euro atžvilgiu, kuriam **VKM II** yra nustatęs **svyravimo ribas**.

Deficito ir skolos suregulavimas (*Deficit-debt adjustment*): skirtumas tarp **valdžios sektoriaus** biudžeto balanso (valdžios sektoriaus deficito arba perviršio) ir valdžios sektoriaus deficito pokyčio. Tokių suregulavimų priežastis gali būti valdžios sektoriaus finansinio turto dydžio pokyčiai, perkainojimas arba statistiniai koregavimai.

Ecofino taryba (*ECOFIN Council*): žr. **ES Taryba**.

Efektyvusis kursas (nominalusis/realusis) (*Effective exchange rate (nominal/real)*): nominalusis efektyvusis kursas – tai dvišalių šalies valiutos kursų svertiniai vidurkiai tos šalies prekybos partnerių valiutų atžvilgiu. Taikomi svoriai parodo kiekvienos prekybos partnerės dalį nagrinėjamos šalies prekyboje ir nulemia konkurenciją trečiosiose rinkose. Realusis efektyvusis kursas – tai nominalusis efektyvusis kursas, sumažintas pagal užsienio kainų ir vidaus kainų santykio svertinį vidurkį.

Einamieji pervedimai (*Current transfers*): valdžios sektoriaus dotacijos įmonėms, namų ūkiams ir likusiam pasauliui, grynosios dotacijos iš likusio pasaulio, nesusijusios su kapitalo išlaidomis; tai apima subsidijas produkcijai ir importui, socialines išmokas ir pervedimus ES institucijoms.

Ekonominė ir pinigų sąjunga (EPS) (*Economic and Monetary Union (EMU)*): **Sutartyje** aprašomi trys EPS sukūrimo ES etapai. EPS pirmasis etapas prasidėjo 1990 m. liepos mėn. ir pasibaigė

1993 m. gruodžio 31 d. Jo metu buvo pašalintos visos vidaus kliūtys laisvam kapitalo judėjimui ES. Antrasis etapas prasidėjo 1994 m. sausio 1 d. Jo metu, be kitų dalykų, buvo įkurtas **Europos pinigų institutas** (EPI), uždrausta centriniams bankams vykdyti valstybės sektoriaus išsipareigojimų finansavimą, uždraustos privilegijos valstybiniam sektoriui naudotis centrinių bankų finansavimu, uždraustos privilegijos valstybiniam sektoriui naudotis finansų įstaigomis ir buvo siekiama neleisti atsirasti perviršiniam biudžeto deficitui. Trečiasis etapas prasidėjo 1999 m. sausio 1 d., perdavus pinigų aplinkos kompetenciją **ECB** ir įvedus eurą. 2002 m. sausio 1 d. į apyvartą buvo išleisti grynieji eurų pinigai ir taip buvo baigta kurti EPS.

ES Taryba (EU Council): Europos Sąjungos institucija, sudaryta iš valstybių narių vyriausybių atstovų, paprastai iš ministrų, atsakingų už svarstomus klausimus. ES Tarybos susitikimas, kuriame dalyvauja ekonomikos ir finansų ministrai, dažnai vadinamas **Ecofino taryba**. Be to, priimant ypatingos svarbos sprendimus, šaukiama valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties ES Taryba. Jos nereikėtų painioti su **Europos Vadovų Taryba**.

Euro zona (Euro area): zona, apimanti ES valstybes nares, įteisinusias eurą kaip bendrą valiutą, kaip tai numato **Sutartis**, ir vykdančias bendrą pinigų politiką, už kurią atsakinga **ECB valdančioji taryba**. Šiuo metu šiai zonai priklauso: Belgija, Vokietija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Austrija, Portugalija ir Suomija.

Eurogrupė (Eurogroup): neoficiali grupė, kurioje dalyvauja **Ecofino tarybos** nariai, atstovaujantys **euro zonos** valstybėms. Ši grupė renkasi reguliariai (paprastai prieš Ecofino tarybos posėdžius) ir aptaria euro zonos šalių bendros atsakomybės už bendros valiutos klausimus. **Europos Komisija** ir **ECB** reguliariai kviečiami dalyvauti šiuose pasitarimuose.

Europos centrinis bankas (ECB) (European Central Bank (ECB)): ECB yra **Eurosistemos** ir **Europos centrinių bankų sistemos (ECBS)** centras, kuriam pagal **Sutartį** (107 straipsnio 2 dalį) priskiriamas juridinio asmens statusas. Jis užtikrina, kad Eurosistemai ir ECBS iškelti tikslai būtų įgyvendinti paties ECB arba NCB vadovaujantis ECBS **statutu**. ECB vadovauja **Valdančioji taryba, Vykdomoji valdyba** ir **Bendroji taryba** – trečiasis sprendimus priimančias organas.

Europos centrinių bankų sistema (ECBS) (European System of Central Banks (ESCB)): pagrindinė Europos Sąjungos bankų sistema. Ją sudaro **ECB** ir visų 25 valstybių narių NCB, t. y., be **Eurosistemos** narių, jai priklauso dar euro neįvedusių valstybių narių NCB. ECBS valdo ECB **valdančioji taryba, vykdomoji valdyba** ir **bendroji taryba** – trečiasis ECB sprendimus priimančias organas.

Europos Komisija (European Commission): Europos Sąjungos institucija, užtikrinanti, kad būtų įgyvendinamos **Sutarties** nuostatos. Komisija nustato Bendrijos politikos kryptis, siūlo rengti Bendrijos teisės aktus ir vykdo savo įgaliojimus aiškiai apibrėžtose srityse. Ekonominės politikos srityje Komisija rengia bendrąsias augimo ir darbo vietų gaires, apimančias bendrąsias ekonominės politikos ir užimtumo gaires, ir **ES Tarybai** teikia pranešimus dėl ekonominės plėtros ir politikos. Ji stebi valstybės finansus remdamasi daugiašalės priežiūros sistema ir teikia ataskaitas ES Tarybai.

Europos Parlamentas (European Parliament): Europos Sąjungos institucija. Jį sudaro 732 deputatai (nuo 2004 m. liepos mėn.), atstovaujantys valstybių narių piliečiams. Parlamentas dalyvauja ES teisės aktų leidimo procese, tačiau jo prerogatyva priklauso nuo procedūrų, kurios taikomos atitinkamam leidžiamam ES teisės aktui, todėl ji gali skirtis. Su pinigų politikos ir **ECBS** susijusių klausimų srityse Parlamentas iš esmės atlieka patariamąjį vaidmenį. Tačiau **Sutartyje** nustatytos tam tikros **ECB** demokratiškos atskaitomybės Parlamentui procedūros (ECB metinės ataskaitos

pristatymas, įskaitant bendrą diskusiją apie pinigų politiką, ir pranešimai kompetentingiems Parlamento komitetams).

Europos pinigų institutas (EPI) (*European Monetary Institute (EMI)*): ekonominės ir pinigų sąjungos antrojo etapo pradžioje 1994 m. sausio 1 d. laikinai įkurta institucija. Du pagrindiniai EPI uždaviniai buvo sustiprinti centrinių bankų bendradarbiavimą ir pinigų politikos koordinavimą bei atlikti darbus, būtinus rengiantis sukurti **Europos centrinių bankų sistemą**, siekiant vykdyti bendrą pinigų politiką ir trečiajame etape įvesti bendrą valiutą. Jis buvo likviduotas 1998 m. birželio 1 d. įkūrus **ECB**.

Europos sąskaitų sistema 1995 m. (ESS95) (*European System of Accounts 1995 (ESA95)*): visapusė ir integruota makroekonominių sąskaitų sistema, pagrįsta tarptautiniu mastu priimtomis statistikos sąvokomis, apibrėžimais, klasifikacijomis ir apskaitos taisyklėmis, kuriomis siekiama, kad valstybių narių ekonomikos kokybiniai apibrėžimai būtų suderinti. ESS95 – Bendrijos parengta Nacionalinių sąskaitų sistemos 1993 m. (NSS93) versija, taikoma visame pasaulyje.

Europos Vadovų Taryba (*European Council*): deramai skatina ES plėtrą ir nustato jos bendras politines gaires. Europos Vadovų Tarybą sudaro valstybių narių valstybių arba vyriausybės vadovai ir **Europos Komisijos** pirmininkas (taip pat žr. **ES Taryba**). Ji neturi teisės aktų leidimo galios.

Eurosistema (*Eurosystem*): pagrindinė euro zonos bankų sistema. Ją sudaro **ECB** ir tų ES valstybių narių, kurios įvedė eurą **ekonominės ir pinigų sąjungos** trečiajame etape, NCB (taip pat žr. **euro zona**). Eurosistemai vadovauja **ECB valdančioji taryba** ir **vykdomoji valdyba**.

Eurostat (*Eurostat*): Europos Bendrijų statistikos tarnyba. Eurostat yra **Europos Komisijos** dalis, atsakinga už Bendrijos statistikos rengimą.

Finansuojami ir neindividualizuoti pensijų planai (*Funded and unfunded pension schemes*): finansuojami pensijų planai – tai susitarimai, pagal kuriuos pensijų išpareigojimai padengiami iš sukauptų įmokų. Neindividualizuoti pensijų planai, dažnai dar vadinami einamųjų mokėjimų pensinio draudimo sistema, yra planai, pagal kuriuos einamieji pensijų įnašai yra iškart naudojami išmokoms pensininkams mokėti. Tokiu atveju kapitalas nekaupiamas.

Grynosios kapitalo išlaidos (*Net capital expenditure*): apima valdžios sektoriaus galutines kapitalo išlaidas (t. y. bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas, grynasis žemės ir nematerialiojo turto pirkimas, atsargų pasikeitimai) ir grynojo kapitalo pervedimus (t. y. subsidijos investicijoms, negražinami pervedimai, kuriuos moka **valdžios sektorius** tam tikroms bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo, kurį atlieka kiti sektoriai, dalims finansuoti, atėmus kapitalo mokesčius ir kitus valdžios sektoriaus gautus kapitalo pervedimus).

Investicija (*Investment*): tai bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas, kaip apibrėžta **Europos sąskaitų sistemoje 1995 m.**

Kontrolinis dydis (*Reference value*): Protokole dėl perversinio deficito procedūros nurodyti aiškūs kontroliniai dydžiai: **deficito santykis** (3% BVP) ir **skolos santykis** (60% BVP), o Protokole dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų **Sutarties** 121 straipsnyje, nustatyta metodika, kaip skaičiuoti kontrolinius dydžius kainų ir ilgalaikių palūkanų normų konvergencijai analizuoti.

Konvergencijos kriterijai (*Convergence criteria*): Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje nurodyti (ir išsamiau aprašyti 121 straipsnyje minimame Protokole dėl konvergencijos kriterijų) kriterijai, kuriuos turi vykdyti kiekviena ES valstybė narė prieš įvesdama eurą. Jie susiję su kainų stabilumo, valdžios sektoriaus biudžeto pozicijos, valiutų kursų ir ilgalaikių palūkanų normų rodikliais. **Europos Komisijos** ir **ECB** ataskaitose, parengtose vadovaujantis Sutarties 121 straipsnio 1 dalimi, nagrinėjama, ar kiekviena valstybė narė pasiekė tvirtos konvergencijos aukštą lygį vertinant pagal tai, kaip vykdomi šie kriterijai.

Konvergencijos programa (*Convergence programme*): programa, kurioje išdėstyti vidutinio laikotarpio vyriausybės planai ir prielaidos dėl pagrindinių ekonominių rodiklių raidos siekiant **Sutartyje** nurodytų **kontrolinių dydžių**. Kartu su pamatiniais ekonomiais planais pateikiamos ir fiskalinių balansų konsolidavimo priemonės. Konvergencijos programos paprastai parengiamos ateinantiems 3–4 metams, tačiau per tuos metus yra reguliariai peržiūrimos. Programas nagrinėja **Europos Komisija** bei Ekonomikos ir finansų komitetas. Jų ataskaitomis grindžiamas **Ecofino tarybos** vertinimas. Prasidėjus **ekonominės ir pinigų sąjungos** trečiajam etapui, ES valstybės narės, kurioms taikoma išlyga, toliau teikia konvergencijos programas, o prie **euro zonos** prisijungusios šalys teikia metines stabilumo programas, kaip numatyta **Stabilumo ir augimo pakte**.

Laikino poveikio priemonės (*Measures with a temporary effect*): apima visų necikliškų veiksnių poveikį fiskaliniams kintamiesiems, kurie 1) tik nurodytu laikotarpiu sumažina (arba padidina) **valdžios sektoriaus** deficitą arba bendrąją skolą (vienkartinis poveikis) (taip pat žr. **(valdžios sektoriaus) skolos santykis** ir **(valdžios sektoriaus) deficito santykis**) arba 2) nurodytu laikotarpiu pagerina (arba pablogina) biudžeto būklę biudžeto būklės ateityje sąskaita (apsigrežiantis poveikis).

Necikliški veiksniai (*Non-cyclical factors*): įtaka valdžios biudžeto balansui, nesusijusi su cikliškais svyravimais (žr. **biudžeto balanso cikliškumo komponentas**). Jie gali atsirasti dėl struktūrinių, t. y. nuolatinių, biudžeto politikos pokyčių arba dėl **laikino poveikio priemonių**.

Netiesioginiai išsipareigojimai (*Contingent liabilities*): vyriausybės išsipareigojimai, atsirandantys tik tada, kai realizuojami tam tikri veiksmai, pvz., valstybės garantijos.

Perviršinio deficito procedūra (*Excessive deficit procedure*): **Sutarties** 104 straipsnyje suformuluotoje nuostatoje, konkrečiau apibūdintoje Protokole dėl perviršinio deficito procedūros, reikalaujama, kad ES valstybės narės laikytųsi biudžeto drausmės, nustatomi kriterijai, pagal kuriuos biudžeto pozicija laikoma perviršinio deficito pozicija, ir reglamentuojami veiksmai, kurių reikia imtis, jei nustatoma, kad biudžeto balanso ir valdžios sektoriaus skolos reikalavimai neįvykdyti. Ją papildė 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1467/97, kurį iš dalies pakeičia 2005 m. birželio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1056/2005, dėl per didelio deficito reguliavimo tvarkos – vienos iš **Stabilumo ir augimo pakto** sudedamųjų dalių – paspartinimo ir paaiškinimo.

Pirminis balansas (*Primary balance*): valdžios grynasis skolinimasis arba grynasis skolinimas neįskaitant palūkanų už konsoliduotą valdžios skolą.

Produkcijos atotrūkis (*Output gap*): skirtumas tarp faktinio ir potencialaus produkcijos lygio, išreikštas procentais kaip potencialios produkcijos dalis. Potenciali produkcija skaičiuojama pagal ekonomikos augimo tendenciją. Teigiamas atotrūkis reiškia, kad faktinės produkcijos lygis yra aukštesnis negu potencialus lygis arba tendencija, o dėl to galėtų padidėti infliacinis spaudimas. Neigiamas atotrūkis rodo, kad faktinės produkcijos lygis yra žemesnis negu potencialus lygis arba tendencija, ir galėtų reikšti, kad nėra infliacinio spaudimo.

Ribinė intervencija (*Intervention at the limits*): privaloma intervencija, kurią vykdo centriniai bankai, kai jų šalies valiutos kursas pasiekia **VKM II svyravimo ribas**.

Senų žmonių priklausomumo rodiklis (*Elderly dependency ratio*): 65 m. ir vyresnių šalies gyventojų ir 15–64 m. gyventojų santykis.

Stabilumo ir augimo paktas (*Stability and Growth Pact*): Stabilumo ir augimo paktas yra skirtas gerai valdžios finansų pozicijai **ekonominės ir pinigų sąjungos** trečiajame etape padėti išsaugoti, norint sustiprinti kainų stabilumo sąlygas ir siekiant intensyvaus, tvaraus, užimtumo didinimui palankaus augimo. Šiuo tikslu paktas numato, kad valstybės narės turi nustatyti vidutinio laikotarpio biudžeto tikslus. Jame taip pat aiškiai apibrėžta **perviršinio deficito procedūra**. Paktą sudaro 1997 m. birželio 17 d. Amsterdame priimta Europos Vadovų Tarybos rezoliucija dėl Stabilumo ir augimo pakto ir du Tarybos reglamentai: 1) 1997 m. liepos 7 d. reglamentas (EB) Nr. 1466/97, kurį iš dalies pakeitė 2005 m. birželio 27 d. reglamentas (EB) Nr. 1055/2005, dėl biudžeto būklės peržiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo ir 2) 1997 m. liepos 7 d. reglamentas (EB) Nr. 1467/97, kurį iš dalies pakeitė 2005 m. birželio 27 d. reglamentas (EB) Nr. 1056/2005, dėl per didelio deficito reguliavimo tvarkos įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo.

Statutas (*Statute*): Protokolas dėl **Europos centrinių bankų sistemos** ir **Europos centrinio banko** statuto, pridodamas prie **Europos Bendrijos steigimo sutarties**, kurią iš dalies pakeičia Amsterdamo sutartis, Nicos sutartis, Tarybos sprendimas 2003/223/EB ir Aktas dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo į Europos Sąjungą sąlygų, taip pat Sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, pataisos.

Suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI) (*Harmonised Index of Consumer Prices (HICP)*): Eurostat sudarytas vartotojų kainų matas, suderintas visoms ES valstybėms narėms.

Suderintos ilgos trukmės palūkanų normos (*Harmonised long-term interest rates*): Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų **Sutarties** 121 straipsnyje, 4 straipsnis nustato, kad palūkanų normų konvergencija turi būti vertinama ilgalaikių vyriausybės obligacijų ar palyginamų vertybinių popierių pagrindu atsižvelgiant į nacionalinių apibrėžimų skirtumus. Siekdamas vykdyti Sutarties reikalavimą, **ECB** atliko su koncepcija susijusį darbą ilgalaikių palūkanų normų statistikos derinimo srityje ir reguliariai renka duomenis iš NCB bendradarbiaudamas su **Europos Komisija (Eurostat)** ir jos vardu. Visiškai suderinti duomenys taikomi konvergencijai vertinti šiame pranešime.

Sutartis (*Treaty*): Europos Bendrijos steigimo sutartis (Romos sutartis). Sutartis buvo keletą kartų iš dalies pakeista. Daugiausia pakeitimų padaryta Europos Sąjungos sutartyje (Mastrichto sutartyje), kuria buvo padėtas pagrindas **ekonominėi ir pinigų sąjungai** ir **ECBS statutui**.

Tarptautinių investicijų balansas (t. i. b.) (*International investment position (i. i. p.)*): šalies neįvykdytų grynųjų finansinių pretenzijų (arba finansinių įsipareigojimų) kitų šalių atžvilgiu vertė ir struktūra. Grynasis t. i. b. dar vadinamas grynojo išorės turto balansu.

Teisinė konvergencija (*Legal convergence*): ES valstybių narių teisės aktų derinimo procesas, kuriuo siekiama juos suderinti su **Sutartimi ir Statutu** šiais tikslais: 1) kad NCB būtų integruoti į **Europos centrinių bankų sistemą** ir 2) kad būtų įvestas euro bei NCB taptų neatskiriama Eurosistemos dalimi.

Tiesioginių investicijų ir investicijų portfelio balansas (*Combined direct and portfolio investment balance*): tiesioginių investicijų balanso ir investicijų portfelio balanso suma mokėjimų balanso finansinėje sąskaitoje. Tiesioginės investicijos – tai tarpvalstybinės investicijos, kuriomis siekiama ilgam laikui įsigyti (iš) kitoje šalyje reziduojančios įmonės dalį (ne mažiau kaip 10% paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių įsigijimas). Jos apima akcinį kapitalą, reinvestuotą pelną ir „kitą kapitalą“, susijusį su operacijomis tarp bendrovių. Investicijų portfelis apima nuosavybės vertybinius popierius (ne tiesioginės investicijos atveju), skolos vertybinius popierius (obligacijos ir vekseliai) ir pinigų rinkos priemonės.

Valdančioji taryba (*Governing Council*): aukščiausiasis ECB sprendimus priimančias organas. Ją sudaro visi ECB vykdomosios valdybos nariai ir eurą įvedusių ES valstybių narių NCB valdytojai.

(Valdžios sektoriaus) deficito santykis (*Deficit ratio (general government)*): valdžios sektoriaus deficitas apibrėžiamas kaip grynasis skolinimasis ir atitinka skirtumą tarp visų valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų. Deficito santykis – tai valdžios sektoriaus deficito ir BVP galiojančiomis rinkos kainomis santykis. Tai yra vienas iš fiskalinės konvergencijos kriterijų, nustatytų **Sutarties** 104 straipsnio 2 dalyje, perviršinam deficitui apibrėžti. Jis taip pat apibrėžtas kaip biudžeto arba fiskalinis balansas (deficitas arba perteklius).

(Valdžios sektoriaus) skolos santykis (*Debt ratio (general government)*): valdžios sektoriaus skola yra apibrėžta kaip bendroji skola nominaliąja verte metų pabaigoje ir konsoliduojama tarp valdžios sektorių ir jų viduje. Valdžios skolos ir BVP santykis – tai valdžios sektoriaus skolos ir BVP galiojančiomis rinkos kainomis santykis. Tai yra vienas iš fiskalinės konvergencijos kriterijų, nustatytų **Sutarties** 104 straipsnio 2 dalyje, perviršinam deficitui apibrėžti.

Valdžios sektorius (*General government*): Europos sąskaitų sistemoje 1995 m. apibrėžtas sektorius, kurį sudaro vienetai rezidentai, pirmiausia užsiimantys ne rinkos prekių ir paslaugų, skirtų individualiam ar kolektyviniam vartojimui, gamyba ir (arba) nacionalinių pajamų ir turto persikirstymu. Tai – centrinė, regioninė, vietos valdžia ir socialinės apsaugos fondai. Valstybei priklausantys vienetai, kurie vykdo komercinę veiklą, kaip antai valstybės įmonės, nepriklauso valdžios sektoriui.

Valiutos kurso kintamumas (*Exchange rate volatility*): valiutos kurso kintamumo matas, paprastai skaičiuojamas pagal metinį procentinių pokyčių standartinį nuokrypį.

Valiutos kurso koregavimas (*Realignment*): VKM II dalyvaujančios valiutos **centrinio kurso** pokytis.

Vidinė intervencija (*Intra-marginal intervention*): intervencija, kurią vykdo centrinis bankas savo šalies valiutos kursui, nepasiekusiam **VKM II svyravimo ribų**, paveikti.

Vykdomoji valdyba (*Executive Board*): vienas iš sprendimus priimančių ECB organų. Ją sudaro ECB pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir keturi kiti nariai, kuriuos skiria eurą įvedusių ES šalių narių valstybių arba vyriausybių vadovai bendru sutarimu.

VKM II (valiutų kurso mechanizmas II) (*ERM II (exchange rate mechanism II)*): valiutų kurso mechanizmas, kuris yra bendradarbiavimo valiutų kurso politikos srityje tarp **euro zonos** šalių ir ES valstybių narių, nedalyvaujančių **EPS** trečiajame etape, pagrindas. VKM II – tai daugiašalis susitarimas su fiksuotais, bet koreguojamais **centriniais kursais** ir su standartinėmis $\pm 15\%$ svyravimo ribomis. Sprendimus dėl centrinių kursų ir gali būti dėl standartinių svyravimo ribų bendru susitarimu

priima atitinkama ES valstybė narė, euro zonos šalys, **ECB** ir kitos mechanizme dalyvaujančios ES valstybės narės. VKM II dalyvaujančios visos šalys, įskaitant ECB, turi teisę pradėti konfidencialią procedūrą dėl centrinių kursų pakeitimo (taip pat žr. **valiutos kurso koregavimas**).

VKM II nustatytos svyravimo ribos (*ERM II fluctuation margins*): didžiausia ir mažiausia ribos, tarp kurių gali svyruoti VKM II dalyvaujančių valstybių valiutos euro atžvilgiu.

ISSN 1725941-X

9 771725 941008